

Epist.

430^d

Ex Bibliotheca Am-Endeana.

Leibnitius

Christ.

430 d

Nürnberg gelehrte Zeitung 1788.

90. Stk. Num. 8. 713.

Frankische allgem. Literaturzeitung
1788. Ingolstadt D. 884.

Allgem. Preuss. Bibliothek 91. Band
D. 550.

Fre. Allgem. Litt. Zeit. 1790. Mai D. 372.
Es ist auf ein andern Augenmerk
zuweilen zuweilen ist.

G. G. LEIBNITII
EPISTOLAE

AD

D. IOANNEM ANDREAM
SCHMIDIVM,

THEOLOGVM HELMSTADIENSEM,

EX

AVTOGRAPHIS

EDIDIT

GEORGIVS VEESENMEYER,

VLSENSIS, THEOL. CVLT.

NORIMBERGAE,

SVMTIBVS G. P. MONATH.

MDCCLXXXVIII.

1788

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

2 V 8 1 T VIRIS 0 3 A M

IN INCLYTA ET LIBERA S. R. I.

REPVBLICA VLMENSI

PERILLVSTRIBVS, GENEROSISSIMIS,
PRAENOBILISSIMIS, PRVDENTISSIMIS
PATRIBVS PATRIAE

DOM. DOM.

PHILIPPO ADOLPHO SCHAD
DE MITTELBIBERACH,
IOANNI CONRADO SEVTER
DE LOETZEN,

DVVMVIRIS AC RERVM ECCLESIASTICARVM
DIRECTORIBVS EMINENTISSIMIS

PHILIPPO IACOBO WELZ,

SECRETIORIS CONSILII ET XENODOCHIALIS CV-
RATORII ASSESSORI, NEC NON RERVM AD
RELIGIONEM SPECTANTIVM CONDI-
RECTORI SPLENDIDISSIMO,

IOANNI CONRADO KRAFFT
DE DELLMENSINGEN,

SVPERIORIS CONSILII ASSESSORI PRVDENTISSIMO,

ALBERTO FRIDERICO
DE BALDINGER,

ALBERTO KIECHEL
DE KIECHELSBERG,

SECRETIORIS CONSILII ASSESSORI AMPLISSIMO,
AEDILITII SACRI PRAEFECTIS GRAVISSIMIS.

M A E C E N A T I B V S

C L E M E N T I S S I M I S

P A T R O N I S

M V N I F I C E N T I S S I M I S

H A S S T V D I O R V M S V O R V M P R I M I T I A S

E O

Q V O P A R E S T

P I E T A T I S C V L T V

D. D. D.

E D I T O R.

PRAEFATIO.

*Communicatur hic cum Beneuolo Lectore
fere Centuria epistolarum, quae
ab amplissimae famae uiro ad uirum sui aevi
doctissimum celeberrimumque de uariis rebus
fuere*

fuere perscriptae, quasque eadem rerum uarietate lectoris animum retinere posse putem.

Enimvero ipse equidem fateor, non omnibus idem esse pretium; ideoque fuere, qui, a me de editione consulti, suaderent, ut argumenti gravitate se commendaturas seligerem, et cum uiris doctis, qui *Annales litterarios* et harum rerum capaces colligant, communicarem edendas. In uniuersum quidem non improbaui hoc caeteroquin rectum consilium, sed duo potissimum erant, quae me impedirent, quo minus in eorum sententia acquiescerem. Primum nimirum disiciendae fuissent nimium epistolae unius argumenti, id quod plus laboris facefferet ei, qui de hac uel illa materia excutienda et pertractanda cogitaret; deinde nec eas, quae leuia et cognitu non

satis

satis digna uisa tractant, omittere consultum duxi, quod non omnibus ita uiderentur, et usum quemdam bibliographicum uel biographicum ex iisdem percipi posse augurarer.

Nulla earum adhuc fuit edita, quantum quidem mihi indagare licuit, praeter partem epistolarum n. 45. et n. 66. quae ubi, reperiantur, indicaui. Omnes fere descriptae sunt ex autographis, quae Amicus perquam carus bono faustoque omine a se ab interitu seruata mihi dono dedit, quorumque magna pars adhuc sigilla partim fracta partim integra gestat. Eas tantum epistolas, quarum numero asteriscus est praefixus, sumsi ex libello manu scripto, qui mutilus ab initio et fine continet Apographa epistolarum hic editarum a n. 13. usque ad n. 51. Quo

consilio, quae manu fuerint descripta, non constat.

Plures epistolas olim fuisse in fasciculo ad me delato, testatur inscriptio primae albi folii, quo tegebantur, paginae: CXLIX epistolae autographae G. G. Leibnitii ad I. A. Schmiedum. Summopere sane dolendum est, eas, quae iam desunt, iniquo deletas esse fato; comperi enim, discerptas et uilioribus usibus destinatas interiisse. Plurima sine dubio ex illis utilia disci potuissent, cum istae, quae superstites mansere, quasque iam digna seruo cura, non pauca doceant. Referunt enim nonnullae acumen ingenii Leibnitiani in rebus Mathematicis et Physicis uel inueniendis, uel elucidandis uel in meliorem usum conuertendis, aliae ostendunt

pru-

prudentiam Viri in exponendis et componendis
Theologorum disceptationibus, aliae docent,
quam iustus aequusque aestimator et prudens
consultor hominum scientias colentium, sibi
amicorum, et quam sedulus fuerit patronus rei
litterariae ornandae augendaeque, monstrant
denique aliae, quam candida erga amicos et
quam facili ac clemente erga inimicos perfideque
secum agentes usus sit mente.

Notulae, quae hinc inde adpersae sunt, non
inutiles esse uidebantur ad illustranda loca uel
ad uberiores notitiam ex ibi citatis petendam.

Caeterum affirmare ausim, summam fidem
in descriptione, nec minorem curam in corre-
ctione fuisse adhibitam. Verum nequaquam
silentio premere uolo, nonnulla, sed admodum

*pauca, esse mutata, ubi Leibnitius festinanter scribens errasse uideretur, e. g. n. XXII. in Autographo est: Medallionem aureum ab Electoris habiturum, quod in: Electore, non male, opinor, mutatum esse uides in editione. Reliqua leuiora uidebantur, quam ut annotari mere-
rentur.*

Quod superest, hoc oro rogoque, ut Lector has meas primitias litterarias beneuole excipiat, simulque opto, ut non sine fructu libellum hunc se perlegisse sentiat.

In alma Altorfina. Cal. Sept. MDCCLXXXVIII.

INDEX.

- A**cta Concilii contra Barlaamum inedita uidit Leibnit,
et indicat de iis. 20.
- Amelotus Gallice uertit Sarpii hist. Conc. Trid. 77.
- Annulus Piscatoris describitur. 132.
- Antonius Vleicus, Dux, negotium Irenicum promouet. 23.
26. 37. 42. 47. ff.
- Apologia Helmstadiens. Acad. nomine in causa Fabriciana
edenda. 134.
- Barometron portatile. 39.
- Beaufobre respondet Facultati Theol. Lips. acerbins. 12. f.
- Behrens scribit ad Leibn. de Annulo Piscatoris. 132.
- Benzel, Suecus, 27. 30. f. 33. 45. bis. 47. 75.
- Bernardus, (Ednard,) de eo Schurzfleischii iudicium iniuuum
uideatur Leibn. 96.
- Bertrandus quadraturam circuli a se inuentam esse, falso as-
serit, et superbe de se pronuntiat. 34.
- Bibliothecae Helmstadiens. augendae consilium. 52.
- Blankenburgensium Comitum Genealogiam scripsit Schmi-
dius. 128.
- Boehmeri, (Prof. Polit. Helmst.) duplicitas erga Leibnit.
64. 67.
- Bosiana. 34. 37. Epp. Bosianae a Schmidio editae. 88.
- Bourignonia Alpha in Theologia, ex sententia Bertrandi. 34.
- Bouuet, (e S. J.) scribit ad Leibnit. 33. respondet eidem.
116. 118.
- Bremensis Ecclesia Cathedralis, nummi eius historiam illu-
strantes. 6. 8.

- Brunsuicenses et Estenses sunt eiusdem stirpis. I.
- Bucerus primus Irenicus. 70.
- Calendarii emendandi negotium. 28. 88. f. 91. ff. 95. f. 99 ff. 117.
- Calixtus, (Fridr. Vlr.) Fabritium Helmstadium uocari concessit. 18. Duo numismata aurea et litteras ab Elect. Brandeb. accipit. 29. 35. Pieteti libelli recudendi consilium capit, quod Leibn. dissuadet. 51. coll. 54. itemque Antonius Vlricus, Dux, 50. f. monetur, ne scriptum lites inter Euangelicos excitans edat. 75.
- Cassini sententia de Calendario Gregoriano. 28. f. 50.
- Centuriarum Magdeb. resumendarum consilium capit Schmidius. 101. 108. f. Leibnitius suadet, ut id opus auxiliis societatis attentetur. 112. ad eas continuandas reperiuntur quaedam in Augusta Bibliotheca. 116. Leibnitius rogat de progressu consilii. 133.
- Chartae Hydrographicae ab Anglis delineantur. 128.
- Cluuer, (Io. nepos,) in Germaniam uenit. 98.
- Collegium Mathematicorum Caesarea auctoritate constituendum, 79. 100.
- Cursus Mathematicus medii gradus, 84. 86.
- Cyprianus, (E. S.) 69. 83. f.
- Duraeus, (Io.) Irenicus. 70.
- Dominis, de, Marc. Ant. editor Sarpianae Conc. Trid. historiae. 77.
- Eimartus, 37. habet singularem de motu planetarum sententiam 58. 73. ut consulatur in re calendaria, suadet Leibn. 89. ad eum scribit Schmidius de obseruatorio Berolini condendo. 108. edidit librum de Sole, 126, quem recenset Schmidius, 127.
- Electione, de, sententia Leibn. 70. f.
- Ephemerides quomodo recte condantur, 94.
- Estenses et Brunsuicenses sunt eiusdem stirpis. I.
- Fabritius, (Io.) Helmstadium uocandus commendatur a Schmidio. 18. dubitat de sententia Molani circa iuris diuini distinctionem. 47. negotio Irenico adhibetur. 49. fit Abbas Caesareo - Lutheranus. 114.

- Fabritius, Legatus Regis Suecorum apud Persas, 30. f.
 Feller inique cum Leibnit. egit. 61. ff. 67. 79.
 Firmitate, de, lignorum et lapidum ut experimenta den-
 tur, optat Leibnit. 52.
 Fleming communicat cum L. MSSa Schlichtingii Al-
 gebraica. 124.
 Follis metallicus, 39. 52.
 Fontenay, (e S. J.) 118.
 Galenus hymnum Deo canere dicit, qui arcana naturae
 explicans Sapientiam Dei celebret. 25.
 Gengenbachius, Mathematic. 104.
 Geographiam medii aevi diligentius tractandam commen-
 dat Leibn. 129.
 Grauii, (Abrah.) liber commendatur a Leibn. 86. 87.
 Hart, (Herm. von der,) 59. 66. Concilii Basil. historiae
 tractandae cupidus est. 102.
 Heigel, 7. 10.
 Helmontius, (Franc. Merc.) 20. obiit, et Leibn. in eum
 Epitaphium. 74.
 Helmstadiensis Bibliothecae augmentum proponitur. 52.
 Helmstadii ut biennium saltem litteris studeant, munus
 in terris Brunsvicens. ambituri, proponit Leibnit. 119.
 122. 133.
 Henrici Leonis, Ducis, nummus, 6. 8.
 Henricus Iunior, Dux. 13. 15. not. 1)
 Hutmanni sententia de sede peccati originalis. 12. 77. bis.
 Hydracontisterium. 115. 118.
 Jablonskius. 130. bis.
 Irenicum negotium. 22. 26. 29. 33. f. 38—42. 44. 45. 47.
 49. 51. 54. 60. 70. 75. 77. 134.
 Iunius, (Vlr.) 38. 98. 100. bis. 110. f. 117.
 Kepler, (Io.) 73. condidit Tabulas Rudolphinas, 94.
 Kirchius, (Godefr.) 37. 89. 96.
 Krausius, Chalcographus Augustanus, 78. 81. 99.

- Lato Vera, (la Loubère) 28. in addend. 135.
 Le Longii Biblioth. Script. S. 131.
 Lequien, editor Damasceni, 116.
 Libertatis humanae et electionis diuinae conciliatio a
 Leibn. proposita. 22.
 Liaker, 9. 11. Ictus Vinariensis. 82. edidit aliquid con-
 tra Strykii de Iure sententias. 83. 84. 86.
 Lipsiensi Facultati Theol. respondet Beaufobre acerbius. 12.
 Lipsiensis colloquii acta recudi curare vult Calixtus.
 51. 54. quae Latina fecerat Schmidius. 52. 54.
 Machina Arithmetica. 17. 123.
 Mariottus, Elementa Mechanica in Ingeniariorum usum
 scribit. 52.
 Marsilius Bononiensis edidit libell. de Lithesophoro, et
 uersatur in describenda regione Danubii per Hunga-
 riam. 57.
 Mastricht, (Gerh. de.) 66. 71. 116.
 Mathesis uniuersalis, 72. delineauit eius initium Leibnit.
 74. 76.
 Mayerus, (Io. Fr.) Theol. Hamburg. 27.
 Meibomius, (Henr. Iunior.) 79. obiit, 104. 107.
 Menkenius, Actor. Erudit. Collector, 115. 127.
 Mensuratio ex una statione, 43. 46.
 Mercurii purgatio. 117. 119. (38.)
 Meyer, Ratisbonensis, auctor schematis Calendarii noui. 95.
 Natalis, (Alex.) historia Eccles. in Germania recudenda,
 32. 80.
 Natura est Ars Dei. 25.
 Neumannus, 73. 75.
 Negotium Irenicum, u. Irenic. neg.
 Observationis Mercurii in Sole usus, 58.
 Obseruatorium Berolini condendum, 104.

Olearius, delineationes nummorum Brunsvicens. Leibnitio mittit, 6. specimen eorum edidit. 128. f.

Opificiorum fundamenta attingi a Mathematicis merentur, 87.

Parentii liber de re Mechanica, 113. 115. cuius recensitionem Leibn. Menkenio Actis Erud. inferendam mittit, 116. 119.

Phosphorus novus. 114. f.

Picteti libellum Calixtus recudi curare vult, quod Leibn. dissuadet. 51. 54.

Propositio Mathematica. 15.

Reiher, (Sam.) de Calendario nouo cogitata sua Leibnitio mittit. 28. Cassini sententiam de Calendario Greg. accuratius considerat. 50. ut cum ipso communicetur de re Astronomica ad Calendarii noui negotium, suadet Leibn. 89. 92. 95. eius cyclus, 117. eius filius. 50.

Reimmannus, 131. 133.

Resistentia, de, solidorum ut empirice aliquid scribatur, necessarium putat Leibn. 52.

Roemer, (Olaus,) 101.

Rolam, (Claud.) edidit Observationes iuris et itineris Constantinopolitani descriptionem. 44. 45. 47.

Rudolphus Augustus, Dux, rogatur, ut promoueat consilium de resumendis Centur. Magdeb. 102. 107.

Sagittariana MSSta. 3. 5. 8. 9. 11—13. 15. 1). lis de iis Schmidio mota, 82. 84. 85. 102. 105—107. 108.

Sarisberiensis Episcopus scribit ad Leibn. 125.

Sarpil, (Paul.) historia Conc. Trid. 77.

Schelhamer, (Gunth. Christo.) 24. 28. 33.

Schlichtingii MSSta Algebraica. 124.

Schrader, (Frider.) collegit elegantem physiothecam, 24. memoratur 98. 99. 102. 105. 108.

Schurzfleischii iniquum de Edu. Bernardo iudicium, 96. 98. 1).

Septen-

- Septentrionales cur longaevi, 42.
Societas Scientiar. Berolinensis, 109. 112.
Spanheim, (Ezech. de,) 34. f.
Strykius, Sam. 82. f.
Sturmius, (Leonh. Christo.) 32. 36.
Tenzelio scribit Leibn. coniecturam de nummo Bremenfi, 6.
Tenzel edit Epistol. pro sceletto Elephantis Tonnae
effosso. 19.
Theologia Mathematico habitu delineari potest. 20.
Topographiae sunt necessariae. 57.
Tridentini Conc. historia a Sarpio scripta. 77.
Tschirnhausen, (Ehrentz. Walth. de) scribit ad Leibnit. 118.
Vaubanius, (Sebast. de) Praefect. munimentorum Galliae
Regis, petit ab Acad. Scient. Reg. Elementa Mecha-
nica Ingeniario profutura, 53.
Wagner, 24. 31. f. 36. et deinde in omnibus paene paginis.
Fit Prof. Extraord. Mathes. in Acad. Helmstad. 122.
Wedel, (Ge. Wolfg.) 80.
Widenburg, 10. 50.
Weigel, (Ehrh.) 6. Weigeliiani ingenii reliquias ut Ienae
indaget, rogat Leibn. Schmidium. 79 82. Weigelii
pancosmo perficiendo Roemerus aliquid contulit. 101.
Wurzelbauer, Astron. Norimberg. 58.

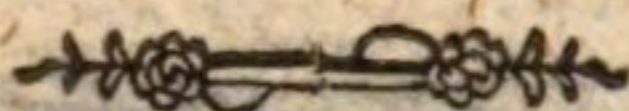
I.

Etsi diu inter nos commercium litterarium sit intermissum, uolui tamen titulum noui operis a me edendi Tibi singulatim mittere, cum fragmento Epistolae ad amicum¹⁾, qua instituti ratio fusius explicatur, tum quia scio, neminem temere rectius de his iudicare posse, tum quod a Te conferri plurimum posse putem ad institutum hoc ornandum atque augendum. Quod ut facias, rogo, ita tamen, ut negotiis Tuis grauioribus inde aliquid decedere nolim.

Ante iter meum Italicum memini de quaestione illa nobili inter nos actum, utrum Brunswicenses et Estenses sint eiusdem stirpis. Id uero ita esse, scito, a me demonstratum et in clara luce collocatum fuisse probationibus ex eo tempore repertis, et uerissimam illam meam fuisse diuinationem de loco Chronici ueteris Saxonici Moguntiae editi, quod scilicet mons Calini ibi designet castrum Calaonis, Estensibus iam tum

A

haere-

haereditarium. Sed et constat nunc, Estenses, qui stirpem in Italia propagarunt, ex secunda Azonis coniuge natos, Guelfum autem Ducem primogenitum fuisse²⁾.

Caeterum cum iussu Serenissimi Electoris in Historia nostra digerenda uerfer, quam a Te mirifice ornari posse exploratum habeo, audeo petere, ut obseruationes Tuas singulares nobis ne inuideas, certus, beneficium me publice agniturum. Codicis diplomatici edendi consilium cepi, quod mihi complura Manuscripta percurrenti haec sese obiter obtulissent, nec ad edendum alia fere quam semel atque iterum legentis opera opus uideretur.

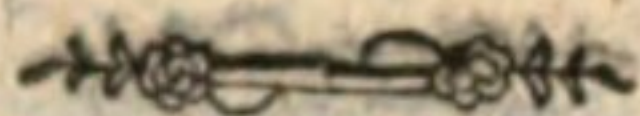
Vale et faue. Si quid mihi destinās, ad doctissimum Tenzelium Gotham mitti posset. Dabam Hannouerae 21. Martii 1693.

1) Opus illud edendum est Codex I. G. Diplomaticus.

2) Pluribus hac de re exposuit Leibnitius in: Lettre sur la Connexion des Maisons de Brunsvick et d'Este. 1695. 4.

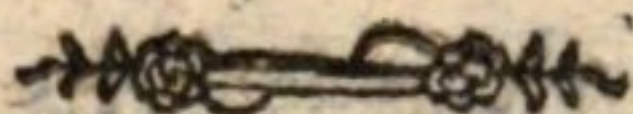
II.

Gratum mihi fuit intelligere, quid constitueris. Spero, causam non fore, cur consilii poeniteat, optoque, ut studiis imprimis sacris, et Academiae Iuliae, et Tibi pri-

priuatum ea res felix faustaue sit. Nobis curae fuit, uirum nancisci, cuius pium zelum regant eruditio et christiana charitas, itaque boni ominis loco est, quod Tute dixisti, uelle Te, ut bona cum pace Theologorum Helmstadiensium Tuus ad eos accessus fiat. De quo eo minus dubitamus, quod pro certo habemus, summorum uiro- rum et magnorum Ecclesiae nostrae lumi- num, Georgii Calixti, et Conradi Horneii saltim moderationem Tibi placere, nulla- que ideo cum Collegis certamina esse me- tuenda. De litteris ad Serenissimos Saxo- niae Duces, Ienenfis Academiae nutritios, scribendis aliisque administri rerum in hac Serenissima Domo primo congressu uel alia prima occasione constituent.

De Sagittarianis MStis ¹⁾ distinctiora quae promittis, exspecto, quemadmodum et quae de ipso uocationis Tuae negotio scri- pturum Te adhuc innuis. Quoniam uero contingere posset, ut ego abessem domo, ideo, ne qua temporis perditio fiat, com- misi Dno Leide — — Regiminis — — siue Cancellariae Secretario, ut me absente ape- riat litteras Tuas, atque ex iis re — — est. Quare quas mihi scribes proximas, iis cir- cumdabis operculum, sic insc — — Mon- sieur Leidentrost, Secretaire de S. A. E. a

sa Rege nec — —²⁾ nouerae 12. Octobr.
1694.

1) Schmid edidit Catalogum Scriptt. a Sagittario editorum et in MSt. relictorum. Ienae 1694. 4. 2 pl.

2) Quae defunt, situ ac putredine absumta sunt.

III.

Cum nuper iter ingrediendum mihi esset, ac per septimanas aliquot imposita absentiae necessitas, significaueram hoc ego Tibi per litteras, rogaueramque, ut, ne qua mora iniiceretur rebus, uelles, quae scribere promiseras de conficiendo professorio negotio, ac de Sagittarianorum MStorum a nobis desideratorum absoluenda emtione, uenditionem destinare ad amicum, quem Tibi nominaueram, aulae nostrae Secretarium, qui rem statim non expectato meo reditu ad Ministros nostros referret. Nec dubito, quin Epistola mea Tabellario publico commissa, recte atque ordine, ut solet, fuerit curata. Interea reuersus tandem nihil ad amicum illum peruenisse intellexi, quod nonnihil miratus sum. Spero tamen, alia Te interim uia et ratione usum, nam mutasse sententiam, et tamen ne hoc quidem significasse, a prudentia Tua expectare non possum. Cum uero nondum licuerit

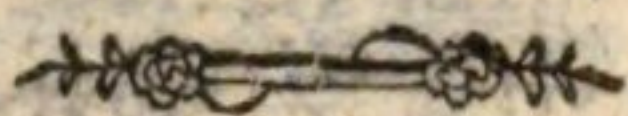

cuerit per breuitatem temporis cum Ministrorum aliquo colloqui, nolui tamen occasionem scribendi hodiernam amittere. Itaque has ad Te mittere uolui, animi mei atque officii testes. Caetera in aliud tempus seruo. Quod itaque superest, uale et faue. Dabam Hanouerae 2. Decembr. 1694.

IV.

Scripsi ante duas uel tres septimanas paulo ante meum ad Brunswicenses nundinas discessum, ut intelligeres, redditas mihi Tuas, et curam me earum habiturum. Nunc scribo, me Guelphbyti locutum cum S^{mo} et ipsius Ministris, quoniam huius anni Directorium ad illam aulam spectat, omninoque de Te uocando constitutum esse. Dixi, desiderare Te, quod et in Baiero, V. Cl. factum, ut dimissionis Tuae causa ad S^{mos} Nutritios Vestros scriberetur. Placuit id quoque iussusque sum quaerere ex Te, ad quamnam Saxoniorum Principum Aulam fit scribendum; nobis enim non satis constat, an turnus, an senioratus obseruetur, et quaenam sint aulae omnes, ad quas ea res spectat.

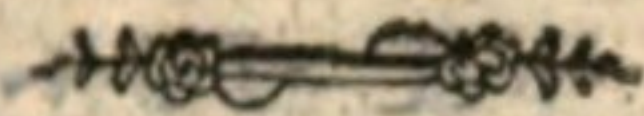
Scripsi etiam in illis litteris, quas ad Te non peruenisse intelligo, ut de Sagittarianis

res finiretur, innueresque mihi aliquid ipse de pretio, neque enim de re non uisa satis constituere possum. Adjeceram in illis ipsis litteris, etiam Mnemosynon condignum erga Te non defore, praeter id scilicet, quod impendetur Sagittarianis. Haec nunc reposito, Tuasque expecto.

Doctissimi Dn. M. Olearii delineationes nummorum accepi, sed paulo serius ob interruptam subinde praesentiam meam, a Dn. Boehmero nostro. Et scribens Dno Tenzelio, Cl^{mo} Viro adieci coniecturam quandam meam de singulari illo duplici. Nam eadem auersa facies, Petrum piscatorem cum claue scilicet et pisce praeferens communis est nummo Episcopi et nummo Ducis. In uno scil. spectatur Leo cum epigraphe: Henricus Dux; in altero Episcopus cum Duce, nam duo sunt, quorum unus pedum, alter gladium gestat. Quae considerans credo, significari feudum Ecclesiae S. Petri, id est Bremensis, Henrico Leoni datum, quod historia confirmat.

De caetero gratum erit, si subinde ex Te intelligam, quae praeclara agas in litteris, tum etiam quid ab aliis uiris egregiis subinde geratur, a Weigelio in primis, celeberrimo uiro, quem puto iam ad uos reuersum. Ego optima eius consilia, animum-

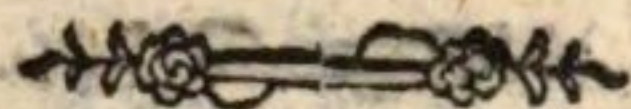

mumque ardore publici boni procurandi plenum non possum non probare mirifice. Etsi, ut nunc sunt tempora, maluissem quaedam aliter institui, quaedam etiam publice non proponi, nisi praeparatis ante animis in aulis. Nam ubi semel talia in uulgus sparsa, hominumque sermonibus traducta sunt, minus postea gratiae habent. Quod superest, Vale et faue. Dabam Hanouerae 18. Febr. 1695.

V.

A Dno Boehmero accepi doctissimam diss. Tuam de Eucharistia mortuorum, quasi munus a Te, pro quo multas ago gratias. Non sine dolore audiui, morbo aliquo subito Te fuisse tentatum, sed mox cum ualitudine Deo dante in gratiam rediisse, solatio fuit.

Quae mandasti, significaui omnia, ubi opus est, nec puto, in sumtibus itineris fore aliquid apud nostros difficultatis. Quae D. Heigelius habuerit additamenta, non satis mihi ipsi est exploratum, puto tamen, cum tempore nihil Tibi eorum defore, quae occasio poterit ferre; cum magna sit omnium de Te existimatio. Illud omnino urgere studebo, ut negotium mature conficiatur, quo possit hac aestate fieri profectio.

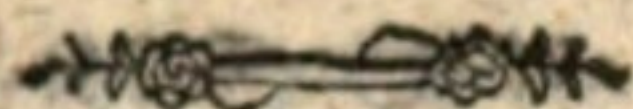

Hoc unum adiicio, penultimas Tuas ad me uenisse, sigillo quidem inuiolato, apertas tamen uel saltem aperibiles, quod ita compositae essent, ut solent, quae dantur sub sigillo uolante. An Te aliud agente factum contigerit, an forte alteri ad me dirigendas sic miseris, qui porro curauit, quales erant, dicere non habeo. Volui tamen, nescius ne esses.

Fasciculum Tuum olim accepi, et gratias agere memini. De Sagittarianis propius aliquod a Te indicium expecto. Mittendi optima ex nundinis Lipsiensibus ratio erit per Bibliopolas Hanoueranos.

De Nummis sic habeto, Petro omnino dicatam fuisse Bremae Cathedralem Ecclesiam, quod testatur ipse Adamus Bremensis. Feudum Henricus Leo accepit a S. Petro Bremensi, ut testantur historici antiqui. Nummi habent Episcopum et Ducem Henricum iunctos, addito Symbolo Leonis. Petrus in nummis illis et piscem et clauem tenet manu, ut simul et piscatorem et principem intelligas. Et notae sunt Bremensium clauis, etiam ex nummis ipsius urbis.

Haec raptim scribere uolui, quod sese occasio redeuntis ad uos tabellarii offerret. Quod superest Vale et faue. Dabam Hanouerae 9. Martii 1695.

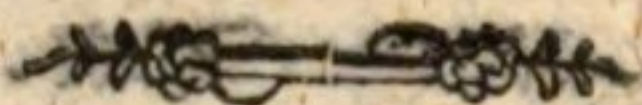

VI.

De uocatione iam tandem ad effectum deducta, gratulor ex animo. Apud nostros pariter Hanoueranos, quorum erat turnus, quam apud Cellenses, (in quos translata fuit ea cura, ut directorio praesenti Guelfebytano res significaretur) monitione mea placuit, Theologicae antiquitatum sacrarum philosophicam adiungi Mathematicum superiorum Professionem. Quod ad decus et utilitatem Academiae pertinere, summis Viris, Dno de Bernsdorf, et Dno Cancellario Guelfebytano coram exponendi occasio fuit, cum Hanouerani nostri iam assensu essent dudum.

Dn. Cancellarius cum intellexisset per Dn. Prof. Boehmerum, amicum Tuum, consilium Tibi esse, inuitandi ad solennitatem Doctoralem directorii, Tibi fortasse per illum iam significari curauerit, quod mihi coram dixit, non ingratum id fore, et forte Dno. Linkero uestro, Amplissimo Viro, commissum iri a Serenissimis Principibus, ut nomine ipsorum interfit.

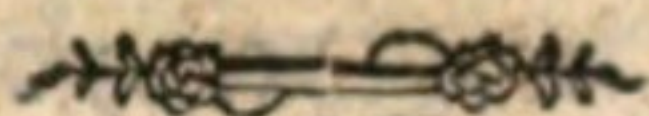
Caeterum etsi fecerint occupationes Tuae, ut iam ab aliquot septimanis nihil a Te uiderim, spero tamen de Sagittarianis non oblitum, quibus transferendis nundinae com-

modam occasionem praebuere. De caetero quoque rogare memini, ut mihi uelut in aurem dicas, quale pro illis statuendum *ἀντίδωρον* putes. Vale et faue. Dabam Guelfebyti. 16 April. 1695.

VII.

Accepi Tuas huc reuersus, interea et eas acceperis, quas Guelfebyto scripsi. Ex litteris Tuis superioribus non aliter iudicare potueram, quam gratam Tibi fore adiunctionem Mathematicae Professionis, ideoque et a me id actum fuit, ut Tibi simul ac publico satisfaceret. Nec me poenitet officii. Quid Tu iudices, penes Te est. Putem tamen, nec esse, cur Te poeniteat. Nam de inuidia, quam uereris, sollicitum Te esse debere, eo minus puto, quod res non est noua, sed recenti exemplo Heigeli fulta. Etiam Dn. Molanus, Abbas, olim Rintelii, et nunc Kahlerus ibidem pari conditione fuere, ne quid de Strauchio dicam. Deinde maximam uiro bono habendam puto fructus publici rationem. Distinctae praeterea professiones sunt Tua, et quae a Dn. Widenburgio exercetur. Quae ergo inuidia foret, nolle, uacans munus perinde Tibi atque antecessori Tuo deferri. Itaque eo nomine putem, Te
secul-

securum esse posse, nec habere, cur metuas simultates Dnn. Collegarum, quorum aequitas et prudentia huius, opinor, diffidentiae causam dare non debet.

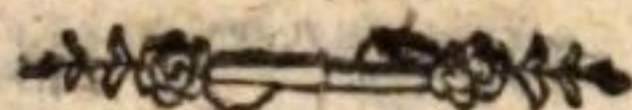
Sagittariana ex nundinis Lipsiensibus expectare, ni fallor, iusseras, quemadmodum et sententiam Tuam speraueram de pretio mihi priuatim indicando. Sed quando ita Tibi uidetur, differes, dum commodum erit.

De sumtibus itineris admonere non intermittam. Et puto, Te interim comparare omnia posse ad profectiorem, quandoquidem et sumtum impetrationem pro confecta meo iudicio habere potes.

Scripsi Guelfebyto, quid mihi Dn. Cancellarius dixerit de promotione Tua doctorali, directorii nomine per Dn. Linkerum cohonestanda.

Litterae Tuae doctissimae eo mihi gratiores erunt, quo prolixiores, itaque aliquando plurimum ex illis fructum spero in omni litteraria notitia. Nunc Laconismum a negotiis imperari Tibi facile iudico. Vale. Dabam Hanouerae 9 Maii 1695.

P. S. Quod de meo scripsi, nunc Dominorum Ministrorum auctoritate confirmo, non esse, cur Tuis ad iter praeparamenti uel minimam moram iniiciat sollicitudo de sumti-

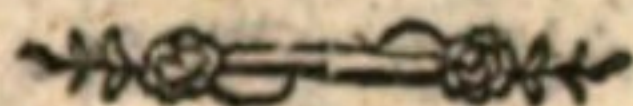
sumtibus, neque enim deerunt, quae a nostris ea quoque in re expectare possis.

VIII.

Gaudeo ex Tuis intelligere, saluum Te et incolumem Ienam aduenisse; Deum ueneror, ut Tibi omnia feliciter obueniant, et hoc ornamento in commodum Ecclesiae diu fruamur. Sagittariana expectabimus, cum Tibi commodum erit.

Gratias ago pro dissertationibus Tuis nouissimis Ienensibus, quas hic per Dn. Boehmerum accepi; quae porro agas in re sacra pariter ac litteraria, fac, quaeso, ne ignoremus. Est nunc hic Dominus Hutmannus, qui defendere aggressus est, peccati originalis sedem esse non in anima, sed corpore: Verum quae haecenus ab ipso uidi, magis comparata sunt ad euitanda contraria argumenta, quam ad propriam sententiam stabiliendam. Semper facilius est agere respondentem, quam opponentem. Noua autem proponentem rationes suas afferre decet.

Nescio, an uideris, quae Dominus Beaufobre, praedicator Gallus apud Berolinenses, respondit Facultatis Theologicae Lipsiensis scripto contra S^{mi} Ducis Saxoniae ad Reformatos transgressi confessionem¹). Aiunt, aliud adhuc librum similem prodiisse pro
Prin-

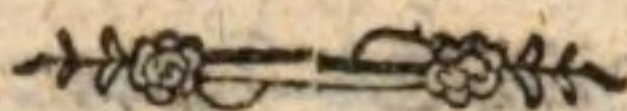

Principe, quem non uidi. Quae Dn. Beaufobre habet, poterant esse moderatiora. Vale et faue. Dabam Hanouerae 11. Oct. 1695.

- 1) Beaufobrii liber inscriptus est: *Defense de la doctrine des Reformés et en particulier de la confession de Foy de S. A. S. Monseigneur le Duc Henry de Saxe contre un Livre composé par la Faculté de Theologie de Leipfic. Magdeb. 1694. 8. cf. Epp. Leibnitii, ed. Kortholt. Vol. IV. p. 267.*

IX.

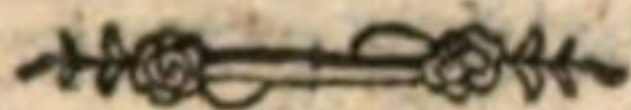
Reuersus huc ante paucos dies, et litteras Tuas et Sagittariana posthuma ad res Luneburgicas spectantia, quorum mentionem feceras, reperi, pro quo gratias ago interim, et a Te exspecto indicium eius, quod de pretio consentaneum putes. Si uero licebit MS. circa Henricum Iuniorem¹⁾, erit hoc gratissimum, quemadmodum et non dubito, quin complura sint sparsa inter schedas eius, quae possent res nostras illustrare; quae si oculis usurpare aliquando licebit fauore Tuo, nos plurimum obstringeres. Memini me et Northusana et Mulhusina notare. Optarem Tibi ad nos, interim dum Helmstadiana absoluntur, excurrere liceret. Quod si tunc Sagittariana Tecum haberes, possemus nonnulla Tua uenia inspicere. Sed de his pro
arbi-

arbitrio Tuo statues. De nummario etiam specimine, solita eruditione Tua condito, gratias ago. Duo reliqua exemplaria Dn. Boehmerus a me nunc accepit. Nam casu factum est, ut Dn. Abbati et ipsi mittenda ante relectas Tuas non notarim.

Ex litteris Dn. Professoris Boehmeri ad Dn. Fratrem heri uisis intelligo non sine dolore et admiratione, nondum confectum esse negotium introductionis; itaque non desinam monere apud eos, qui hic rebus praesunt, ut absoluantur ipsis urgentibus. Et puto effecturos, ut de reliquo etiam Tibi omnibus modis satisfiat, quo prodesse magis Reipublicae, et ornare Academiam nostram possis. Omnes enim sibi a Te plurimum merito promittunt, ut adeo non esse putem, cur uel minimum Te moueat morula ista, quae, quamcunque demum causam habeat, Tibi certe damnosa esse non debet. Vt Mathematica etiam collegia subinde habeas, tantum abest, ut Te petere necesse putem, ut a Te potius hoc petendum arbitrarer, nisi huc sponte propenderes. Eademque est mens Nostrorum.

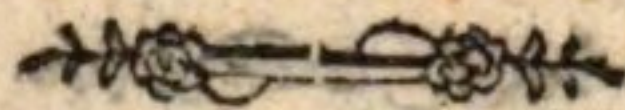
Quod nuper a Te statim diuelli me oportuit, aegre tuli, sed spero, iterum colloquio Tuo quamprimum frui. Scribitur mihi ex Heluetia, doctum quendam Mathematicum hanc propositionem sane memorabilem protulisse:

tulisse: Data proportione radii ad peripheriam inuenire obliquitatem Eclipticae, atque ostendisse, mediam proportionalem inter radium et peripheriam Circuli esse secantem complementi obliquitatis Eclipticae. Quod (addit amicus ad me) cum expertus essem, quam accurate quadret, non potui non summopere admirari.

Si quod offertur Tibi uel in sacris litteris uel in Historia, uel curiosioribus illis studiis, quibus et ego subinde delector, et Tu excellis, fac, ut mihi subinde communicetur. Quod superest, Vale et faue. Dabam Hanouerae 12. Nouembr. 1695.

1) uox deesse uidetur, quam supplere non audeo. Lucem interim aliquam haec et sequentia lucrantur ex his, quae Schmidius tergo antecedentis epistolae inscripsit: Denique tandem mitto Sagittariana, historiam Luneburgensem, ut et alteram pistoris cuiusdam Luneburgensis. Si alia adhuc desideras, quae a Boico typis non sunt destinata, lubens quoque Tibi tradam. Mecum quoque attuli volumen MStum, cui titulus: *Vergangene schriften und handlungen, nachdem Herzog Heinrich der lüngere zu Braunschweig den Ottenstein eingenommen, von 1512 ad 1548.* Etsi in eo passim appareat manus b. Sagittarii, non tamen illud fecisse uidetur; hinc proxime Ienam remittendum puto. Si uero forte haec acta (hic duae uoces legi nequeunt) lubentissime illa ad Te mittam, ut perlustrare, excerpere, immo describere possis. Epistolas de nummis bracteatis addidi, si qua

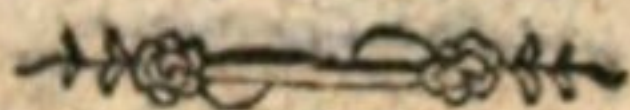
qua in istis emendanda uel addenda obseruaueris, ut ea mihi communices rogo. Alterum Reuerendissimo D. M. Molano Abbati dabis per D. M. Boehmerum, cui quoque unum adieci.

X.

Scribo Tibi haec paucis iussu Dominorum Ministrorum; omnia hic, quae in rem Tuam desiderabas, a nostris esse comprobata. Nec dubitant, idem facturos Cellenses, quibus eo nomine scriptum maturandae rei causa. Credibile est, nec Guelfebyti aliter animatos fore. De trimestri priori, de supplenda pecunia in iter destinata, denique de additamento annuo centenorum nummorum Vallensium omnia ita definita, ut desiderare uidebaris. Quod nolim magis meae sollicitudini, quam ipsorum beneuolentiae tribuas. Nescio, an promulsidi lectionum Tuarum, eleganti et proficuae, ut omnia Tua, gratias reddiderim, si obliuione omissum, nunc facio. Vale et felicia festa age. Dabam Hanouerae. 20. Decembr. 1695.

XI.

Laetor, res paulatim ex sententia procedere. Labbaei Apparatum Conciliorum mecum afferam, cum primum Brunswigam
uel

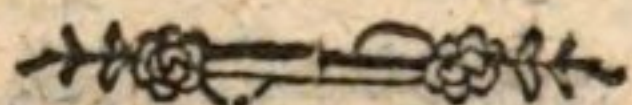
uel Guelfebytum excurram. Quodsi non ante nundinas, certe in nundinis fiet. Itaque penes Te erit, cuidam dare in mandatis, ut auferat. Ecce titulum libelli, quem edi curo. Vale interim et faue. Dabam Hanouerae. 17. Ian. 1696.

P. S. Spero, fasciculum Ineditorum ad Historiam pertinentium hac hyeme hic proditum¹⁾. Vnus ex his libellis argumento suo nonnihil similis est Historiae Procopii arcanæ uel Anecdota, cuius titulum, ut dixi, mitto.

1) Innuit Leibnitius Specimen Historiae Arcanae, siue Anecdota de Vita Alexandri VI. Papae. Hanou. 1696. 4.

XII.

Lator huius Epistolae in meo est seruitio, (Cammerdiener) expers quidem litterarum Latinarum, sed qui tamen habet naturalem quandam propensionem et facultatem circa delineandi et ea, quae manu geruntur, tractandi rationem. Eius opera non male usus sum in exsequenda mea Machina Arithmetica maiore, quae toto coelo differt a Rhabdologia, et maximos numeros multiplicat diuiditque, nullius additionis uel subtractionis aut alterius mentis operae in-

teruentu summa promptitudine et securitate. De qua ipse Tibi plura narrabit. Caeterum desiderarem, eum paulo ulterius in Mechani-co-Phyficis, (quorum nec plane expers est,) proficere, non tam ut discat fundamenta et causas, quam ut res ipsas oculis usurpet. Itaque Vobis uicinus uolui, ut ad Te excurreret, et, cum praeclarum habeas talium apparatus, non nihil haec practica bona Tua uenia introspicere possit. Non equidem diu aut constanter poterit apud Vos esse, dum ego tamen in his oris ero, subinde accedet. Beneficium Tuum in me collatum putabo, et gratus agnoscam. Vale. Dabam Guelfebyti. 15. Apr. 1696.

XIII.

Consilium Tuum de uocando celeberrimo Domino Fabritio, Professore Theologo Altorfino, mihi certe plurimum arridet. Eleganter doctum esse et moderatum, dudum intellexi. Et memini, olim uidere epistolam, quam iuuenis ex Batauis scripserat ad Illustrem Baronem Boineburgium, ex quibus uelut ex ungue leonem agnoscere licuit. Nam hunc ipsum esse puto. Quantum ex Tuis litteris intelligo, consentit in eum commendandum Facultas Theologica Vestra, id est, Dn. Abbas Calixtus sententiam Tuam pro-

probat. Ego non intermittam Dnis Mini-
stris indicare Vestram. Optem, adesse mihi
aliquod specimen a Viro doctissimo editum,
ut ostendi, si opus, possit. Caeterum Fa-
cultati Vestrae mature esse succurrendum,
res ipsa clamat.

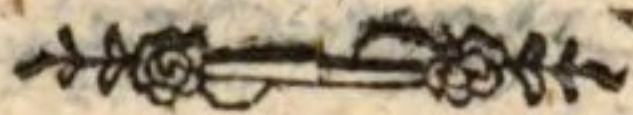
Puto, ad Te peruenisse editam Domini
Tenzelii Epistolam pereruditam pro sceleto
Elephantis. Suspikor, dissentientes non ta-
cituos. Opus fuisset schematibus ac di-
mensionibus, ut speciatim iudicari possit
rectius, an Elephantinis spoliis sit locus, cum
aliunde non desint dubitationes.

Monumentum Helmaestadiense, quod
tamdiu expectauit curiositatem Tuam, ex-
spectabit etiam commoditatem. Nam fa-
cile intelligo, Te pene obrui nunc labori-
bus, itaque cauendum esse puto, ne ualetu-
do insanabile uulnus accipiat. Quod super-
est, Vale et faue. Dabam Hanouerae 29.
Maii. 1696.

*XIV.

Huic uiro, (Fabritio,) cur fauendum cen-
seam, habeo ego rationem praeter Vestram
peculiarem, etsi mihi non nisi fama sit co-
gnitus.

Dni Boehmeri nostri multiplicem doctri-
nam magni facio, nec dubito, quin spar-

tam apud Vos sit insigniter ornaturus. Pro eleganti dissertatione Tua de lectionibus ueteris Ecclesiae gratias debitas ago. Spero, Te conuiuente apud Helmstadienses futurum esse, magis magisque ut tractentur, per quae aliquid eruditioni accedat. Quod boni publici amore sponte Tua uoluisti eum commendare, cui cederes, id profecto non mediocri laude dignum est, et a me ex merito praedicatum. Hanou. 11. Aug. 1696.

*XV.

Fr. Merc. Helmontius, Io. Bapt. filius, aliquandiu apud nos fuit. Non minus singulares sunt eius sententiae, quam patris, diuersae tamen non parum, de quo Tibi plura dicere poterit Dnus de Hart Vester, uel potius noster, qui cum ipso est collocutus. Acta concilii contra Barlaamum nonnulla nondum edita uidere aliquando memini, insigne specimen graeculae nugacitatis. Hanou. 20 Oct. 1696.

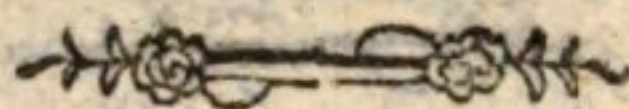
*XVI.

Posse Theologiam quandam Mathematico habitu delineari, credo, prolusionaliter, ut sic dicam, adsumendo multa ex philosophia, quae in ea prius deberent demonstrari. Nam quae sunt axiomata uel Hypothe-

potheses in una scientia, possunt esse the-
mata in alia. Ante aliquot annos amicus
moliebatur dissertationem Academicam pro
Trinitate contra Socinianos, quam uolebat
scribere methodo mathematica. Skeleton
sui laboris ad me quum transmisset, per-
missu eius multa mutavi, et sic remisi. Pu-
to tamen, aliquod delineationis a me factae
apographum mihi mansisse, quod si tanti
uidebitur, quaeram et mittam. — De Ec-
clesiastica quadam dignitate Professioni iun-
genda cogitandum esset amplius, et cum
mens tua, tum rerum sit, melius noscen-
dum. A Guelfebytanis, ni fallor, hoc
uenire deberet, in quorum ditione situm est
Helmestadium. Si a me conferri possit
aliquid ad desideria Tua, faciam semper,
ut intelligas, quanti putem, Te retineri.
Hanou. 16. Febr. 1697.

*XVII.

Omnino censeo, nostros dare operam
debere, ut Te retineant. Optassem, Su-
perintendentis munus Tibi commissum fuisse
ab Aula Guelfebytana ea modificatione,
quam proposuerat Dnus Cancellarius; ut
scilicet uix duodecies concionandum esset
annuatim, sed nostri et Cellenses obstabant.
Fortasse tamen hoc concedere aliquando,

quam Te amittere mauolent. Ego certe conabor eos faciliores reddere, etsi de successu aliquid promittere non ausim.

De Abbatia Vallis S. Mariae, quum res sit in Guelfebytanae Aulae potestate, nihil a me fieri poterit, antequam Guelfebytum redeam, quod proximis paschalibus feriis futurum spero.

Rogo, ut expendas ea, quae in nuper ad Te transmissio schediasmate dicta fuere de libertate humana et electione diuina, quas conciliare, et difficultates grauiissimas tollere sum conatus, ac mihi sententiam Tuam perscribas. Est enim res non parui momenti, et ego iam a multis annis aliquid ad eam illustrandam conferre sum conatus. Hanou. 2. Mart. 1697.

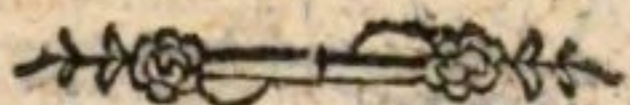
*XVIII.

In iis, quae nuper de conciliatione libertatis humanae et electionis diuinae transmiseram, hae, ut uideo, quaestiones Tibi superesse censentur: quae sit causa ipsarum idearum siue essentiarum? utrum in homine, an extra hominem? deinde, an illa imperfectio originalis ab ideis tantum obiectiue dependeat, et in primo homine cum donis supernaturalibus coniuncta fuerit? Ad quae respondeo, talium rerum, quales sunt, essen-

essentiae, quemadmodum et aeternarum ueritatum, non quaerendas esse causas, sed rationes, per quas essentiarum quidem possibilitas, ueritatum autem necessitas ostendi potest, prorsus quemadmodum si quis quaerat de essentia numeri quadrati, et de ueritate illa, qua discimus, differentias quadratorum esse numeros impares ordine sumtos. Ideae autem nihil aliud sunt, quam essentiarum repraesentationes in intelligente siue homine, siue etiam alio quocunque. Cum autem imperfectio seu limitatio, quam dixi, sit de essentia creaturae, pro certo habendum puto, non tantum cum donis supernaturalibus Adami coniunctam fuisse, sed etiam in angelis et sanctis in bono confirmatis superesse, nec magis ab iis posse separari, quam incommensurabilitatem lateris et diagonii a quadrato, quantumcunque ornari quadratum ponamus. Hanou. 30. Mart.

XIX.

Tuis nouissimis non rescripseram, quod pro certo haberem, me Tecum ante nundinas Gulsebyti esse collocuturum. Nam Smus Dux, Antonius Vlricus, Domino Abbati Calixto significauerat, ut aliquot ante nundinas diebus et ueniret ipse et Te secum ad-

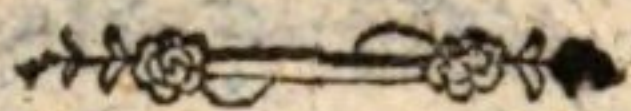

duceret, quod ego suggereram, ut ea occasione Tuum, quod nosti, negotium in hac Aula confici posset. Porro ipse S^{mus} Dux miratus est, neutrum Vestrum aduenisse; itaque si qua sunt, quae Dn. Abbatem Calixtum impediunt, autor ego sim, ut ipse ad nos excurras, quod si spes sit, Dn. Abbatem Calixtum ante huius septimanae exitum esse uenturum, eo usque expectari posset; interea rogo, ut me consilii Tui certum facias. Sed et Dn. Wagnerum in his nundinis me uisurum putavi. Et si res eius ita ferunt, poterit etiam ante Te huc excurrere. Quod superest uale et faue. Dabam Brunsvigae die Mercurii 18 Augusti 1697.

XX.

Quas nuper reddere oblitus sum litteras Dni Schelhameri, ad Te nunc remitto. Perplacet earum argumentum, et optem, uirum doctissimum porro Tecum conferre de generatione talium aliisque id genus physicis, quae luce indigent. Cogitavi, an non utile futurum sit, Dn. Wagnerum mature specimen aliquod publicum dare, disputatione forte sub Dn. D. Schradero habita, eamque in rem seligere argumentum physico-medicum, quod ipsi occasionem det praetextumque, attentius perlustrandi physiothecam elegantem

tem a Dn. Schradero collectam. Dudum optavi, ut Medicus aliquis disputationem scriberet, cui titulus esse posset: Hymnus Galeni. Scis enim, Galenum de usu partium praeclare dixisse, hymnum Deo canere, qui naturae arcana explicans Sapientiam eius celebret. Hic iam occasio se daret, ostendendi Deum in natura geometrizantem et automatopoeum, dum ordinat causas efficientes ad constitutionem et conseruationem corporum, ut ostendat magnitudinem suam, eundemque, ut sic dicam, Ethico-politicum, dum moderatur fines rerum naturalium ad usum mentium, ut ostendat suam bonitatem, de quo et David in psalmis passim canit, et alioqui a uiris egregiis praeclare dictum est: natura nihil aliud est, quam Ars Dei. Cum autem materia sit amplissima, sufficeret summaria quaedam delineatio, adiectis tantum nonnullis elegantibus exemplis diuinam arithmetico - geometriam mechanicamque et beneficam erga nos in natura politicen illustrantibus, ut scilicet intra pauculas paginas omnia coerceri possint, salua aliquando ampliore tractatione, ubi plus otii apparatusque haberetur. Haec ideo cogitanda propono, ut, si forte Dn. Wagnero ad tempus esset excedendum Academia, prius specimen aliquod daret profectuum suorum,

apud patronos utique profuturum. Hoc enim facto fortasse utile foret Hanouerae eum aliquandiu commorari. Cogitabo, an qualicunque ratione prospici ipsi interim illic de aliquo sufficienti emolumento possit.

Nunc ad reliqua ueniam. Non dubito, mature operam apud uos datum iri, ut S^{mi} Ducis uoluntati sapientissimae, quam coram hic intellexisti, satisfiat, ne scilicet laudabiliter olim Hanouerae coepta intercidant. Et cum Te Decanum esse intelligam, eo magis sese illi praeclara doctrina Tua prudentiaque approbabit. Caeterum facile intelligitur, non esse consultum, ut, quod agitur, extra Facultatem intempestiue emanet. S^{mus} Dux me nuper denuo de Te negotioque interrogauit. Vale. Dabam Guel-
febyti 27. Augusti 1697.

XXI.

Accepi Tuas paulo ante, quam Guelfe-
byto discessi, et ex iis cum S^{mo} Duce, Antonio Vlrico, sum locutus. Cogitauit ille dudum de omnibus illis, quae monetis, et iam coepit agere, quae in eam rem conueniunt, nuperque etiam locutus est cum ablegato Gothano; sed et apud Regem Ele-
ctorem

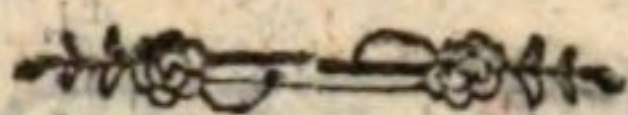
ctorem inuigilabit, et quod a Politicorum parte in hoc negotio curandum est, sibi omne commendatissimum habebit, tantisper dum apud Vos examinatur res ipsa, animo ab iis, quae sperari exspectariue possunt, abstracto, quemadmodum, ut Grotius ait in praefatione operis de iure belli et pacis, Mathematici formas a materia abstractas spectant. Interea prudentissime considerantur monenturque a Vobis etiam, quae cogitationibus aliquando magis magisque in rem conferendis prodesse possunt.

Quae de Dn. M. Wagnero suggesti, plane in Vestro sunt arbitrio. Iam coepi eum hic commendare; recte facit, quod docet; nolim tamen omne tempus huic rei impendat, ne, dum alios iuuat, se moretur.

Quae Tibi dixi, Brunsvigae mihi S^{mus} Dux, Antonius Ulricus, diserte confirmavit, curabitque expediri. Itaque non est, cur Tibi ipsi scrupulos iniicias.

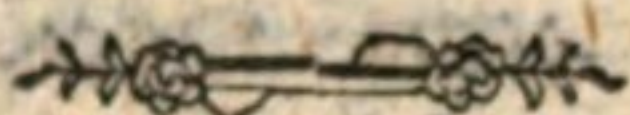
Dn. Benzeliū Suecum apud Vos esse puto. Rogo, ut eum Tibi commendatum habere uelis, uti mihi certe de meliore nota commendatus fuit, ut se omnium fauore reapse dignissimum ostendit.

Dn. D. Meierus, Theologus celebris, Hamburgo ueniens et in Saxoniam tendens,
Guel-

Guelfebyti transiit, et ad me misit, cum iam alterum pedem in curru haberem discessurus, itaque non potui ipsi tunc adesse; spem fecit per Hanoueram redeundi. Sed consilia, credo, habet paullo abhorrentiora a moderatione nostrorum, itaque non puto, cum ipso de rebus irenicis agi cum fructu posse.

Accepi fasciculum a Dn. Reihero ICto et Mathematico Kiloniensi, in quo erant, tum quae de Aqua falsa edidit, tum cogitata de Reformatione Calendarii. Litterae autem ab ipso nullae accesserunt. Si forte Dn. Schelhammero rescribes, rogo, ut eum a me salutes, et Dn. Reiherum per ipsum, gratiarum addita actione uerbis meis. Cogitata eius de aqua falsa consentiunt meis. Expertus sum, et acidulas Pirmontanas congelando concentrari. Nam forte lagenae aliquot obliuione neglectae superfuerant mihi in hyemem, quae cum fuissent congelatae, abiecta glacie reliquum fortissimum apparuit. Rem calendariam non aequè examinaui, neque enim uacat satis, et aegre obtineri posse puto, ut a Gregoriano discedatur. Cassinus (in iis, quae Dn. Lato Vera ex meditationis eius Siamensi itineri adiecit) tantum Gregoriana Reformationi tribuit, ut arbitretur, singulari quadam fortuna exactiorem depre-

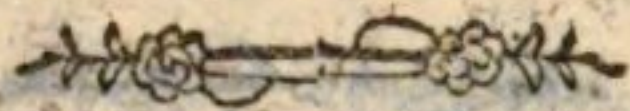

deprehendi et coelo magis consentientem, quam ipsi sperarant autores. Hunc locum a Dn. Reihero accuratius examinari opto, et, si qua monenda habet, possum efficere, ut ad ipsum Dn. Cassinum cum nouo eius calendario consilio deferantur, sed quod latine habere oporteret. Vale. Dabam Hannouerae, 10 Septembr. 1697.

XXII.

Gaudeo, bene procedere institutum laborem, eiusque communicationem mature expecto, ut cum Dn. Abbate Molano de eo conferri possim, antequam scilicet expediatur. Nuper Dn. Cuneau, Secretariorum intimorum unus apud potentissimum Electorem Brandenburgicum, cum a me intellexisset, Te nunc Helmestadii esse, iussit, ut Tibi salutem ab ipso nuntiarem officiaque deferrem: nam sese anno 1682 inter discipulos Tuos fuisse; idem significauit, Dn. Abbatem Calixtum Medallionem aureum ab Electore habiturum occasione sui de Tolerantia Reformatorum tractatus ad Electorem missi, una cum responsione, ex qua sincerum illius aulae studium sacrae pacis promouendae appareat. Nec dubito iam accepisse.

Gau-

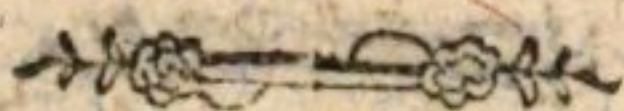

Gaudeo, qdod Dn. Benzeliuſ, Suecuſ, uobis ſatisfacit, idque prima quaque occasione in Sueciam ſcribens amicis nuntiabo. Pollicituſ eſt pro humanitate ſua, ſe uelle aliquid meo nomine curare in Suecia, cuiuſ rogo ut eum admoneas. Reſ autem huc redit, ut per Dn. Brennerum, cuiuſ cognatuſ cum Dn. Fabritio, Legato Regio, apud Perſas agit, petamus ſpecimina linguarum ignotarum, inprimis Scythicarum, ſeu, ut uulgo loquuntur, Tartaricarum, quae inter Tanaim et Volgam inprimis Caſpiumque mare et Indos Sinasque ſunt poſitae, nempe Czircafforum, Czeremiſſorum, Nagaiorum, Calmuckiorum, Mugalenſium, Baſkiriorum, Vſbeckiorum etc. Vellem autem, quia orationem dominicam obtineri difficile foret in illis linguiſ, ſaltem obtinere uocabula *potiſſima* eam ingredientia, ut pater, noſter, eſſe, coelum, ſanctum, nomen, uoluntas, terra, panis, dare, remittere, debitum, ducere, liberare, malum; ut ſcilicet eo melius horum uocabulorum ope comparari lingua cum iis poſſit, quarum iam orationeſ dominicaſ habemus. Quodſi accedant aliae uoceſ, u. g. cognationum et aetatum, (pater, filiuſ, conjux, frater, etc.) partium corporiſ, (caput, manuſ, oculus, auris etc.) rerum neceſ-

necessariorum (aqua, ignis, uinum, μέθυ,
 caro etc.) animalium quorundam et plan-
 tarum (canis, equus, bos, rosa, arbor,
 etc.) et aliarum id genus rerum; eo me-
 lior notitia foret. Multum hac re procu-
 rata Dn. Benzelius, et eius hortatu Dn.
 Brennerus, ut et Dn. Polhammerus, quem
 in Persia cum Domino Legato esse audio,
 et ipse Dn. Legatus rem litterariam ob-
 stringerent; ita enim melius populorum
 cognationes et origines noscerentur. Ro-
 go igitur, ut Dn. Benzelium ad hoc ex-
 horteris, eique, si placet, ex his litteris meis,
 quae huc pertinent, communicare uelis.

S^{mus} Dux, Antonius Vlricus, et Tibi, (ut
 ipse mihi retulit,) et mihi ita fauorem suum
 pro desideriis Tuis pollicitus est, ut dubi-
 tare non possim, aliquid uel actum esse,
 uel actum mature iri. Nostram Aulam et
 Zellensem suam facturam esse, pro certo
 habeo.

Dn. Wagnerum hortaberis ex condicto,
 ut nonnihil ipse det meditationi, nec ni-
 mium aliis laboret. Qua ratione etiam sibi
 ipsi non male consulturum puto. Theoria
 enim solida cum praxi est coniungenda,
 uelim etiam nosse, an subinde aliquid in
 coelo obseruauerit, u. g. altitudinem poli,
 Eclipsium durationes et magnitudines, item decli-

declinationem magnetis. Saltem aliquid in eo genere praestari non inutile erit; certas ob causas.

Varia lapidum genera in nostris regionibus impetrare non difficile erit, praesertim ex fodinis; multumque ea inquisitio afferre poterit utilitatis ad Scientiae naturalis emolumentum.

Paene oblitus eram interrogare de folle aeneo, an ille non nihil processerit, aut quid forte oblatum sit difficultatis. Diu enim est, quod a Dn. Wagnero nihil intellexi. Constructum hac ratione Barometrum usus non contemnendos habiturum esset. Quod superest, Vale et faue. Dabam, Hannouerae 5 Octobr. 1697.

XXIII.

Placet, quod aliquem iam tum fructum admonitionis meae saltem apud nostros sensisti; spero, et reliquum saeculum.

Nescio, an suadendum sit, ut Natalis Alexandri historiam Ecclesiasticam ex Gallia tam caro redimas. Nam id agitant, ut in Germania recudatur multis voluminibus octauae formae, in folii formam coniunctis.

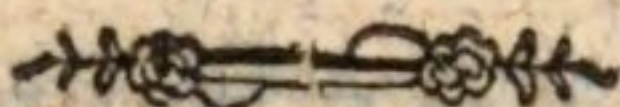
Dn. Sturmius iunior mihi Guelfebyto scripserat, se in ambiguo esse. Quos commendandos aliquando putes, nosse gratum erit. In-

Inquiri aliquando a Dn. Bibliothecario Vestro utile erit, quae sit illa Cosmographia, quam in indice memorari notasti. Celeberrimi Dn. Corberi fauori iam tum sum obstrictus, eumque data occasione a me officiosissime salutari rogo.

Adiectas rogo, ut Dn. Benzelio tradiducures.

Cum nouissimorum Sinicorum scheda me curante edita incidisset Parisiis in manus R. P. Bouuet, Iesuitae, ex Sinarum imperio reducis, et illuc mox reuersuri, nec displicuisset ipsi, dedit ipse litteras ad me humanissimas, quibus operam offert, si quid ex Sina et uicinis regionibus expetam; itaque rogo, ut ipse cum quibusdam amicis apud Vos alibiue, ut Ienae, Kilonii etc. cogites, (sed mature,) de quibusdam quaestionibus omnigenis mihi suppeditandis quamprimum. Fortasse Dn. Reiherus et Schelhammerus singulatim aliqua utiliter monebunt.

Pro monitis circa inducias sacras transmissis gratias ago. Ego non uideo, cur inducias expetere debeamus, nisi uocabulo aliquid aliud, quam uulgo solemus, designatur. Ex monitis non possum agnoscere aliquid in Schediasmate de induciis dictum fuisse, unde nobis lux oboriretur.

Perplacet Methodus, quam proponis, ut ne a Facultate transmittatur scriptum, quod designatis, antequam designatio priuatim ad S^{mum} Ducem sit transmissa, ut monitis fortasse non inutilibus locus esse possit.

Dnus de Spanheim scribit mihi, se Dni Abbatis Calixti librum commendasse studiose, quod non dubium est, ipsum mox intellecturum.

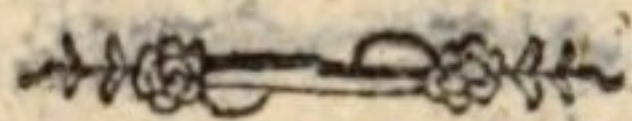
Grata erunt, quae Dn. Wagnerum mihi scripturum significas, praesertim si id faciat crebrius et sine apparatu, ut sese res offerunt, et licet mihi semper ad singulas respondere non liceat. Spero, id non absque fructu fore.

Dictum est mihi, Te editionem nescio quorum Bosianorum aliquando curaturum, quaenam ea, discere gratum erit.

Pro Exercitatione de Muliere Heterodoxa ago gratias, et talia tam late dispersa in corpus colligere, non exiguae doctrinae esse agnosco. De Bourignonia potuissem ipse suppeditare quaedam non iniucunda. Quidam Bertrandus Gallus, qui quadraturam circuli a se, si Diis placet, inuentam ipsi dedicauerat, dicebat in dedicatione, Antoniam esse Alpha in Theologia, se uero Bertrandum esse Beta in Mathesi. Vale. Dabam Hannouerae 11. Nouembr. 1697.

XXIV.

Etiam mihi Berolino scriptum est, (quod iam diu futurum significauerat Illustris Spanhemius,) Electorales ad Dn. Abbatem litteras responsorias cum duobus aureis numismatibus fuisse dimissas, quas nunc redditas ex Tuis intelligo. Multas autem ob causas, (cum praesertim de re hic iam retulerim,) convenire iudicatur, ut Dominus Abbas quam primum det litteras ad Serenissimum Electorem nostrum, Academiae nunc Directorem, et relationem nonnullam de rursus edito a se atque aucto paterno circa Tolerantiam Reformatorum ac Berolinum ad ipsum Electorem misso a se cum litteris libro instituens, et suarum litterarum copiam adiiciat, tamquam Clementissimi Electoris nostri iudicio committens, an aliquid porro in eam rem agendum statuendumue videatur. Id ergo rogo, ut mature ipsi cum officiosissima a me salute significes, ne qua interponatur mora, et, si fieri potest, relatio proxima septimana offeratur. Quodsi tamen forte Dominus Abbas suarum litterarum, ad S^{mum} Electorem Brandenburgicum datarum exemplum uel copiam ad manum non habeat, suffecerit, huc mitti, quae ab Electore ipsi sunt responsa.

Nomina eruditorum iuuenum, tum Sneebergae, Ienaeque degentium, tum alterius auditoris Tui, Themidi simul et Matthesi operam dantis, nosse gratum erit, et plura de ipsis intelligere. Puto tamen etiam Dn. Wagnerum Tuum paulatim, quae forte adhuc in parte Mattheseos interiore desunt, adiecturum. Neque enim in eo festinatione opus est, et mihi recte uidetur fecisse, quod occasionem Anatomes experiundae non neglexit. Certe illa pars Mattheseos, quae habetur sublimior, reuera facilis est, ut commode obtineri suo tempore possit. Nosse uelim, an nonnihil praestiterit in observationibus coelestibus. Nam de eo speciatim fui interrogatus. Certe studiis eius quacunque ratione consulendum iudico, et rationes credo non defuturas. An certi aliquid de Dni Sturmii iunioris discessu didiceris, intelligere gratum erit. Iam diu enim est, quod ea de re nihil ad me relatum fuit.

Fieri potest, ut sub anni exitum breuiculum aliquod iter a me instituatur; itaque rogo, ut significes, an tunc fortasse Dn. Wagnerum socium animi causa haberi possim. Dabo operam, ut ne tempus suum male collocatum putet.

Pro

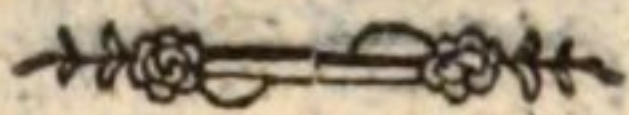
Pro notitia chartarum politicarum Bos-
fianarum gratias ago; Vir fuit haud dubie
Bosius magnus et solidae doctrinae.

Sinenfium rogo ut meminisse uelis per
Te et per amicos, simulque indicare, an
alicubi obseruatus in Sole Mercurius, ab
Eimarto praesertim Kirchioque.

Tuas ad Coburgensem Consistorii Prae-
sidem responsorias remitto; ipsius litteras
ideo adhuc seruo, ut eis Guelfebyti mox
utar, nisi mauis, eas Tibi mature remitti.

Non ingratum erit, si litteras ab illo iu-
uene Iuris simul Matheseosque cultore de
ratione studiorum accipias, ita tamen, ne
statim ideo in spem erigatur, sed ea ratio-
ne, ut significes, hoc non inutile fore, ut
aliquando fortasse ea notitia ad ipsum com-
mendandum uti possis. Quod superest,
uale et faue. Dabam Hannouerae 26. No-
uembr. 1697.

P.S. Domino Wagnero alias respondebo,
rem nunc satis expendere non licuit; for-
tasse, ubi Guelfebytum uenero, potero
chartaceum molimen uidere, antequam ad
orichalcinum accedatur. Spero etiam,
quae S^{mo} Duci, Antonio Ulrico, mittenda
sunt, mox absolutum iri, quod ubi factum
erit, indicari peto, curarique, quod iam
condictum.

P. S. (in separata scheda.)

Spero urgeri a Domino M. Wagnero experimentum Mercurii, et artificem quoque Mechanopoeum rem suam urgere. Domino lunio optime cupio, et spero cum tempore fructum ei laboris non defuturum.

XXV.

Ecce Tibi confirmationem scripti nuperi, repetito, quod nuper significavi, desiderio meo monitorum Vestrorum. Non inutile erit allegationum ibi factarum aliquam rationem habere. Si nos possemus monitis aspergere Reformatorum Theologorum declarationes urbis fauentes uel priuatas uel maxime publicas, id perutile foret, ut uicem reddamus, sed nolim id nimis morari Vestra monita, quae nunc non incidenter poterunt alias sequi. Dn. D. Fabritio officiosissimam a me salutem nominari, atque eadem meo nomine peti peto. Dubitandum non est, quin S^{mi} Ducis, Antonii Vlrici, uerba sint effectum suum habitura, cum de Te praesertim praeclare sentiat. Ego uero rem urgere non desistam.

Quod scriptum Dni Calixti, uel nouum potius concinnandum attinet, optima haud dubie ratio erit, ut S^{mus} Dux ipse praescribat, qua de re sibi sententiam exponi uelit. Ita-

Itaque id curabo quamprimum, ubi cum Dn. Abbate Luccensi ¹⁾ rem omnem constituerem.

Ego in uniuersum non tantum de Barometro portatili, sed etiam de folle metallico cogito, cuius species tantum uel specimen erit Barometrum portatile. Atque ideo quaedam constructiones leuiore sufficiant pro barometro portatili, quod magna ui, magnoque uolumine non indiget, si tamen aliquid maius aliquando tentetur, considerandum, quam ratione effici possit, ut tale machinamentum sit tutum. Et caetera quoque nupera monita schedae meae expendi peto. Vale. Dabam Hanouerae 28. Dec. 1697.

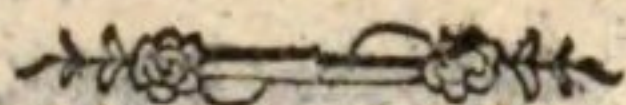
Ineuntem annum nouum cum multis aliis felicem opto.

¹⁾ Molano,

XXVI.

Monita Vestra praeliminaria non parum profutura cum ipsa scripti iam antea Vobis transmissi parte accepi.

Ego, quod a Vobis petii, feci, superiori iussu, itaque non iam quaeritur, an scriptum ¹⁾ sit publicae auctoritatis, et omnibus reformatis probatum, quale postulare, nunc quidem tergiuersatorium, ex-

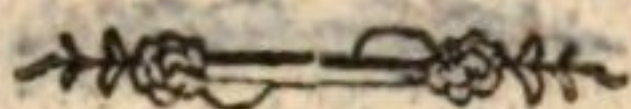

pectare inane foret; sed sufficit, tanti uisum in aula nostra, et contentis, et circumstantiis potissimum, ut consideratio eius desideretur.

Haec autem optamus, ut sit distinctior non nihil; itaque Vestra nondum produxi, quod in generalibus subsistant. Scilicet referre uidetur, breuiter licet, in controuersis singulis expendi, tum an status controuersiae sit satis explicate constitutus, tum quid de momento eius sentiendum uideatur, id est, an, qui in ea a receptis nostrorum sententiis dissentiat, Anathemati subiiciendus, aeternaeque damnationis reus sit iudicandus. Quod si aliquid forte adspargi queat illustrationis, quo complanetur magis difficultas, id quoque non erit adspernandum, etsi necessario non requiratur. Quod si etiam controuersiae non parui momenti praeteritae uideantur, poterunt subnecti. Desideratur autem, hoc fieri, quam primum poterit, idque ob graues rationes. Monita uero Vestra et considerationes licet festinatae, apud nos usui erunt, tum ad rem magis illustrandam, tum ad materiam suppeditandam, ut, adiunctis aliis fortasse monitis, concinnetur hic aliquid Theologico calamo, *repondum* ²⁾ suo tempore. Ipsa autem Vestra non communicabun-

cabuntur aliorum, multo minus Vestri fiet mentio. Sed Vos, ut sic dicam, Consiliariorum uice fungemini. Interea non dubito, quin conueniatis in summa rei, tales doctrinas non esse damnandas, eo, quo dixi, sensu. De quo etiam nulla uel minima apud nos dubitatio est; neque apud Te esse arbitror. Dn. D. Fabritius iam tum ea de re mentem suam in suo monito praeliminari expressit. Vt autem maturius considerationes Vestras nanciscamur, scripti copiam nuper factam statim iterum mitto. Nam nundinae Brunswicenses appetunt, quas praeueniri optandum, idque eo facilius erit, quia omnia iam nunc, et haud dubie etiam olim examinastis. Et praestabit, si alterutrum necesse sit, quaedam minoris momenti omitti, quam, quae sint maioris, retardari, cum et spicilegia sequi queant. Vale et quod praeclare facis, porro cogita, ad salutem animarum gloriamque Dei uix quicquam fieri posse utilius, quam ut iniusta odia inter Christianos, sed praesertim Protestantes, tollantur, ex quibus fundi nostri calamitas pro magna parte profecta est, maioraque adhuc mala, ipsi exitio nos propius admotura, nisi sapimus, et malo cauemus, mox nasci possunt, itaque tempus est, ut, quicquid est uel affectuum

C 5

fectuum uel respectuum, rationi, ne dicam pietati et conscientiae, cedat. Dabam Han-nouerae 17 Ianuarii 1698.

- 1) Scriptum hoc, teste Apographo huius Ep. a Io. Fabritio facto, quod Cl. V. de Murr possidet, et mecum communicauit, est: *Kurze Vorstellung der Einigkeit und des Vnterschieds im Glauben bey den Evangel. sogenannten Lutheranern und Reformirten.* Non uidetur in lucem fuisse editum.
- 2) Sic etiam est in Codice Apogr. (de quo in praef. dictum est,) forte legendum: reponendum.

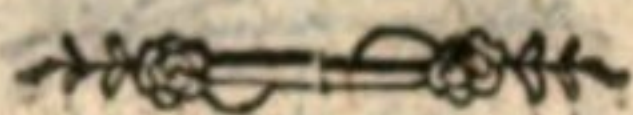
XXVII.

Nuper respondere impediabar per distractiones. Spero, quae cum Dn. D. Fabritio S^{mi} Ducis, Antonii Vlrici, iussu egi, ad mentem etiam Tuam fuisse.

Litteras ad Te Coburgo scriptas monstraui S^{mo} Duci, qui illis est usus, ut apud Suos urgeret negotium, quod nosti, idque factum, mihi ipse clementissime per litteras significauit. Spero igitur confectum iri; iam Tuas remitto.

Gratias ago singulares pro nouis litterariis. De longaeuitate Septentrionalium utilis inquisitio est, puto magis simplicitati uiuendi, quam loco tribuendam.

Quis ille Grummius, qui Frankium Theologum exercet? D. M. Wagnerus Alefelda
da

da ad me, ut sperabam, non scripsit. Puto tamen, omnia ex sententia processura.

Cogitatio mea de mensuratione distantiarum ex una statione, quam Tibi probari uideo, fortasse non indigna est, quae aliquando in praxin transferatur.

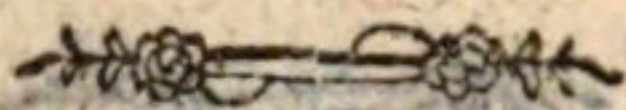
Nollem Dn. M. Wagnerum tempus terere iis agendis, quae potius ad artifices pertinent, qualis esset occupatio, figuras nummorum in aere scalpendi, nisi id Tibi scilicet certas ob causas conueniens uideatur; Tibi enim debet omnia. Sed si alius alia ab eo postularet, Tuis rationibus non intercedentibus, suaderem, tempus ab eo melius collocari.

Nummorum exequialium a Te inuentorum descriptionem uidere peruelim. Vale. Dabam Hannouerae 25 Febr. 1698.

P. S.

His scriptis litteras Dn. M. Wagneri cum Tubis accipio, rogoque, ut ei interim meo nomine gratias agas. Spero enim feliciter esse reuersum. Peto etiam, ut sumtus, quos fecit, consignare in scheda uelit, quo satisfacere possim. Nam quod ei iam dedi, in sumtus imputari non debet.

Caeterum uereor, ne globi Tubis additi sint tenuiores, quam ut aeris pressioni resistere possint.

XXVIII.

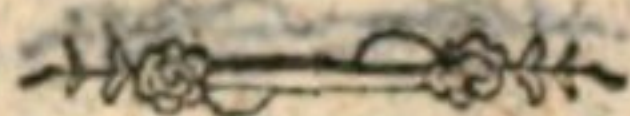
Pro Tuis nummorum uel Emblematum saltem Exequialium eleganter excogitorum delineationibus gratias ago. Suasi, ut saltem in castro doloris uel tumba adhibeantur illa duo: Sola bona, quae aeterna, et: Gloria Electorum.

Serenissimus Dux, Antonius Ulricus, per litteras ad me datas testatus est, diserte iussisse, ut, quae dudum pro Te annuit ratione Abbatiae, effectui darentur. Ita rem tandem aliqua ratione ad exitum uenturam spero.

Intelligam etiam fortasse ex Tuis sequentibus, quandonam Dn. Wagnerus commode ad me excurrere rursus possit, quod fiet, ut par est, sumtu meo. Nolim autem ideo alias ei commoditates claudier. Antequam ueniat, fac, quaeso, ut, quando uenturus sit, sciam. Quodsi ante Pascha non potest, etiam hoc me docebis.

Spero, S^{mum} Ducem scriptum Latinum ad Vos remisisse, et iam ultimam manum imponi posse. Vale. Dabam Hannouerae 15. Martii 1698.

Suecicum librum Dni Claudii Rolam obseruationum iuris una cum Constantino-politani itineris descriptione accepi, sed si Ger-

Germanica uersio, quam editam aiebant, procurari a Dn. Benzelio posset, obstrictus ei forem adhuc magis, quamuis iam sim uehementer; quemadmodum et, si Finnonici illius famuli meminisse uelit, qui alibi linguam Tartarorum intelligebat. Interea eum a me salutari peto.

XXIX.

Pro inscriptione, (Tui, ut opinor, ingenii foetu) et programme debitas ago gratias.

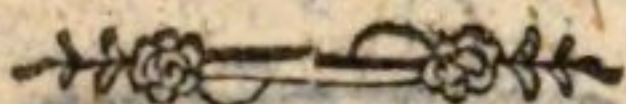
Elegans illud Tuum: Sola bona, quae aeterna, inter Emblemata castris doloris, quod uocant, expressum est; consecrationi abstinuimus, ob iniqua hominum iudicia.

Personalia, quae uocant, uix uno ante Exequias die et ne uix quidem fuere absoluta; ita fit, cum nimis differtur. Interea non male factum, quod Vobis placuit, ipsum Exequiarum diem etiam apud Vos atratum atque honoratum agere.

Non poterit non utilis esse tractatio historica de conciliationibus inter Nostros et Reformatos uarie tentatis; ita simul rerum momenta uelut aliud agendo tradentur.

Dno Benzelio nuper hodoeporicon Romanianum misi.

Opti-

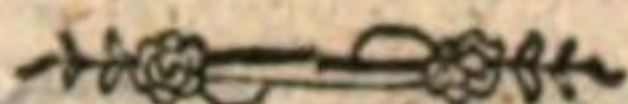
Optime mihi cogitatum a Te uidetur, faciliorem campanae motum fore, si centrum axis sit uicinius centro grauitatis, sed et caetera puto commode effici posse. Cogita, quaeso, per otium de optima illa mea mensurandi methodo ex una statione in praxin etiam transferenda. Circa festum Paschatos Gulsebytum excurrere spero, tunc Dn. Wagnerum uidere gratum erit. Erunt enim fortasse, quae ab ipso utiliter fieri queant.

Per Dn. D. Fabritium mox intelligere spero, quem tandem exitum res acceperit. Spero enim, Dn. Abbatem Calixtum acquiescisse, et rationem aliquam non nullorum adhuc a me monitorum et Dn. Fabritio transmissorum haberi potuisse. Atque hac ratione arbitror, omnia sic concepta esse, ut nemo aliquid iure possit reprehendere, et tamen nihil a nostra moderatione nunc quidem desiderari amplius possit. Vale interim et faue. Dabam Hannouerae 24. Martii 1698.

XXX.

Adiunctas rogo, ad Dn. D. Fabritium ¹⁾ cures, qui de illis Tecum haud dubie communicabit.

Puto

Puto S^{mum} Ducem hoc ipsum a Facultate expetere, quid de iure diuino sit iudicandum, cum persuasa sit Serenitas sua, hoc capite non aliqua ratione constituto ne praeliminarem quidem aliquam Vnionem Hierarchicam locum habere, fortasse igitur articulum pleniorum a Vobis inseri petet.

Grata sunt, quae de Mercurii observationibus communicas. Remissio itinerarii Rolamiani satis mature fiet.

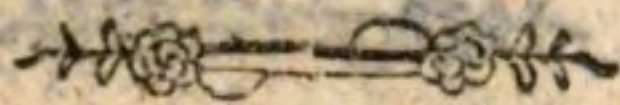
Gratum erit discere, quorsum Dominus Benzeli^{us} iter suum instituerit. Quod superest uale et faue. Dabam Hannouerae
1. April. 1698.

1) Haec ad Fabritium ep. exstat inter Epp. Leibnitii a Kortholtio editas Vol. I. p. 20. n. X.

XXXI.

Consului Dn. Abbatem Molanum circa illam nunc agitatam iuris diuini distinctionem. Is sententiam nostram ualde se probare scribit disertissimis uerbis 1). Quod rogo, ut etiam Dn. D. Fabritio significes, qui de sententia eius dubitare uidebatur. Spero, S^{mum} Dnum ea de re cum Dno. Abbate Calixto esse locutum, et conficiam posse responsum additionale, ut sic dicam, quale fortasse S^{mus} Dux requiret.

Ego

Ego sub initium septimanae imminentis Guelfebytum excurram, atque illuc Deo uolente Paschalia festa agam. Itaque in Dn. Wagneri iam arbitrio est, an illuc siue ante siue post uiridium diem uenire, et aliquot fortasse septimanarum deinde uacationem ab Helmaestadiensibus laboribus sibi sumere uelit. Vale. Dabam Hannoverae 14 April. 1698.

P. S.

Vellem loca quaedam aliorum haberi posse, quibus haec distinctio confirmetur. Etsi enim nunc non sit opus, tamen, si quando occurrant, notari operae pretium edit.

1) cf. Leibnitii ad Fabritium ep. c. l. p. 21. n. XI.

XXXII.

Placuit Serenissimo Duci, Antonio Ulrico, ut huc uenires his feriis ¹⁾, eamque in rem mittit hoc, quod accipis, mandatum uectarium. Aduentus Tuus promptus mihi pergratus erit; Dn. Wagnerus, si uidebitur, Tecum uenire poterit. Praefectus Regio-Lutherensis curabit, ut huc deueharis. Tu mandatum ipsi maturrime mittes. Vale. Dabam Guelfebyti 22. Apr. 1698.

P. S.

P. S.

Etsi in mandatis habeat praefectus, ut equos Helmaestadium Tui uehendi causa mittat. Ego tamen propemodum suaderem, ut scribas praefecto, uelle Te propria opera curare, Te uenire ad Regiam-Lutheram atque ibi equos paratos certa die sperare. Causa, cur hoc suadeam, haec est, ut strepitus euitetur Helmaestadii hominumque sermones, magisque in gratiam uidendi mei Bibliothecaeque Guelfebytanae, et similes ob rationes huc uenisse uidearis, quam a S^{mo} Duce accersitus.

Maluit S^{mus} Dux, Te uenire nunc potius, quia nuper Dn. D. Fabritius affuit, ne grauetur; is putet, in se solum deriuari onus. Accedunt alia, de quibus coram. Ad res Mathematicas pertinentia praetextui Tui accersendi aptiora. Iterum uale.

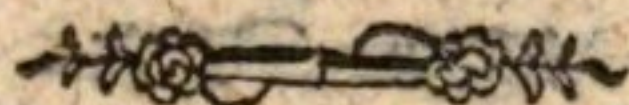
1) cf. Leibn. Ep. ad Fabrit. c. I, n. XIII. p. 23.

XXXIII.

Serenissimus Dux mihi adhuc Guelfebyti existenti monstrauit transmissam delineationem responsi Facultatis addititii, qua contentum se esse ostendit. Spero interim, expeditionem ipsam esse secutam. Dn. D. Fabritio Guelfebyto adhuc scripsi ¹⁾ et litte-

D

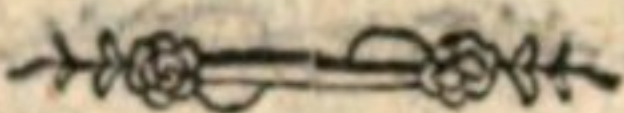
ras

ras ei ante discessum redditas puto. Loc-
cus Lutheri mihi ualde placet, quo distin-
ctio nostra confirmatur. Puto ab altera
parte etiam loca pontificiorum ius diuinum
de ipsa potestate, non de applicatione ad
Romam intelligentium reperiri posse.

Vtile erit, Dn. Wideburgio suggeri, ut
de toto hoc responsi negotio nihil attin-
gat, nisi ubi summa necessitas id exiget.
Dominus Senior Vester litteris ad S^{mum} Du-
cem datis ita locutus est, ac si ipse con-
tribuisset non parum. Sed cum Dn. D.
Fabritius scripsisset, per maiora fuisse con-
clusum, quod desiderabatur, facile fuit
iudicare, quid ab ipso actum fuerit.

Dn. Reihero iuueni indicaui ex libro in
Gallia edito, quae Dn. Cassinus afferat pro
Calendario Gregoriano et de Siamensium
Cyclo. Id puto parenti considerandae
Cassinianae sententiae occasionem dedisse.
Vellem, ipse cum Cassino communicaret de
cyclo suo, cuius ego explicationem non
uidi. Nam quae uidi, adhuc aenigmati-
coteram mihi uisa sunt; eo autem nunc nec
otio abundo, nec Oedipum agere possum.
Hortandi sunt uiri docti, ut omissis illis
mentalibus reseruationibus, quibus nemini
magis, quam sibi ac suis inuentis tenebras
obdu-

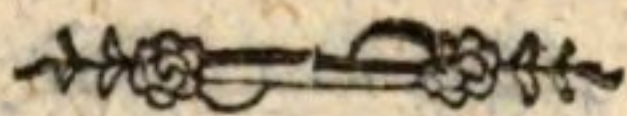
obducunt, candide exponant, quae publice utilia esse iudicant.

Dominum Wagnerum puto mox, ut mihi coram dixerat, obsolutis iis, quae adhuc finienda restabant, ad nos excurrere posse. Idque quando futurum sit, mox discere spero. Vale. Dabam Hannouerae 13. Maii. 1698.

1) cf. Ep. Leibnit. ad Fabrit. c. l. p. 24. n. XIV.

XXXIV.

Gratissimum est intelligere ex Tuis, expeditam esse sententiam Vestram. Valde uereor, ut libellum Picteti ¹⁾ apud Vos recudi, eique colloquium Lipsiense ²⁾ addi, e re sit. Suspikor enim, resuscitatum ita iri lites cum Saxonis. Nam ipsos contradixisse iam olim editioni colloquii Lipsienses intellexi ex Strauchii continuatione libri Sleidani de quatuor summis imperiis. Et quod Pictetum attinet, siue approbentur apud Vos eius consilia, siue improbentur, nullum fructum uideo. Nam improbare, est lites alere cum reformatis; approbare, est renouare cum Witenbergenfis et ὁμοψήφοις. Nec uideo, quid dicturus sit Dn. Calixtus, quod non iam in praefatione ad paternum scriptum dixerit. Frustranea ergo non tantum repetitio est,

sed et anceps. Constat enim, iam illa praefatione Saxones fuisse perturbatos.

Mea sententia est, abstinendum esse, quae pote, a scriptis publicis, ueniendumque ad tractatus, sed ita, ut primum animi sine strepitu praeparentur. Scripta typis edita tantum abest, ut conferant sub initio, ut potius noceant. Sed haec Tibi dicta uelim, et in Tuo arbitrio relinquo, an ipse per Te Domino Abbati Calixto hanc editionem dissuadere uelis. Colloquii Latinam uersionem a Te communicatam, habet apud se adhuc Dnus Abbas Molanus, a quo repetam.

Nostra Aula in concedenda certa summa de dote Academiae pro Bibliothecae Iuliae augmento facilis erit. Sed res ad communicationem cum Dominis Guelfebytanis redibit, penes quos praesertim nunc directorium est.

Dn. Wagneri mihi gratus erit aduentus. Circa follem metallicum proposueram nuper aliquid ei tentandum, sed re geometrica considerata deprehendi, non esse possibile, ut tria illa puncta durante motu maneant semper in plano horizontali.

Non memini me uidere hactenus, qui de resistentia solidorum scripserit empirice, et de lignorum et lapidum firmitate dede-
rit

rit experimenta, unde caetera ratione consequi liceret; quod tamen per esset necessarium, ne praxis submitteretur legibus Theoriae.

Vaubanius, praefectus munimentorum Galliae Regis, ab Academia scientiarum Regia petierat Elementa quaedam Mechanica Ingeniario profutura. Eum laborem in se susceperat Mariottus, uir in his studiis imprimis egregius, et talia tradere breui libello erat aggressus, ut scripsit ipse mihi; non tamen ut ederetur in publicum. Itaque nescio, quid huic labori sit factum.

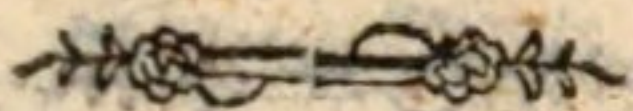
Tametsi autem multum inter ligna lapidesque intersit, putem tamen, aliquid constitui posse, quod nos reddat securos. Has ad Dn. Benzeliū curari peto, quem adhuc apud Lipsienses agere arbitror. Vale. Dabam Hannonerae 24. Maii 1698.

1) de consensu et dissensu inter Reformatos et Augustanos fratres; edidit Pictetus etiam iudicias dissertationis de consensu etc.

2) quod A. 1631. habitum fuit, de quo cf. *Mosheims K. Gesch. von Schlegel übers.* B. IV. S. 295. / quique ibi not. (x) citantur.

XXXV.

Sententia, quam perscripsi, et quam Tibi placere libens intelligo, non tam mea est,

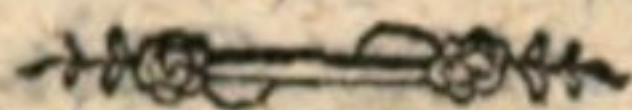

quam Ministrorum. Itaque ut ea ad Dn. Abbatem Calixtum perueniat, scribo litteras ad Te his adiunctas, quas ipsi monstrare possis; ubi nulla ipsius mentio, sed respondeo Epistolae Tuae, quasi mihi institutum Typographi significaueris occasione repetendi exemplaris colloquii Tui. De Domino Wagnero proximis, nunc festinat tabellarius. Dabam Hanouerae 7. Iun. 1698.

XXXVI.

Gratias ante omnia ago, quod pro humanitate Tua mihi significas, Picteti, Theologi Geneuensis, librum irenicum nuper editum Helmstadii a Typographo recusum iri, et e re uisum, ut colloquium Lipsiae olim inter Saxonas, Brandeburgicos et Hassos habitum adiiciatur. Cum uero eum in usum a me repetas Latinum colloquii huius exemplar, quod mihi commodato dedisti, nunc uero Dominus Abbas Molanus apud se habet, curabo, ut quam primum ad Te redeat.

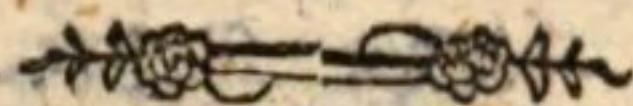
Non possum tamen non monere, me ex nostris Status administris intellexisse, uideri ipsis consultum, ut negotium hoc irenicum potius praeparetur tractationibus priuatis, quam scriptis publicis, quibus facillime crabrones irritantur. Credunt enim, edi-
tis

tis libris salutaria illa consilia, antequam nonnihil maturuerint, magis sufflaminari, quam iuuari. Itaque iussus sum, id Tibi significare, quod nunc facio, petoque, ut mihi perscribas sententiam Tuam atque interea editionem, quam memoras, suspendi cures. Vale. Dabam Hannouerae 7. Iunii 1698.

XXXVII.

Cum Tuas accepi, iam scripseram ad ^{S^{mum}} Ducem, Antonium Vlricum, et credo proinde, Amico nostro eadem illic fuisse dicta, quae ad Te scripseram. Cum non adsit Dominus Bacmeister, locutus sum pro Dn. Wagnero cum Domino Barone de Els, Gubernatore Principis Electoralis, et hoc meam sententiam probante, ipsi Serenissimae Electrici auiæ rem commendauit, praesente Domino Barone Helmontio, ad quem etiam postea Dominum Wagnerum misi, ut ipse de uisu testimonium perhibere possit. Sed captanda est commoda occasio, rem ^{S^{mo}} Electori proponendi; occurrunt non raro in aulis obstacula, praesertim ubi tandem ad rem pecuniariam ueniendum est, constituendumque salarium nouum. Nam qui attentiores sunt ad rem, mauolent, officiali cuidam iam tum stipendia habenti

addi paulum aliquid. Vnde nihil adhuc certi pronuntiari potest. Vale et faue. Dabam Hanouerae 24. Iun. 1698.

XXXVIII.

Negotium Marienthaliensis Abbatiae Tibi conferendae conclusum esse, Serenissimus Dux, Antonius Ulricus, mihi in memoriam reuocanti tandem significauit; quod Tibi nunc Hanoueram rediturus mature perscribere uolui. Dixit etiam S^{mus}, ex quotidianis Portarum catalogis compertum sibi, Dn. D. Fabritium nuper hac transiisse. Doleo, id mihi serius cognitum, alioqui libenter fuisset collocutus. Serenissimus etiam Dno Abbati Calixto ea ipsa, quae Tibi scripseram, sponte sua dixit. Pedem alterum habens in curru nunc abrumpo. Vale. Dabam Guelfebyti 4. Iul. 1698.

XXXIX.

Veniam peto, quod ad gratissimas Tuas diutius filui, quam aut uolui, aut debui, sed mire fui distractus. Cuius rei testis esse potest Dnus Wagnerus, et praeter agenda domi complura, ipsiusque transferendae Bibliothecae Electoralis curam duo itinera interuenere, breuia quidem nec longinqua, sed quibus tamen non parum temporis deterritur.

ritur. Reuerso enim a Guelebyto nuntius uenit Linsburgum me uocans, ubi nunc Aula nostra uersatur.

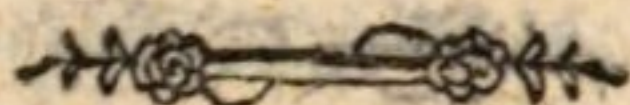
Smus Dux, Antonius Vlricus, Dno. Abbati Calixto ea ipsa dixit, quibus dictis opus erit.

Si ante nundinas non conficitur negotium Tuum, urgebo in illis ipse, ut tandem aliquando finis imponatur.

Dn. Wagnerus mihi nunc opem fert in transferenda Bibliotheca; spero, aliquam rationem reperire consulendi rebus eius. Puto, nihil obfuturum, si paulum absit Helmstadio, tametsi de nonnullis studiosis, qui operam eius expetierint, sollicitus uideatur. Nolim tamen praescribere quicquam, et puto, probaturum, quae a Te suadebuntur.

Ita est, ut ad Te perscriptum fuit. Dn. Comes Marsilius Bononiensis, cuius nuper libellus de Litheosphoro patrio prodiit Lipsiae, in describenda regione Danubii per Hungariam et ultra uersatur, idque iussu Caesaris, postquam aula malis edocta deprehendit, quam necessaria sit Topographia locorum, per quae crebro commeare debent exercitus.

Vtinam aulae uel hoc exemplo excitatae maiorem utilissimis studiis Mathemati-

cis ornandis et augendis opem ferrent. Ita instrumentorum Eimartinis similium non modulos tantum, sed et perfectas ad usum elaborationes haberemus. Nunc oportet nos uel descriptionibus esse contentos.

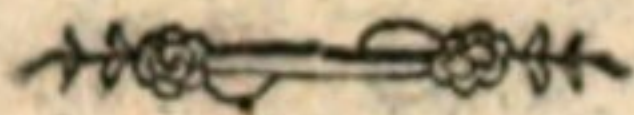
Ipsam Dn. Eimartum ¹⁾ accepi, nescio quam, habere sententiam singularem de motibus planetarum; de qua si qua ad Te peruenit notitia, rogo, ut eam uelis mecum esse communem.

Obseruatio Mercurii in Sole tum ad motum planetae magis magisque constitutum, tum ad longitudinum differentias uel aestimandas uel examinandas proderit. Nec dubito, Dn. Eimartum cogitasse de his, quae ex collatis obseruationibus duci possint.

Video, Noribergae esse quendam Dn. Wurzelbauerum ²⁾, qui et ipse nuper se studiosum obseruatorem ostendit. His uellem multos similes haberet Germania.

Pro Tuo programme doctissimo, ut Tua solent, et diss. de fudariis ago gratias, quae Tibi et a me et ab omnibus debentur.

Vnum dicere oblitus sum, Dominum Cancellarium Guelfebytanum Serenissimorum Fratrum missu Hamburgum iuisse nuper, nec satis mihi constare, an rediturus

rus sit ante nundinas, sperare tamen me, quando ipso nondum digresso conclusa fuit res Tua, ipso S^{mo} Duce mihi dicente, absentiam eius conficiendo penitus negotio non obfuturam. Vale et faue. Dabam Linsburgi, 3 Augusti 1698.

1) de Eimarto v. Willii, Cl. V. *Nürnberg. Gel. Lexikon. T. I. p. 333—337.*

2) de Wurzelbauero, v. ibidem. *T. IV. p. 320—323.*

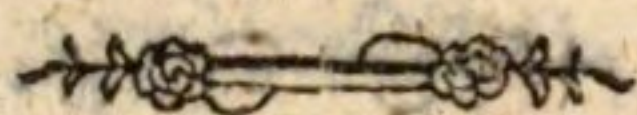
XL.

Distractionum mearum atque itinerum testis esse potest Dn. Wagnerus. Ita factum est, ut non nihil tardarim in respondendo.

Dominus Cancellarius mihi dixit, rem esse certam et decretam de Abbacia Tibi conferenda, quin et pecuniam iam tum numerari. Caeterum ipsam collationem tantummodo dilatam esse, dum publicaretur ea, quae sub manibus est, ordinatio Monasteriorum. Etiam Dominus de Hart mihi scripsit, Praeposituram esse sibi quidem promissam, nondum tamen reapse datam.

Pro doctissimis Tuis dissertationibus gratias egi aut ago.

Dno. Vicecancellario quae destinatae a Te fuere litterae, inscriptionem habuere, quae mihi non satis conuenire uisa est, itaque putaui, Dn. Wagnerum rectius facturum,

rum, si non traderet, aliasque expectaret, hac forte inscriptione: A Son Excellence Monsieur Hugo Ministre d'Etat et Vice-chancelier de S. A. E. Hanover.

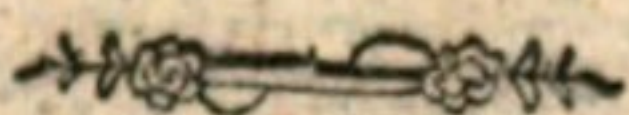
Litteras adiunctas remitto gratias agens pro communicatione. Non omitto data occasione dicere, quam fueris ad redeundum Ienam oblatis honestissimis conditionibus sollicitatus.

Vellem, Dn. Abbas Calixtus et alii, qui irenicum negotium iuuare uolunt, quae forte inter legendum obseruant, loca ipsorum aduersariorum et rigidiorum instituto fauentia annotent. Spes est, cura S^{mi} Electoris Brandenburgici rem porro promouendam esse. Quod superest, uale et faue. Dabam Hanouerae 20 Septembr. 1698.

XLI.

Gaudeo, id, quod tamdiu ac toties fuit promissum, tandem uenisse ad effectum. Scilicet Serenissimorum Ducum enixa uoluntas non est me passa dubitare, sed morae unde natae sint, nosti; quarum tamen causae rem differre, sed non auferre potuere.

Impedimenta Dn. Abbati Molano oblata creberrima fecere, ut responsio ad scriptum Germanicum olim Vobis communicatum

tum nondum fuerit expedita, in eo tamen est, ut expediatur. Interea appendix illa de Absoluto decreto superuenit, de qua Vestram sententiam exspecto.

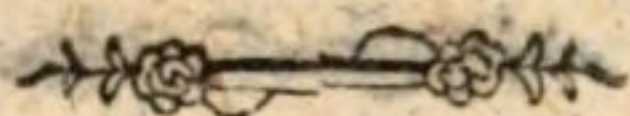
Haec potes S^{mo} Duci cum deuotissima a me significatione indicare coram. Ego spero adesse intra paucas septimanas. Fasciculum irenicum a Dno. Calixto communicatum adhuc apud Serenitatem suam esse puto, ac me illic inuenturum spero. Vale. Dabam Hanouerae 27 Septembr. 1698.

P. S.

Gratum mihi erit Responsum Regis Electoris circa directorium Ecclesiasticum, quod ad Vos peruenisse memoras, nondum enim uidi.

XLII.

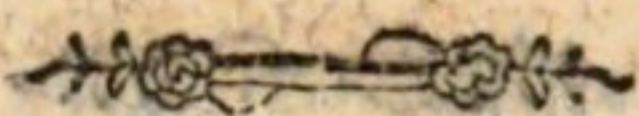
Guelfebyto accepi, litteras meas post Tuum illinc discessum illuc appulisse; et Helmstadium Te secutas esse, itaque recte redditas spero. Non dubito etiam, quin negotium Abbatiae Tuae iam sit pro confecto habendum, de quo Tibi mihiue gratulor. Felleri, Professoris quondam Lipsiensis, Viri certe docti, et quantum mihi intelligere datum fuit, boni filius non per omnia Patri similis, ultra biennium apud me egit. Recepi eum orantem, cum pro-

procul domo pecunia et ope egeret, et ne inutilis esset, labores quosdam Historicos imposui, ut centones uerbis Auctorum exciperet. Initia se non male dabant, et eo usque ualuerunt, ut plura multo, quam postularat, largirer ita, ut longo ultra 200. imperiales annuos processerint sumtus, quos in eum feci. Sed ille, nescio qua uel leuitate animi uel prauitate, mox remisit a diligentia, ut uix paucas horas quotidie labori praescripto daret; sed hoc amplius munusculis corrupit puerum pedissequum, ut posset scripturas meas facilius inspicere, postremo etiam repagula quaedam effregit; et ingratitude eo produxit, ut litteris etiam de me quereretur, quasi haberetur male. Quae cum non possent non mihi tandem innotescere, aperto eius cubiculo examinatoque puero deprehendi, non paucas scripturas mihi surreptas, intercepi etiam literas, quibus improbitas hominis manifesta apparebat. Itaque eum increpitum et confusum a me remouui, ne expositus essem amplius tam malis artibus et liberali homine indignis. Poteram ulcisci criminali etiam intentato iudicio, sed paterni nominis et cognatorum rationem habui, deinde et ipsius, quem sperabam posse emendari.

Itaque

Itaque ueniam precanti facile dedi, et reddens bonum pro malo partem eorum, quae debebat, exsolui, nam etsi omnia, quae opus erat, dedissem, ille tamen nescio, qua prodigientia uel uanitate passim in aere hominum *pudenda prorsus ratione* erat. Deinde ineunte aestate Guelfebyti locum ipsi a Smis Ducibus obtinui ad mensam illustris Academiae ea lege, ut laborem continuaret diligentius; quin et de habitatione meo sumtu tantisper prospexi et pecuniam addidi. Et consilia etiam cepi, de homine, quem ad se rediturum sperabam, ulterius ornando, quae fortasse non caruissent effectu, nisi malitia ipsius intercessisset. Nempe, (quod mireris,) uisus est irritatus beneficiis, et uelut buccella accepta inuitatus magis ad perfidiam. Itaque litteras in me aculeatas commutauit cum uiro, qui et ipse hoc unum fortasse in me potest reprehendere, quod beneficentior in eum fui, quam debebam. Ego cum Fello, male, ut apparebat, conciliato erumpentibus indiciis diffiderem, curaui, ut literae non nullae, quas alio missitabat, ad me perferrentur, ita apparuit fictae poenitentiae et animi profunde corrupti scena. Poteram tum certe erumpere in uindictam, sed indignum me putaui exardescere, et iucun-

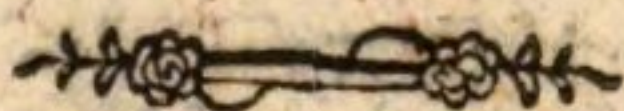

iucundius uisum ineptias irridere, quam ingratitude irasci. Ne tamen impune ferret, adegi, ut Reuersales deprecatorias sua manu conscriptas daret, quibus et agnoscebat, quantopere peccasset, et meliorem frugem sponderet. Sed citius Aethiopem lauisses aut laterem. Nam spe concepta, posse alibi sibi aperiri locum, rediit paulatim ad ingenium, laborem sibi creditum neglexit, ac tandem nuperrime insalutato me, destitutisque creditoribus discessit ante dies aliquot, atque, ut aiunt, Helmaestadium iuit, nescio, an ultra.

Porro contraxerat familiaritatem Hannouerae cum Dno. Boehmero, Professore nunc Politices Vestro, hic siue crediderit temere fictis eius de me querelis, siue proprio animi a me alieni motu impulsus fuerit, tanto *iniquius*, quanto ego cum ipso egeram amicus, certe iuuenis leuissimi et ingratiissimi malitiam applausu suo et coram et per literas fouit; et indigna duplicitate egit, eodem tempore ad me scribens multa cum significatione honoris et affectus; ad illum alia omnia. Videtur autem Fellerum Domino Fratri suo, Professori Moraliu commendasse. Is enim, cum ex acidulis rediret, Hannouerae dixit, se conditionem Fello apud Nobilem adolescentem quae-

quaerere, cuius studiis praeesset. Poteram facile id disturbare, nam Dn. Professore Boehmerum natu maiorem, de quo nihil mihi nisi laudabile compertum unquam, facile, credo, dimouissem a sententia, detecto Felleri animo, sed nolui intercedere consilio, ac ne nunc quidem uellem. Nihil enim impedit iuuenem alia experientem ad sanio rem mentem procedente aetate redire, et sua etiam erga me acta aliquando despuere. Eat ergo bonis auibus, nam fortasse in id ipsum Guelsebyto discessit, ut nouam hanc conditionem obtineat, nisi forte Lipsiam profectus est ad suos, inuenitque ibi patronos, quibus ut meliorem se, quam mihi probet, patiar, et audiam lubens, sed unum nunc me perplexum habet, quod non comperi, an quae ab aliquot mensibus pro me consignauit, tum libros et Manuscriptos et editos in laboris sui gratiam partim ex nostra, partim ex Augusta Bibliotheca acceptos ante discessum restituerit; aut alia non negligenda secum abstulerit; cum ergo malo cogar cauere in re Principum, et in homine nimis suspecto, commodissimum putaui, ad Te confugere, et rogare, ut de tota re agas cum Dn. Professore Boehmero natu maiore, salute officiosissima a me nuntiata; ut ea ratione,

E

tione, quae Vobis aptissima uidetur, Felleri res, antequam ipse sentiat, attineantur, donec constet, libros et scripturas esse restitutas. Id fieri posse non dubito, nulla ipsius contumelia, atque etiam sine strepitu. Si tamen Magistratus uel aliorum ope uti omnino necesse sit, facere id praestat, quam res Principum in casus dare. Etsi Helmaestadii amplius non sit, puto tamen, res eius a Dn. Boehmero non ignorari, et rationem potiundi libris litterisque Felleri suppeditari posse efficacem, per quam in tuto nostra collocentur. Rogo etiam, ut Dn. Prof. de Hart in consilium adhibeas, qui testis esse potest locupletissimus optimae meae erga hominem voluntatis; de caetero autem malim rem, quantum licet, occultam haberi. Dn. Boehmerus natu maior ipse iudicabit, quatenus communicandum cum fratre, cum quo ego honeste agere nunc non possum, etsi ignoscam iniuriam e Christi praescripto, et ad officium rediturum sperem, ubi intellexerit melius, qualis ego sim, et qualis ille, qui cum in me collusit. Quod superest, Vale et faue. Dabam Hanouerae 7. Oct. 1698.

In separata scheda a Leibnitii manu exarata.

P. S.

Litteras communicare potes, si placet, cum Dno Boehmero natu maiore et Dn. de Hart;

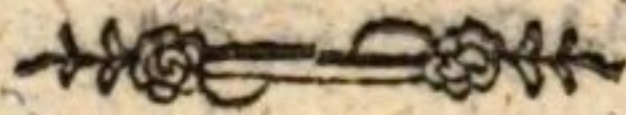
Hart; sed ut legant, tantum Te praesente, non uero ad describendum; etsi enim id facile permittere possem, tamen non necesse est.

Adieci hic Germanico sermone uelut aliquam facultatem, qua, si opus, possis uti.

1) Epistola haec ab Amanuensi, Eckarto forte, scripta et a Leibnitio tantum propria manu subscripta est. Quae typis minoribus expressa sunt, addidit Leibnitius.

XLIII.

Hospes meus Guelfebytanus, qui scripserat, Fellerum cum rebus suis ita discessisse, ut uideatur non rediturus, nunc nuntiat, eum rediisse. Sed me ad Te dedisse litteras non poenitet, nam ita se gessit, ut suspicionem mereretur. Itaque eum honeste et sine strepitu dimittere statui. Quodsi igitur iam cum Dnn. de Hart et Boehmero natu maiore contulisti, bene habet, quin et si nondum factum, saltem utile erit Dno Boehmero natu maiori exponi, quanta mihi sit de fratre ipsius querendi causa; ut scilicet ipse eum quasi sponte sua Tuoque consilio impellat, ut mihi mittat tum litteras a Fello ad ipsum scriptas, in quibus is de me iniustissime questus est, tum si qua alia in manu habet ad me pertinentia, a Fello

ipsi data aut missa. Valde enim adhuc ue-
reor, ne Fellerus, qui ad scripturas meas
malis artibus peruenit, non pauca adhuc
premat. Itaque Dn. Boehmerus iunior recte
fecerit, si suasu Vestro candide egerit, et
male gesta condigna ratione purgarit. Sed
haec, ut dixi quasi sponte Tua conficies
pro amicitia erga me Tua. Vale. Dabam
Cellis, die Martis 11. Octobr. 1698.

XLIV.

Litteras Tuas, quibus significas, rediisse
illum, de quo scripseram, recte accepi. In-
terea et meas Cellis datas acceperis. Con-
tentus sum iis, quae egisti et gratias ago.
Si Dn. Prof. Boehmerus natu maior procu-
rasset illi conditionem, id me non inuito
fuisset factum. Non exprimis, quis ami-
cus, a quo pecuniam sperauerit, et qui hic
fuerit absens, an ipse Dn. Mullerus prae-
positus, an alius?

Dn. Mastricht, Syndicus Bremensis, uir,
ut nosti, egregiae doctrinae, Cellis et hic
mecum locutus est de negotio spectante ad
forum Tuum. Bremensis Reipublicae Ma-
gistratus habet Ptochotrophium, ubi, cum
multi sint homines Euangelicae religionis,
prospicere iis cogitat de proprio pastore,
et uocare hominem probum, doctum, et
mo-

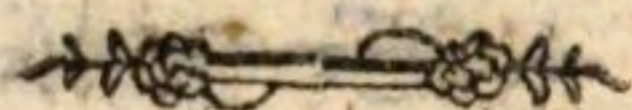
moderatum, quales sunt, qui ex Schola Helmaestadiensi et similibus prodire. Rogo igitur, ut de tali cogites, et, si ita uideatur, Dn. D. Fabritium in consilium adhibeas. Sed res adhuc in arcano a Vobis habenda erit. Vale. Dabam Hanouerae, 18. Oct. 1698.

P. S. Sculptor Augustanus in Emblematibus ualde satisfecit. Nunc de Frontispicio inprimis agitur. Mentem meam Dn. Wagnerus prae delineatione quadam expressit.

De nummis mentem meam non bene percepit; non id agitur, ut ornamenta singulis circumdantur, sed ut eleganti quadam ratione, si uidebitur, connectantur, ut factum a P. Menestrerio in numismatibus Regis Galliarum.

Suggeri, ut Dni Cypriani desiderium in nupero congressu Engessano Ministrorum utriusque Aulae mentionem acciperet. Quid actum, nondum intellexi. Spero tamen omnia ipsi secunda.

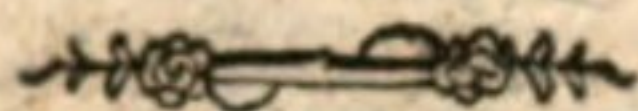
Quaesiuit aliquando a me consilium, quod in philosophicis potissimum agendum putarem, suasi, ex auctoribus optimis colligi elegantes et utiles notionum definitiones. In his enim uera continentur rationationum principia. An tentauerit, non intellexi.

XLV.

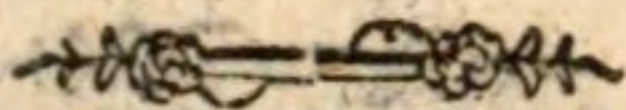
Vereor, ut ante Dni Cancellarii reditum expediri possit introductio Vestra, inquiram tamen, et monebo.

Pro notis utilissimis in Germanicum de Absoluto decreto scriptum Vobis gratias ago. Quas legam et expendam cum cura, et haud dubie cum profectu; nunc enim tabellarii discessus id non permittit. Praeclare facies, si in Tuis irenicis laboribus perges, historiamque tentatarum conciliationum colliges. Primus inter tentatores Bucerus, nouissimus fere Duraeus ¹⁾ fuisse uidetur ²⁾. In negotio Electionis non iam uidetur primaria difficultas in eo esse, an Deus decernat saluare, quos fidem uiuam finalem praescit habituros, sed praeterea in ipso decreto conferendae gratiae, ex qua nascitur talis fides. Neque enim ad eam ex folis humanis uiribus deuenitur ³⁾, cum sit donum Dei, sed opus est tum gratia interna, tum gratia, ut sic dicam, externa, id est, occasionibus et circumstantiis, quibus mentes hominum ad bona uel mala, saluo licet libero arbitrio, plurimum inclinantur. Duae ergo hic, ni fallor, nascuntur quaestiones, *una*, an Deus aequalem omnibus det gratiam internam, quod Reformati et Iansenistae atque etiam Thomistae negant, alii uero passim

passim affirmare uidentur; *altera*, quoniam negari non potest, gratias externas, id est, circumstantias fauorabiles esse inaequales, quid Deum moueat, ut hos prae illis 4) in circumstantiis externis 5) collocare decernat, ex quibus cum libero arbitrio et gratia interna coniunctis in uno fidem et salutem nascituram praeuidebat 6), in alio 7) secus. Hic alii simpliciter dicunt, rationem, quae Deum hic moueat, esse iustissimam, quaecunque ea sit; alii, amplius procedentes, putant, Deum eos collocare in fauorabilioribus circumstantiis, quos per scientiam mediam uel similem praeuidet eis melius usuros. Hae ergo duae quaestiones una de aequalitate uel inaequalitate 8) gratiae internae, altera inaequalitatis gratiae (saltem externae) motiuo uel causa impulsiva reuera, ni fallor, diuortium faciunt, inter partes, sed ut mihi uideatur, minime fundamentale, cum agatur de modo operandi occulto 9) Spiritus diuini, deque arcanis Dei consiliis. Haec fortasse merentur expendi curatius, libenterque de iis mentem Vestram intelligam, quemadmodum et de caeteris in nouissimo scripto, meo 10) contentis. Quod superest Vale et faue. Dabam Guelfebyti 9. Nou. 1698.

P. S. A Dno Mastrichtio nihil amplius accepi; ubi plura didicero, significabo. Lit-

terae meae Hanouera nondum omnes ad me peruenere, unde nec, quae Vos ad scriptum latinum. Moram introductionis non puto nocituram, neque facturam, ut aliquid de salario uel dimenso deferatur.

1) de Duræo eiusque laboribus Irenicis cf. Coleri hist. Io. Duræi. Witteb. 1716. 4, et Benzeli Diff. de Io. Duræo, maxime de actis eius Suecanis. Helmst. 1744. *Mosh. K. Gesch. B. IV. p. 299—302.*

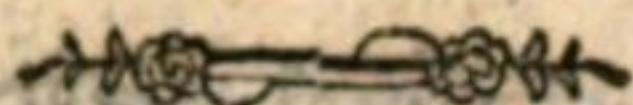
2) Quae iam sequuntur, eadem Leibnitius eodem die et anno scripsit ad Io. Fabritium, et legi possunt ap. Kortholt c. l. p. 32. Ep. XX. Varietates lectionis sequentibus numeris notari.

3) peruenitur. 4) aliis. 5) talibus. 6) praeuideat. 7) aliis. 8) uel inaequ. desunt, 9) occulto, deest. 10) mea, deest.

XLVI.

Pro tabula prodroma studii Theologici gratias ago singulares. Spirat illa, ut Tua omnia, non iudicium minus, quam doctrinam. Epistolam adiectam remitto, cum praeter opinionem adhuc inter meas reperissem. Habebis adhuc Tentaminis mei irenici nouissimum exemplar.

Non tam Logica est Mathematica, quam uniuersalis Mathesis, seu Logistica, quod Logicae methodo delineare coepi. Haec scilicet Pantomathesis seu Lógica, Logicae uicinissima est. Quae coeperam, nondum

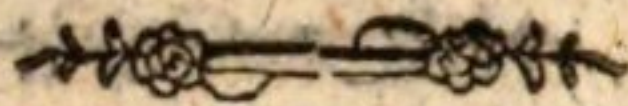
dum reperire potui in schedis meis. Et uidere tamen ea necessarium erit ad continuandum. Sed ubi sunt, diu latere non poterunt, ubi licebit chartas meas mutata domo disturbatas reordinare.

Nihilne de Eimarti hypothese Motus planetarii intellexisti? Vellem nosse, an abeat a sententiis Kepleri, quae mihi ualde probantur. Vale. Dabam Hanouerae, 8. Decembr. 1698.

XLVII.

Quod de praua interpretatione Tuarum ad Dn. Neumannum literarum scribis, miror. Fortasse praestat, contemnere ista, si quidem apologiam amicus non admittit, quam agitare. ^{Smus} Dux, Antonius Vlricus, persuasus de prudentia Tua his parum mouebitur. Audio apud Vos fuisse aut esse duos ^{Smorum} Ducum Guelfebytanorum consiliarios intimos, sub directorii exitum. Quid actum, discere expecto. Spero autem, nihil futurum, quod magis magisque harmoniam turbet. Ego certe studiose laboraui, ut talia, qua pote, declinentur.

Proxime post ferias Guelfebyti esse spero, speraueram, ante, sed agendorum moles impediuit.

Negotium Abbatiae credo iam tandem penitus esse confectum ex sententia Tua; id Tibi gratulabor ex animo, qui omnia in annos multos nouum mox imminentem secuturos fausta et felicia ex animo precor. Dabam Hannouerae, 23. Decembr. 1698.

P. S.

Helmontius obiit. Epitaphium scripsi rogatu cognatae Baronissae de Merode, quod leges pagina uersa.

*Nil patre inferior iacet hic Helmontius alter,
Qui iunxit uarias mentis et artis opes,
In quo Pythagoras, et Cabbala sacra reuixit,
Elaeusque *), sibi qui sua cuncta parat.
Quodsi Graia uirum tellus et prisca tulissent
Saecula, nunc inter lumina prima foret.*

*) Hippias.

XLVIII.

Apographum, quod misisti, mei Matheseos uniuersalis initii, utcunque delineati perlegi statim, et, quae uidebantur, emendauit, ac Domino Wagnero legendum dedi, per quem stabit, ut perficiatur, si scilicet in Analyticis se exercens mihi occasionem det, ipsimet etiam commodo futurum; nam ad scopum eius id necessarium etiam aliis uisum nouit.

Quod

Quod commodo Ecclesiae scripsisti Wittebergam, non debet cuiquam displicere, nam pacis interest, euitare lites inter Evangelicos. Speciatim mihi datum est in mandatis, ut moneam, ne Dn. Abbas Calixtus aliquid huius generis edat, non antea hic communicatum. Et ipse rescriptum accepit ex hac Aula, quo desideratur, ut in negotio irenico publice tractando suspensio incedat gradu. Itaque rogo, ut, si quid forte ab eo edendum intelligas huius generis, mature moneas, quo prius in Aulas mittat, atque etiam ut rem significes.

Intellextin, quis ille, qui quasi ex Neumanni ore scripsit, male, ut res ostendit, intellecta. Neumannus quis ille sit, non potest ignorari.

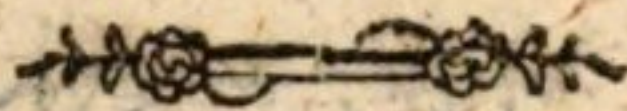
Tuum Abbatiae negotium confectum iam puto. Vale. Dabam Hannouerae, 27. Decembr. 1698.

Deum precor, ut in anno imminente multos annos felices inchoes.

XLIX.

Et Tuas et Benzelianas rite accepi, rogoque, ut ad Dn. Benzelum curare responsum adiunctum uelis. Tibi notum puto, qua ratione ad eum dirigi possit.

De

De Abbatis negotio securos nos esse iubet Dux Serenissimus, introductionem tantum ob absentiam Dn. Praefidis Camerae (an Dn. Cancellarii? nam non satis memini,) dilatum, atque intra mensem iri confectum.

Auguror, scriptum nondum rediisse, quia Vobis diligentius expendere uisum est, quod optime factum. Talia enim curam poscunt. Vbi commodum erit, cum sententia Vestra iunctim danda expectabo. Vale et faue. Brunswigae. 14 Febr. 1699.

P. S.

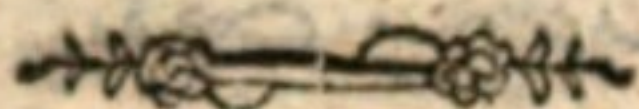
Multas pro eleganti cistula gratias ago, et uelim referendi occasionem dari.

L.

Pro transmissa doctissima diss. de Catechisatione et elegantissimo inprimis naturae et artis theatro gratias ago. Hoc cum Dno. Wagnero percurram, nec dubito, quin multa ibi utilia sim reperturus.

Dabo operam, ut suppleatur ut cunque, quod pro Introductione in Mathesin Vniuersalem aliquando coepi, et iam non nulla in eam rem porro consignauit, praesertim demonstrationes fundamentorum calculi, quae mihi ad scientiae soliditatem inprimis necessariae uidentur.

Histo-

Historiam Concilii Tridentini a Paulo Seruita italice scriptam in Angliam secum attulerat M. Antonius de Dominis, ibique et latinam editionem procurauerat. Ipse, an alius uerterit, haud dixerim. Gallice non ita pridem dedit Amelotus Houffaius.

Quid cum Huthmanno Vobis iam negotii sit, nosse uelim. Doleo, hominem ingenio non curantem ¹⁾ quaerere famam turbando Ecclesiam non necessariis litibus.

Scriptum nostrum recipiam, ubi Vobis commodum erit; praestat, non praecipitare. Interim ubi otium erit, non omittes expendere et expedire. Vale et faue. Dabam Hanouerae 3 Martii 1699.

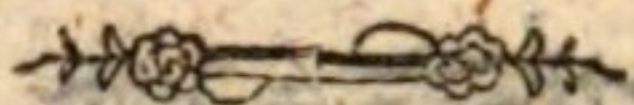
¹⁾ Forte L, scribere uoluit: *carentem*.

LI.

Diem introductionis constitutum gaudeo. Quae Huthmanni causa scripsistis, communicabo Dno Abbati Molano, qui antea etiam laborauit, ut hominem ad meliora consilia reuocaret. Non potuistis respondere moderatius.

De scripto Germanico apud Vos relicto coniunctim rogo, ut sententiam ambo explicetis.

Incidit

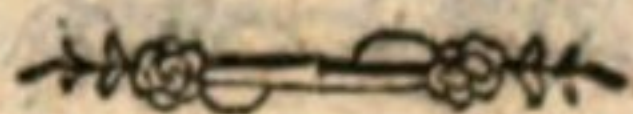

Incidit in Aula mentio de iuvene aliquo in arte dicifratoria instituendo ; dixi , diligendum , qui genio esset , ut ita dicam , calculatorio ; sed nihil adhuc constitutum est. Interim de tali ex Te quaerere uolui , ut , si quid forte constituatur , sit , quem proponere possim. Scis , non omnes , qui ingenio sunt mathematico aut mechanico , etiam esse calculatorio et sedentario. Hoc igitur potissimum hic desideratur.

Krausius , Chalcographus Augustanus , si aequa ratione secum agi patietur , poterit pro rato certoque habere , laborem sibi commissum iri Funebrium nostrorum. Delineationes pleraeque sunt paratae. Duo tamen adhuc potissimum desunt , Tabula Numismatum , (quae facile supplebitur ,) et quod potissimum est , Tabula Frontispicii , quam uelim esse ornatissimam , et cogito , in ea uirtutes defuncti Principis Electoris gesta-que uelut in speculo exhibenda. Sed delineatio Frontispicii huius imperfecta et rudis hic fiet , ut ab ipso Krausio , (qui huic rei aptus uidetur ,) possit absolui et perfici. In caeteris minor eius opera erit.

Scriptum quoque de Agnesa Domino Abbati Molano mittam. Vale. Dabam Hanouerae 17 Martii 1699.

P. S.

P. S.

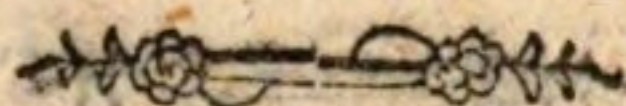
Rogo per occasionem celeberrimo Dn. Meibomio significes, me nunc Vorburgianis Ottonibus, ab ipso commodatis, quam maxime uti, itaque morae adhuc ueniam rogare. Librum rite ad ipsum esse rediturum.

Fellerum omnino dimisi: Ausus est, per litteras monere S^{mos} Principes, monere per litteras ¹⁾ tunc, cum adhuc apud me esset, ne mihi fidant, inepta malignitate. Nosse uelim, an, ex quo dimissus est, Helmaestadii fuerit, et ubi nunc agat. Itaque, ut inquiras, rogo. Debet adhuc libros quosdam cuidam hic Studioso.

1) Studio et expresse repetiit L. uerba ista.

LII.

Iter Ienense felix faustumque precor, atque in primis rogo, quod iam petieram, ut curiose indagare uelis reliquias ingenii Weigeliani, ne inuenta eius consiliaque, etiam imperfecta licet et immatura, pereant. Magni semper in eo feci uoluntatem consulendi publico bono, etsi uir optimus non semper optimas ingressus sit uias. Sed et quousque producta fuerint consilia eius in Collegio Mathematicorum Caesarea auctoritate instituendo, et quinam socias cum ipso

ipso operas contulerint, et quo denique omnia nunc sint loco, quidue inde porro speretur, hoc quam distinctissime sciri, e re putem.

Pro Frontispicio Exequiali nondum quicquam ab Italo pictore delineatum. Venit mihi in mentem, posse arcui praestruui peristylii genus, quod Itali uocant Columnatam, qualis Romae uisitur ante aedem Vaticanam.

a b finge *a b* esse basin arcus trium-
 o o umphalis, circulos uero esse
 o o se bas. columnarum. His columnis ad exemplum Traianae insculpi poterunt, quae uidebuntur, praeter ea, quae in ipso arcu. Spatium *c d* apertum uacuumque manebit, nisi illic collocare placebit minorem arcum. Dispiciendum iam et de imaginum forma et distributione.

Natalis Alexandri opera huc sunt allata in folio, ut uocant. Dn. Wedelium, insignem uirum, ut a me ex corde salutes rogo. Video, illum iam scribere *Χημικω-τέγως*; sed uereor, ne plerique nobis illuserint, qui Adepti censentur. Ego certe non uni laruam detraxi. Vale et faue. Dabam Hanouerae 18 Maii 1699.

P. S.

P. S.

Si Iena scribere aliquid ad me operae pretium putes, plurimum me obstringes. Interea fac, quaeso, ut sciam, qua ratione curandae sint literae, si quid ipse ad Te dare uelim.

LIII.

Itionem feliciter confectam non dubito, reditum quoque faustum et felicem precor. Ob Domini Baronis de Gorz, Camerae nostrae Praefidis, absentiam, expectatumque in dies aduentum placuit Dominis ministris Aulae nostrae differre conclusionem circa pretium Chalcographi. Puto tamen, si quid, (ut arbitror,) egregium ab eo sperari possit, perficiatque delineationes ad mentem nostram, 100 Vallenenses, quos postulat in tabulam, impetraturum, comprehenso Frontispicio.

De Emblematis superuacua fuit dubitatio Crausii; facile enim intelligi poterat, certae magnitudini nos non esse adstrictos. Caeterum de dispositione eorum ipsa aliquid certi praescribetur. Italus pictor, qui debebat Delineationem Frontispicii exequialis praetentare, nuper aliquandiu ab urbe abfuit. Quod consilia confers, gratias ago.

F

Cum

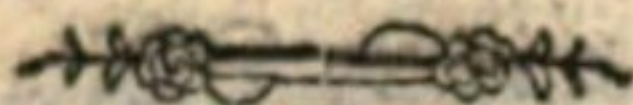
Cum Executor uoluntatis ultimae Dn. Sagittarii piae memoriae ipsis eius Tabulis sis constitutus, meo iudicio, non est, cur cuiusuis uocibus mouearis; et poteris expectare, dum aliquid publica auctoritate ad Te perueniat, ac tum demum offerre Te non ad deferendum pium erga defunctum officium, (quod fiet, si omnia in aliorum manus tradas,) sed ad communicandum cum eo, quem uolent Tibi adiungi. Praeterea poterit mitti, qui inspiciat, quae demum sint arcana illa tantopere iactata, ut ab iis, quae edi possunt, separentur. Nam quod conscripsit Vir doctissimus de rebus Thuringicis aliisque, ut ederentur, in illis magna arcana non fore, facile apparet.

Si Weigeliana uel affecta uel destinata non prorsus intereant, et curiositati nostrae, et utilitati fortasse publicae consuletur. Vale et faue. Dabam Hanouerae, 26 Maii 1699.

P. S.

Etsi Dominus Linckerus, Ictus et Confiliarius intimus Vinariensis non ita egerit mecum, ut solent illi, qui sunt ad humanitatem mansuetudinemque facti, ego tamen, quae in ipsum scripta fuere, a nescio quibus, stilo Satyrico, probare non possum. Dn. Strykius asseuerauit erga amicum quendam meum, sibi quoque nec cognita, nec grata fuisse.

Aiunt,

Aiunt, aliquid a Dn. Lynkero contra Strykianas de Iure sententias editum in nundinis Lipsiensibus haberi non potuisse.

LVI.

Litteras meas nuperas acceperis. Acceperit et suas Dn. Magister Cyprianus, qui petit, ut adiuuem in desiderio Professionis Extraordinariae consequendae, quod aequissimum puto. Sed ita loquitur, quasi res a me pendeat. Quam opinionem suasi ut deponeret, et eos sibi conciliaret, a quibus res pendet reuera. Addit, nescio quos mihi incognitos idem affectare. Sane, fateor, de talibus mihi nihil auditum. Sed hoc tamen Tibi in aurem: Professionem ordinariam aliqua Domini Boehmeri Senioris promotione forte uacaturam destinari cuidam, quem Aulae ob seruitia et ipsis et ministris praestita promotum uolunt, neque ipsum indignum uideri, et adeo id nec posse, nec debere declinari. Hoc ideo, ut Dn. Cyprianus ei euentui praeparetur; interim recte ambiet, ut in alium euentum spei sit propior. Vale et faue. Dabam Hanouerae, 28 Iulii 1699.

In separata scheda.

P. S.

Audio, duos fuisse apud Vos Aulae Guelphbytanae Consiliarios intimos. Quid actum,

cum publicum haud dubie sit, non erit, cur ad me non possit perferri.

Guelfebytum ire destinaram, sed tempestas turbatissima et difficultas itineris, ut differrem, coegere.

LV.

Quod indiculum librorum ex Knorriano Catalogo a me excerptorum examinasti, gratias ago, et Catalogum ipsum remitto, quia uideris amplius inspicere uelle.

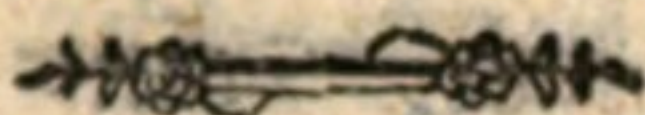
Dominus M. Wagnerus cum amicis Hanouera se in nundinas uenturum dixit.

Cogitandum relinquo, an non operae pretium sit, incipi a cursu Mathematico medii gradus, qui et contrahi commode in Enchiridion et extendi in maius opus possit. Ita Enchiridion, quod portatile erit, indicio simul erit rationes et uberiora quaesituris.

Rogo, ut nouissimi Linkeriani operis, si licet, meminisse uelis. Si distractio eius Lipsiae uetita est, id nihil ad nos.

Spero, conquieuisse uilitigationes eorum, qui de Sagittarianis, nescio quid, mouere uoluere; idque ex eo colligo, quod nullam eorum mentionem facis. Nam si quid de iis constituendum Tibi erit noui, rogo mecum communicari mature.

Dn.

Dn. M. Cyprianus mihi scripsit, se huc
uenturum Brunsvigam; ubi Brunsvigae futu-
rus sim, apud Forsterum, Bibliopolam Ha-
noueranum scire poteris. Rogo, ut igno-
scas, quod id hic annexo. Vale et faue.
Dabam Guelfebyti, 11 Aug. 1699.

LVI.

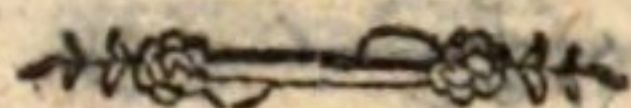
Paulo impeditior ab aliquot diebus fui,
et nunc primum huc redeo. Litteras Augu-
sta accepimus, speramusque, rem bene pro-
cessuram.

Rogo, ut, quae ad me scripsisti, de Ma-
nuscriptis Sagittarianis, eadem perscribas ad
Dominum Schraderum.

De Cursu Mathematico similibusque pro-
ximis. Nunc uale et faue. Dabam Hano-
ueræ, 1. Sept. 1699.

LVII.

Cum Dn. Wagnerus iudicaret, mihi que
significaret, scopo, cuius causa hic aliquan-
diu fuit, sic satis esse pro tempore appro-
pinquatum; sententiam eius, ut primum
eam mihi aperuit, non potui non probare,
et spero, omnia deinde bono cum Deo rite
et feliciter absolutum iri. Hortatus sum,
ut subinde porro se in arte analytica exer-

ceat, ut difficiliora etiam sine autorum ope assequi possit, qui potissimus est huius doctrinae finis.

Pro cursu Mathematico medii generis non inutile erit inter alia adhiberi Abrahami Grauii opus in quarto, quo lingua Belgica bonam partem scientiarum Mathematicarum non male tractauit. Caeterum ad usum practicum, iactis solidis fundamentis, omnia haud dubie dirigi e re erit. Ita scilicet, ut tum praxes, tum rationes appareant, simulque ea principia habeantur, per quae quiuvis ingenio et industria ualens, in casibus oblatis longius ire possit. Plura alias. Nunc uale et faue. Dabam Hanouerae, 21 Sept. 1699.

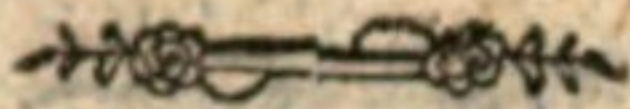
P. S.

Inclusum remitto cum multa actione gratiarum.

LVIII.

Nescio, an consultum sit, Dn. M. Wagnerum Norimbergam ad Dn. Eimartum ire, antequam aliquid certius in rem suam ex aulis obtinuerit. Si non fuisset in multa distractus, et τὸ ἔργον urgere magis potuisset, propius dudum accessisset ad scopum suum, quemadmodum aliquoties monui.

Lau-

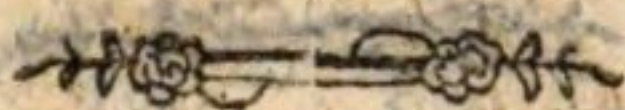
Laudatissima est sollicitudo Tua iuuandi studia iuuentutis, dum Eclipsium rationem, quae omnium curiositate digna est, publice uel gratis doces.

Abrahami Grauii liber, de quo locutus sum, ab Algebra eius plane diuersus est, continetque cursus mathematici quoddam genus Bataua lingua, in quo aliqua non spernenda fore puto, etsi mihi alioqui uisus fuerit cursus ille non satis plenus.

Quem cursum Tu moliris, eum qua lingua conscribere e re sit, iudicium magis Tuum audire uelim, quam dare consilium meum. Si latinus sit, tota Europa legetur, sed si Germanicus sit, etiam artificibus prod-erit, et nouum aliquid uel ex eo praestabitur, quod nullum tale opus haecenus nostra lingua exstat. Praeterea optandum esset, opificiorum fundamenta subinde attingi, quorum aliqua nusquam adhuc descripta habentur. Et optarem profecto, res Dn. Wagneri eo posse deduci, ut aliquando Noribergae moram faciens, ea in re operam utilem conferre posset.

Pro tabulis rei Eclipticae perelegantibus gratias ago. Vale. Dabam Hanouerae, 6. Octobr. 1699.

Linkerianorum ut meminisse uelis rogo.

LIX.

Spero, illas meas utique nouissimas Tibi redditas, quibus significaueram, Decretum ad Facultatem Vestram scribere de Calendario, ubi et quaedam suggesseram; sed et de Blondelli opere quaesiueram. Id nunc repeto.

Vidi nuper Epistolas Bosianas a Te editas, in quibus una occurrit etiam mea, quod uellem praenouisse; est enim descripta mendosius. Vale et faue. Dabam Guelphelyti, 28 Nou. 1699.

LX.

Pro exemplo Reinesio-Bosianarum Epistolarum gratias ago. Errata non sunt tanti.

Vestrum responsum de nouo Calendario nostris non ingratum fore confido. Optem, apud Vos cogitari de concipiendis, quibus consulantur Galli et Angli, quae ego essem curaturus. Epistolam illam Dn. Schurzleischii Icti ad Dn. Nesselium non uidi et uidere peruelim.)

Cum Mathematicis Euangelicis spero in posterum magis, quam haecenus, communicatum iri. Ita solemus scilicet consulere peritos re iam pene peracta.

Mirror,

Miror, qui factum, ut pluribus fauentibus tamen Dni. Fabritii res praeter sententiam apud Vos ceciderit. Ni fallor, Facultatis potius, quam Senatus statuere hic erat, cum solius nunc Facultatis interesset. Vale. Dabam Guelfebyti, (unde mox Hanoueram reuertar, nec amplius hic literas exspecto.) 13 Decembr. 1699.

Hunc Fasciculum mittere uolebam per Dn. Abbatem Calixtum, sed intellexi, eum fero satis Helmaestadium rediturum, nec ante, quam a Dno Fabritio Hanoueram praeterito, posta scribi posset. Itaque ordinarium latorem exspectaui, idque isti significes peto. 15 Dec. die Veneris.

P. S.

E re uidetur, ut cum Dno Reihero Kiloniensi et cum Domino Hambergio Ienensi, fortasse et Eimarto et Kirchio aliisque Mathematicis Euangelicis a Vobis communicetur de re Astronomica, quae ad Calendarii negotium refertur, ut scilicet ueritati Astronomicae, quoad commodum fieri potest, imposterum stetur, et tanto melius cum Astronomis exteris Gallis et Anglis communicari possit.

Magnopere Domino M. Wagnero consultum uelim, speroque etiam aliquid fructuosi pro illo effici posse. Sed uereor,

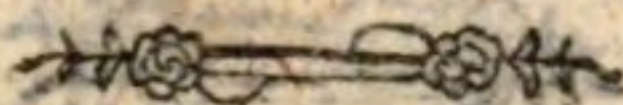
ut illud omne obtinere liceat, quod ille sibi promittit. Nam Domino Vicecancellario nostro uisus est in arte quidem et praxibus usualibus satis, in scientia autem et causis cognoscendis nondum satis profecisse. Et iam litteras ab eo accepi, quibus interroganti mihi respondet, non posse se probare, ut professionem uacuum Wagnerus accipiat, postulatque a me, ut eum moneam, ne hoc affectet, et apud Guelfebytanos etiam agam (si quidem eorum sit turnus, de quo sibi non satis constare ait,) ut de uiro cogitetur, qui par muneri censeretur. Haec res me satis perplexum habet. M. Wagnerum enim iuuentuti docendae in iis, quae uulgo expeti solent, satis aptum iudico, nec male consultum fore Academiae, si docendi aliqua illi prouincia credatur. Neque alibi quisquam mihi, qualis desideratur, notus est, cuius uocationem suadere aut sperare possim. Interea fateor, nondum ita penetrasse illum ad interiora, ut reddere rationes, et argumentum alicuius momenti accurate elaborare possit; sed spes est, quae desunt, aliquando consecuturum. Si mea monita inde a biennio audiisset, nunc non esset ipsi haec oblata difficultas, sed ille suam sententiam secutus, alia omnia egit. Interea destitui eum, neque

que aequum, neque bonum cenfeo. Itaque de temperamento cogitavi, et tentabo efficere, ut, (quoniam apud nos inferiora Mathemata a superioribus non distinguuntur,) saltem conferatur ipsi extraordinaria in Facultate Philosophica professio, cum peculiari res Mathematicas docendi facultate, salario aliquo, quo Mathematica docturus ob instrumentorum apparatus carere non potest. Scripsi hunc in sensum Dno. Vicecancellario, sed nondum obtinui responsum. Spero tamen, saltem minus aduersum fore. Quodsi Dn. M. Wagnerus ad ipsam ordinariam professionem omnino contenderet, atque etiam hic, (quod uereor, ut fiat,) nominationem obtineret, metuumdum esset, ne aulam Hanoueranam, et quod hinc secuturum est, Cellensem sibi aduersas experturus, et collisioni occasionem daturus sit, quae non posset non cedere in ipsius damnum. Itaque malim, eat per gradus, et impetrabilioribus sit contentus.

1) Forte ea est, quae iam inter Schurzfleischii Epp. arcanas. T. II. n. 96. p. 140. exstat.

LXI.

Responsum Vestrum hic perplacuisse intelligo. Non est necesse, ut Epistola concipiatur

cipiatur aut Epistolae pro Regiis societati-
bus, suffecerit, a Vobis communicanda
scripto comprehendere, quod deinde a me
transmitti possit.

Suasi, (sed hoc Tibi in aurem,) ut in Co-
mitiis procuraretur aliqua ordinum Euange-
licorum Deputatio. Nam multitudo turbas
parit et confusiones. Si paucis res com-
mittatur, illi per Mathematicos suos cum
aliis communicaturos rem agent. Interea
Vos priuatim pertentare communicationis
uadum cum aliis quibusdam Germaniae Ma-
thematicis nil prohibebit. Reiherum in pri-
mis audiri uelim.

Wagnero forte non illud solum obstitit,
quod suspicaris. Mihi, qui pene V. septi-
manis apud Guelfebytanos nuper egi, Ia-
nuario adhuc mense illuc redire non facile
licebit. Dominum Vicecancellarium ita
sententiae suae certum redux offendi, ut,
si Dn. Wagnerus illo, quem ego propo-
sui, gradu contentus non est, res sine con-
tradictione non sit abitura. Ne illi quidem
gradui sine me locus non fuisset futurus, sed
urgendo, instando, hoc tandem uideor im-
petrasse. Quodsi deinde intentiore studio
confessionem meritorum suorum extorque-
bit, non dubito, quin sit scopum consecu-
turus.

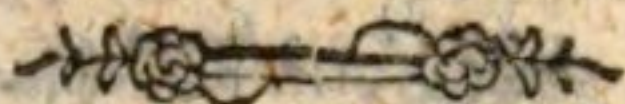
Scri-

Scripsit ad me Dn. M. Wagnerus, sed non ita, ut intellexerim, Guelfebyti nunc, an Helmaestadii sit futurus. Incertus ergo, quae pro ipso aduenere, Vobis mitto. Vale. Dabam Hanouerae 21. Decembr. 1699.

LXII.

Negotium Calendarii praecipitanter ad modum tractatum esse apparet, ut nesciam, an corrigi possit malum. Monebo tamen porro apud nostros. Si, quae agentur in eo genere, intelliges, ea discere semper gratum erit.

Gratias ago pro transmissis. Auctor uidetur huius materiae intelligens; an tamen talis sit, qualem nos optaremus, nescio, itemque an Aulae huc sint inclinaturae, ut duplex salarium persoluatur. Fortasse Dn. Wagnerus eos progressus faciet, ut ad ordinariam peruenire possit; sed ut iam nunc obtineat, non magna mihi spes uidetur. Meo iudicio optime faceret, si iis, quae difficultate carent, nunc sit contentus, et ne, si offeratur quidem aliquid amplius a DD. Guelfebytanis, acceptet, alioqui praeuideo contradictionem duarum reliquarum aularum, quae neque in honorem ipsius, neque in commodum cedere potest. Postea si efficiat, ut Norimbergam ei ire liceat, porro-

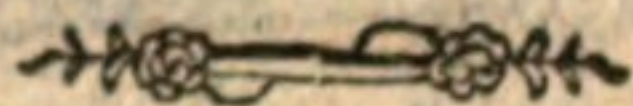
porroque se commendabilem praestet, spero, facilius obtentum iri, ut professioni ordinariae, (saltem inferiorum Mathematicum,) admoueatur. Sed de superiorum Mathematicum Professore constituendo res altioris indaginis uidetur, ideoque nunc eam malim non attingi, donec satis constet de iis, qui implere munus pro dignitate possint.

In Ephemeridibus continuandis putavi a uariis iam esse laboratum. Optime faciet, qui hunc laborem aggredi uolet, si prius indaget, quid iam ab aliis sit praestitum, ne actum agat.

An amicus ille Tuus in aliis Matheleos partibus egregium aliquid praestiterit, nosse uelim, et quae alia ad personam eius pertinent.

Etiam Halae Saxonum nuper prodiit de Eclipsibus dissertatio, quae (quantum primo aspectu iudicare potui) uidebatur esse non mala; si uidisti, iudicium de ea Tuum peto.

Difficile est, Ephemerides ab aliquo recte condi, qui non annorum multorum proxime praecedentium observationes, uel iis innixas Tabulas habeat; ex his enim optime iudicare potest de futuro. Keplerus ope observationum Tychonicarum a se confirmatarum Tabulas condidit Rudolphinas, quae

quae tamen nunc correctione aliqua indigere deprehenduntur, etsi nondum substitutae sint aliae meliores, aut quae rarius peccent.

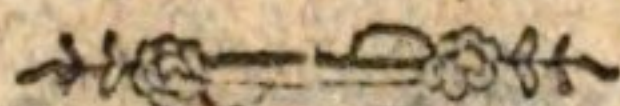
De negotio Calendario putem Dn. Reihherum non inutiliter consultum a Vobis iri. Nam et eximia est uiri eruditio, et hoc ipsum negotium tractauit. Putaui, Tibi aliquod cum eo commercium fuisse, saltem per interpositam personam, et, ni fallor, per Dn. Schelhammerum.

Quod superest, annum nouum cum multis aliis Tibi faustum et felicem precor. Vale. Dabam Hanouerae, 4. Ianuar. 1700.

Margini prioris paginae ep. adscripta sunt sequentia, ab ipsa Leibnitii manu.

Auctor schematis Calendarii noui fuit, ni fallor, Meyerus Ratisbonensis. Fortasse utile erit, monita Vestra communicari nostris Legatis Ratisbonae uersantibus, ut imposterum maior cautio adhibeatur, nec paucis sibi rei directionem sine populi suffragio sumentibus omnia liceant. — — 1) utile erit, quo anno rursus Calendarium correctum a Gregoriano proxime diuersum esset futurum.

1) Verbum *situ* absumtum est, forte: *Inquiri*.

LXIII.

Quod nuper dixi, repeto, cogitandum esse de sequentibus annis huius seculi, in quibus secundum regulas Astronomicas diuortium faciendum sit a Gregoriano computo. Talis, ni fallor, est annus 1704. Cui ergo mature inuigilandum. Fritschius Lipsiae Calendarium edidit, cui uidetur Astronomiae peritus uir manum admouisse. An is forte est Kirchius? Cum hoc et cum Reihero in primis rogarem, ut nuper, uti communicationem instituere aliquam uelitis, quemadmodum et cum Dn. Eimarto. Ea res Dominis Ministris hic pergrata erit, qui uellent, rem Euangelicorum nomine coeptam non perfunctorie tractari. Vale et faue. Dabam Hanouerae, 9 Ianuar. 1700.

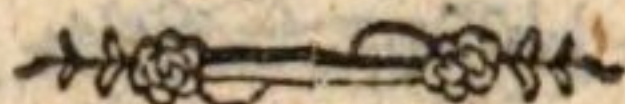
LXIV.

Binas Tuas simul accepi. In Epistola Schurzfleischiana (pro qua gratias ago) displicet iudicium, ut mihi uidetur, iniquum de Eduardo Bernardo¹), excellentis doctrinae uiro, cui non facile alius par Iosephi editor reperietur.

Sententiam meam dudum uel Tibi uel certe Domino Wagnero dixi, neminem uelle, per Extraordinarias Professiones Turno
suo

suo praeiudicari, et ideo extraordinaria huiusmodi constituenda sunt communi consilio, saluumque Guelfebytanis manebit ius suum, uel alteri cuicunque, ad quem ordinaria professio pertinebit, mihi enim ea de re non constat. Itaque Domini Wagneri negotium uellem mature constitui communicatione inter Cellenses et Guelfebytanos facta, ut quam primum ad dignitatem perceptionemque aliquam, (neque enim Mathesis sine sumtibus doceri discique aeque atque alia potest,) perueniat. Deinde poterit cogitari de auxilio ei parando, ut Noribergam proficisci possit, eoque peracto facilius patebit ad ordinariam, (inferiorum minimum Mathematicum,) uia. Haec statim fuere cogitata mea, ubi Dn. Vicecancellarii dissensum non facile uincendum obseruaui.

Dominis Cellensibus iam communicata est Hanouerana sententia, superest ergo, ut Guelfebytum scribant in hunc fere sensum: M. Wagneri libellum supplicem binis Aulis fuisse oblatum; quoniam uero magni momenti habeatur merito Matheleos ordinaria professio, in ea haecenus nihil praecipitandum uisum. Et cum petens commendationem non uulgarem meruerit; uideri binis illis Aulis, posse illi nunc communi Aula-
rum Trium placito conferri Professionem in

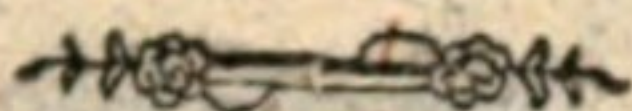

Facultate Philosophica Extraordinariam cum potestate Mathesin docendi iuventutem. Et quia id genus doctrinae sunt aliquo indigeat, posse ab una quaque Aula pro salario ei quotannis persolui Imperiales quinquaginta, in summa centum quinquaginta. Haec mens Hanoueranorum Dominis Cellensibus cum iam sit declarata, superest, ut Dni Cellenses ad expediendum stimulentur, quod fieri possit per Dn. D. Schraderum, qui, ad suum fratrem Dn. Consiliarium scribens, posset non tantum admonere de expeditione talium litterarum, sed et memoriam refricare continendorum, ne quid litteris irrepat incommodi, quod obstaculum creare possit.

Aiunt non Kirchium, sed Iunium fuisse hactenus, quo Fritschius est usus. Cluuerius nunc est in Germania, ad quem ipse scribam, nam interdum litteras ab eo accepi.

De anno 1704 cogitari utile erit. Vale.
Dabam Hanouerae, 14 Ianuar. 1700.

- 1) Sine dubio illud est, quod exstat in ep. ad Iacobi, ICrum Dresd. inter epp. arcanas T. I. n. 78. p. 132. quodque hic apponere liceat: *Oxonii Bernardum, salutavi, qui in edendo Iosepho multus est, et Samuelis Petiti a venditorum nactus est, ac uaria Bosii eam ad rem adhibet, quamuis tanto par operi uix mihi uideatur. Nam, quod tibi scribo, non respondet ingenio, nec opes copiasque tantas, quae instituto sufficiant, comparauit.*

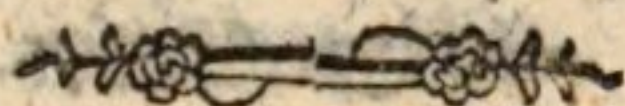

LXV.

Gaudeo, Te incolumem reuersum, et Dnos Guelfytanos in sententiam adductos. Tantum monendi Dni Cellenses, quod cum iam hinc factum sit, operae pretium erit, Dn. D. Schraderum apud Dn. Fratrem suum expeditionem urgere, et secundum ea, quae nuper scripsi, distincte omnia repraesentare, ne quis error irrepat, qui denuo turbet.

Dn. Crausius fatetur, se clam corrosione uti mixta insculptioni. Interea satis exemplarium spondet, quod nobis satis est. Ego ipse sentio, Augustae faciendam impressionem, dummodo aequa pro eo labore postulentur, de quo per Dn. Fratrem optime, quid fieri conueniat, intelliges. Litteras eius ad Te nunc mitto.

Mihi uidetur negotium rei Calendariae non in solo calculo consistere, sed etiam in ueritate obseruationibus constituenda. Nam ipsae Rudolphinae, ut constat, non semper sunt tutae. Quodsi nos Tabulis unice adstringimus pro cyclis fallacibus, decipiemur per Tabulas fallaces, et aduersariorum reprehensionibus nos exponemus. Praeterea hac ratione potius auertemur a promouenda Astronomia, quam ad eam animabimur. Interea primis his annis facile concedam Ta-

bulas Rudolphinas usurpandas esse, donec aliquid certius constituatur. Sed de hoc quam primum cogitandum. Et in hanc rem Gallorum Anglorumque observationes nobis necessariae erunt, et aliae apud nos quoque instituendae in posterum; alioqui, si rem negligenter tractamus, uana erit ueritatis Astronomicae sequendae professio.

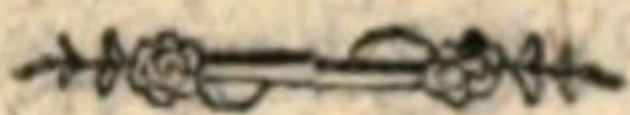
Collegii Mathematici condendi institutum ualde laudo et probo, sed res ita instituenda est, ut in Corporis Euangelici honorem et decus cedat. Quam in rem multa aliquando utilia poterunt moneri, ubi satis notitiae habebitur de instituto.

Dn. Iunium puto consulte facturum, si non nimis in Ephemeridibus condendis festinet, donec fundamenta probe constituentur.

Meo iudicio Dn. Wagnerus optime faciet, si suam disputationem differret, donec Professionem sit nactus, et haec semper fuit sententia mea. Quod superest, uale et faue. Dabam Hanouerae 2. Febr. 1700.

LXVI.

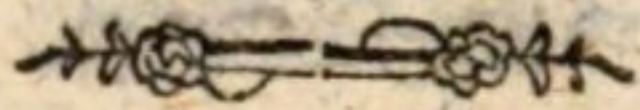
Gratias ago pro communicatis Iunianis, in quibus multa placent; in non nullis haereo. Nimis sibi multiplicabit *laborem*¹⁾, si multis Tabulis simul uolet facere satis. Re-
ctius

Alius inhaerebit Rudolphinis, sed correctis ex nouis *observationibus* 2). Decretum Ratisbonense, quo canonisuntur 3) Rudolphinae, erat tantum prouisionale et suspensum ab approbatione Dominorum, praeterea quam facile fuit conditum, tam facile poterit mutari. Si tam promptus est Iunius ad hos labores, consilium Roemeri potius sequetur de Ascensionibus rectis, ita ut simul et Astrologis uulgaribus et *observatoribus* 4) satisfiat, quam laborem *in se* 5) suscipiet, qui necessarius erit, si multas simul Tabulas sequi uolet.

Velim nosse, quomodo Roemerus Tibi a multis annis *possit esse* 6) notissimus. Nam Olaus, amicus meus, nunquam, *credo* 7), Tibi fuit conspectus, neque capio, quomodo pancosmo Weigeli perfaciendo aliquid, nisi forte per litteras, contulerit. In Gallia iam fuit circa annum 1672, ibique multos annos exegit, inde in Daniam rediit, et ibi semper haesit. Est haud dubie inter principes Astronomorum nostri temporis. An forte habuit fratrem, qui lenae egit?

Consilium Tuum Centurias Magdeburgicas resumendi magnae est molis, nec subito transigi debet, aut recte potest. Vereor etiam, ut sit unius hominis. Itaque

optarem, ante publicationem eius per Typos magis circumspici et deliberari, ne rem magnam uideamur *Germani et Protestantes, ut saepe fit* ⁸⁾, suspenso brachio agere ad uota Bibliopolarum. Quid si S^{mo} Rudolpho Augusto fauente plures uiri docti Helmaestadii et alibi Tecum conspirare iubeantur, ut res pro dignitate *tractetur* ⁹⁾? Ego certe cum S^{mo} Duce ante paucas septimanas etiam de Historia Ecclesiastica apud nos relictius constituenda occasione concilii Constantiensis sum locutus. Suaferim ergo, ante publicationem cum ipso agi, ut omnia inde ab initio ex sententia eius acta *uideri* ¹⁰⁾ possint, atque adeo cum Vestro Dno de Hart conferri, cui simul me commendari peto. Dixit S^{mus} in nundinis, Dnum de Hart *Concilii Basileensis iam* ¹¹⁾ tractandi cupidum esse. Hortatus ergo sum Serenitatem suam, ut faueat tam praecclaris consiliis, simulque Centuriarum mentionem inieci, de Te autem non sum locutus, quod tunc de consilio Tuo nihil mihi constaret. Vale et faue. Dabam Hanouerae, 18 Martii 1700.

P. S.

De Sagittarianis oblitus sum dicere, suadere me, ut ante communicari ¹²⁾ cum Dno Schradero, is enim aliqua ibi esse putat, quae nobis possint prodesse, et ego olim Te
ita

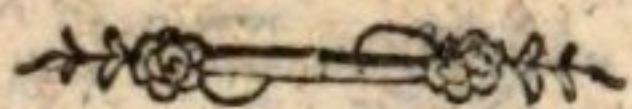
ita iubente significaui, nihil adhuc urgere. Haec, ni fallor, anno abhinc agebantur. Quid de Te quisquam queri possit, non uideo, nisi ipse Tibi praeiudicium creare uelis, uariis hominum uerbis cedendo. Recte faciendo neminem timeas.

Inseruit ex Apographo hanc epistolam, excepto P. S. de Murr, V. Cl. in *Journal zur Kunstgeschichte und zur allg. Litterat. T. I. p. 260—262.* In nota *) p. 257. eam 1699. scriptam esse coniecerat, sed minus recte, quod iam ex Autographo constat. Varietates sequentes deprehendi. 1) labores. 2) obseruatis. 3) Tabulae, additum. 4) obseruationibus. 5) desunt. 6) esse possit. 7) puto. 8) desunt. 9) tractari possit. 10) iudicari. 11) Basileensis iam Concilii. *) Vox abesse uidetur, forte: possit. Caeterum adhuc monendum est, edidisse hoc anno Schmidium Consilium de continuatione centuriarum Magdeburgensium, cuius recensionem u. in Actis Erud. Lips. a. 1700. p. 448. ff. De Iunii consiliis cf. Vol. II. Epp. Leibn. ed. Korth. p. 3—6.

LXVII.

Hoc ipso mane subitissime aliquid conieci in chartam, et describendum dedi ¹⁾, ut qualiacunque mea cogitata de Historia Ecclesiastica, quam egregie suades, Tibi submittere possim. Rogo, ut aliquando remittas; nam quod habeo, uix legibile est.

Vellem nosse, quas inueniat difficultates Dn. de Hart noster in exhortando S^{mo} R. A.

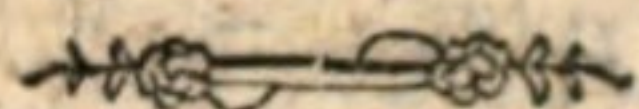
ne ego forte inscius libertate nimia sumta in scopulos impingam, quos ille conscius uult uitare.

Sed ecce nouum et utile Berolino consilium ad me delatum, quod Tibi in aurem; nondum enim, nisi cum Dno. M. Wagnero, communicare uelim. Serenissimus et potentissimus Elector Brandenburgicus decreuit condere obseruatorium. Nescio, an non res Calendaria contulerit. Certe a me sententia rogata est. Imponetur medio padiglione (pauillon) equilis Electoralis, quod in eum finem in unam adhuc contignationem extolletur. Quaeso, cogita, et Dn. Wagnerum, si Tibi non uacat, et Tua et sua cogitata non nihil notare cura. Scis, quid olim egerit Weigelius, ex quibus aliqua non male; scis, quae et Eimartus. An Dn. Gengenbachium audire etiam, sed secreto, uelis, Tuo iudicio relinquo.

Gratias ago, quod porro Calendars notitias suppeditas. Iam Te de Roemero loquentem intelligo.

Meibomium mecum lugebunt, qui magnas uiri dotes nouere.

Auriga publicus abiturians festinare iubet. Vale et faue. Dabam Hanouerae, 30 Martii 1700.

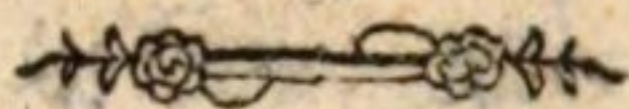

- 1) Confilii huius Leibnitiani Apographum, ab eius manu passim emendatum possidet supra laudatus Cl. V. de Murr, quod cum aliis Leibnitianis ineditis publicae luci dare constituit.

LXVIII.

Ante septimanas complures Dn. Schraderus, Confiliarius Cellensis Aulicus, de Sagittarianis ad me scripserat; respondi ex Tuis, et quae significaras, indicaui. Haec, ut apparet, metum incussere, ne inopinantibus Nostri schedae e manibus amitterentur. Inde illas ad Te litteras natas puto, quas, sensu licet earum antea mecum non communicato, ita accipio, ut rogeris, ne in chartis aliorum transferendis festinare uelis. Id quod nolim in praeiudicium Tuum incommodumue aut Tu interpreteris, aut alii uertant. Ego ipse, quantum in me erit, annitar semper, ut nihil ab aequitate alienum a Te petatur.

Totius quaestionis fundamentum in uerbis Testamenti Sagittariani situm est, quae, quantum huc pertinent, consideranti ostenderent, quae sit potestas Tua, et utrum aliqua lenensibus actio competat. Nam si, (ut in scheda ad me missa, et nunc cum Schraderianis litteris reuertente,) lenensi Bibliothecae nescio quod ius adscribis, fundamento dissimulato, Cellensibus maiores

scrupulos iniicies, difficulter credituris, in quae ius ex Testamento haberent, lenenses, ut asportares Tecum, fuisse permissuros. Quantum olim intellexeram, Tibi a Testatore potestas data est, de Manuscriptis ita constituendi, ut ad decus auctoris et usum publicum pro conscientiae Tuae motu maxime referre uideretur. Inde Tibi decretum ualde probaui, ut quaedam ederes, quaedam iis, qui expeterent, dares pro pecunia ad pias laudabilesque causas Tuo iudicio destinanda, nec dubito, eandem Tibi mentem superesse. Sed illud refert maxime, ut Catalogum mecum, (si uidebitur,) communices, et alioqui inspicienda exhibere Nostris omnia paratum Te ostendas. Ita constituetur, quid describi, uel omnino comparari operae pretium putent. Quae apud me sunt, faxo, ad Te redeant certissime, quemadmodum et alia aequum est in manu Tua atque etiam in mancipio et usu Tuo esse, nisi quae talia sint, ut, (quemadmodum iamdudum alia in alios,) ea a Te in nostros transferri utrinque conveniat, uti certe etiam, quae ad Luneburgicam speciatim Historiam dudum dedisti, repensari iustissimum puto; sed nec copiam aliorum plane a Te gratis fieri, aequum censeo. Quid ante hos tres annos dure
Te-

Tecum actum dicas, iuxta cum ignarissimis scio.

Haec a Tui et aequi amantissimo, simulque Dominorum, ut par est, memore profecta aequi bonique, spero, consules, et sicubi non satis causae factive speciem didici, ignorantiae meae rectiore informatione succurres, et ad iusta omnia adstipulatorem me promptissimum habebis. De Huisburgensi Chronico, fac, quaeso, ut, quodnam id sit, intelligam, ac de caetero uale et faue. Dabam Hanouerae, 2 April. 1700.

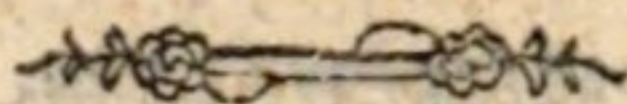
P. S.

De caeteris refero me ad priores. Meibomum extinctum, si quis alius, doleo, uix aliis ter tribus restituendum. Eius filium maiora Professorio munere Philosophiae expetere putaram.

LXIX.

Paucis significo, me S^{mo} Duci Rudolpho Augusto scribere, consilium Tuum ex merito commendare, et addere, posse a Serenitate sua plurimum ad rem Ecclesiae tam utilem conferri uel librorum redemptione, uel redemptorum ex Rudolphea sua Bibliotheca communicatione.

Eimartianum obseruatorium a Te missum non satis bene memini, uel certe nunc non inue-

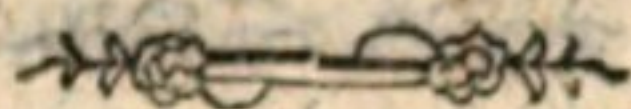
inuenio. Licetne denuo saltem commo-
dato id impetrare, si quidem adhuc habes?
Constitui Guelfebytum excurrere, Deo uo-
lente, et sub exitum festi hinc discedere.
Itaque scribo Dno Wagnero, ut, si placet,
illuc proxima uectura ueniat. Is afferre
non solum hoc posset, sed et alia Tua
cogitata et circumstantias structurae obser-
uatorii lenensis.

Intellexi ex Tuis, quae constituerit Te-
stator. Haec si Dno Schradero perscripse-
ris, et, si uidetur, excerptum Testamenti
ad rem pertinens addideris, sublata erit
omnis difficultas, neque a Te poterit ex-
peti, quod menti Testatoris sit aduersum.

In obseruatorio, de quo agitur, omnes
plagas liberas fore puto. Nec tempus pa-
titur, nec necesse nunc uidetur, ut ad
multos hac de re scribatur. Interim quod
ad Eimartum scripsisti, gratias ago, et re-
sponsum rogo mature mecum communica-
ri. Habetur alias Heuelii liber Machinae
coelestis.

De subsidiis Historiae Ecclesiasticae cor-
rogandis apud eruditos, merito cogitas.
Ego, quae in me erunt, libenter confe-
ram, de quibus per otium erit cogitan-
dum. Interea uale et faue. Dabam Ha-
nonerae, 8 April. 1700.

P. S.

P. S. Scribo Dno de Hart Brunsvigam,
et quid S^{mo} Duci scripserim, indico.

LXX.

Repeto gratias, quas egi coram, et significo, consilium centuriale ualde probari apud eos, quibus explicui aut ostendi, ut spes sit, etiam iuuari posse; quae si augeatur, faxo, ut scias.

Nunc peto, ut per Magistrum postae Vestrum inquiri cures, apud Brunsvigensem Polichium pariter et Magdeburgicum, nihilne ad me. Nam miror, nihil afferri, et tamen aliqua missa oportuit. Si quid expendendum, id quaeso in Te recipe, et fac responsum sciam, curaue per eundem Magistrum Vestratem moneri, ut, quae adfunt, quam primum per Magdeburgum huc afferantur. Dabo operam, ut merear beneficium.

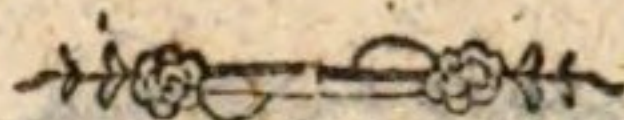
P. S.

Max. Reuerendo Dn. Fabritio Tua uenia plurimam salutem adscribo. Berolini 15 Maii. 1700.

LXXI.

Saluum Te rediisse gaudeo. Fundatio nouae Scientiarum Societatis bene procedit, de qua plura ad Dn. D. Fabritium ¹).

Dn.

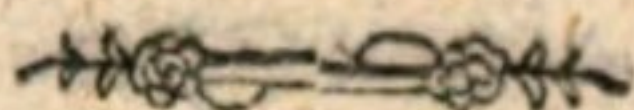
Dn. M. Wagnerum mecum duxi, et in Saxoniam misi, ut tempore suo uteretur, cum uideretur Helmaestadii parum operae pretium facere nondum constitutis rebus. Interim enitendum est, ut tandem iis Colophonem imponi curemus. Itaque Dn. Consiliarius Schraderus erit hortandus.

Quia mox Dno. M. Wagnero danda erit missio, optem circumspici de iuvene docto et industrio, spei non uulgaris, in Physicis, Mathematicis, Mechanicis uersato. Hunc si indicares, rem gratam aliquando faceres.

Enitar, an Dno Iunio nostro aliquid hinc subsidioli procurare possim pro laboribus suis. Id enim meretur. Itaque bene faciet, si ample de suo instituto porro ad nos perscribat. Velim tamen, et Tu et ille id adhuc pressum teneatis.

Desidero etiam iuuenem aptum artis decipheratoriae arcanis discendis, id est, ingeniosum, meditativum, laboriosum. Vale et faue. Dabam Berolini, 26 Iunii. 1700.

- 1) In Ep. ad Fabritium data et in Vol. I. Epp. Leibn. p. 47. Korth. ed. legenda solum haec addidit: *Societas cultum etiam rei linguaeque Germanicae et bonarum litterarum complectetur.*

LXXII.

Legi et communicaui amicis, quae in gratiam Iunii proposuisti, et uisum est, non male facturum, si Ephemerides suas mox edendas dedicet Societati Scientiarum Brandenburgicae, quemadmodum pollicetur. Ita enim occasio dabitur commodior fauendi efficacius uiro de re Astronomica bene, ut apparet, merituro.

Fac, quaeso, ut plura de iuvene, quem memoras, apud Vos haerente et rei decipheratoriae apto futuro intelligam; uellem, aliquid iam in decipherandis facilioribus posset.

Non satis scio, ubi nunc agat Dn. Wagnerus; quod si nosti melius, scribe, quaeso, ut quam primum redeat, quo eum Helmaestadii, ubi mox transibo, Deo uolente, inueniam. Lipsiae adhuc haerere suspicor. Ego hac septimana omnia hic agenda mihi expediri spero, et sequente, Deo uolente, discedam, aliquot tamen dies in itinere consumam. Itaque spero, interim Dn. Wagnerum affore.

Max. Reu. Dn. D. Fabritium a me officiose salutari peto, ut et Dn. Praepositum de Hart, quibus respondebo. Vale et faue. Dabam Berolini, 3 Aug. 1700.

LXXIII.

LXXIII.

Non dubito, quin multa Tibi in mentem sint uentura, quibus Societas nostra ornari et publica commoda promoueri possint; ea ut notes et subinde communices rogo. De Machinarum incendiariarum oblatarum conditionibus uberem notitiam spero. Oblitus sum uidere iuuenem, quem meditationibus Mathematicis et Cryptolyticis aptum aiebas. Iuuenis lenensis rogo meminisse uelis, fortasse enim ille fuerit in rem meam; cum in Mechanicis sit uersatus, spero, et in delineationibus aliquid posse.

Omnino id cogito, ut ingens Centuriarum opus auxiliis Societatis attentetur. Et rem perutilem facies, si Dn. Abbatem Bergensem, (sed quasi Tuapte sponte,) eo inducas, ut gratum sibi ostendat, nomen dare societati posse. Idem apud Dnn. Praelatos Hamerslebenensem et Huisburgensem fieri, e re erit, quo nomine et Max. Reu. Dn. Fabricio scribo ¹). Certum est rem pergratam fore S^{mo} Electori, et in publicum plaufibilem. Quod superest, Vale et faue. Dabam Guelfebyti, 3 Sept. 1700.

P. S.

Quae ad me destinabuntur, mitti conueniet ad Dn. Polichium, Magistrum Postae

Smae

S^{mae} Domus Brunsvicensis, ut retineat, donec petantur, nempe: Braunschweig, recommendirt an Chur- und Fürstl. Braunschweigischen Postmeister Polich, bis zur Abforderung zu behalten.

In margine.

Copiam etiam eorum, quae Dno Iunio ab ignota manu missa sunt, spero. Ephemerides huius, etsi Brandeburgicas appellare fortasse non audeam, dedicari tamen Societati, ut eum facere uelle scribis, pergratum erit, et ad meridianum Berolinensem accommodari.

I) Exstat illa inter epp. Leibnit. saepe cit. Vol. I. n. XLVIII. p. 76. sed ibi nec dies nec annus notatur, qui ex hoc nostro iam suppleri potest.

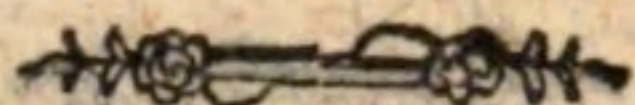
LXXIV.

Cum heri Deo fauente feliciter hic ap-
pulerim, gratias, quas Tibi ob nuperrima
beneuolentiae indicia coram perspecta de-
beo, repetere uolui.

Parentii Galli librum de re Mechanica
mecum, ut permiseras, sumere oblitus
sum; hunc rogo ut mihi prima occasione
mittas, mox recepturus. Talium enim cu-
riosus sum, quae mea Dynamica propius
tangunt.

H

Rogo

Rogo etiam, max. Reu. Dn. Fabritium a me salutes, eiusque humanitati nuper iterum coram perspectae meo nomine gratias agas. Vale, et nupera noui anni et seculi uota Tibi atque illi iterum dicta puta. Dabam Hanouerae ultima seculi 17^{mi} die.

LXXV.

Redit Dn. M. Wagnerus, bona spe plenus. Dedi ei descriptionem noui et meo iudicio maxime egregii Phosphori nuper inuenti, qui nunquam lucendo consumitur, nec aliena luce indiget, sed solo motu. Dedi autem ea lege, ut nemini, nisi Tibi, communicetur, et ut in praxin transferatur; est enim facilis exsecutio; mihi tamen manus admoouere minus uacat. Hac ratione confici posset pergula aliqua uel Museolum per horas aliquot continue lucens, uel saltem apotheculae seu reconditorii genus; (petit cabinet,) quale cogito nomine nouae Societatis nouo Regi Borussiae offerendum. Sed, ut dixi, nullum alicui de tota re uerbum interim.

Ab ipso S^{mo} Dno Duce, Antonio Vlrico, intellexi, Dn. D. Fabritio nostro gratulandum esse de Abbatia Caesareo - Lutherana, cum mentionem rei in ipsius gratiam iniecissem. Rogo ergo, ut hoc gratulandi officium

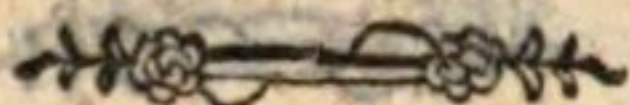
cium meo nomine peragas, intereaque uale
et faue. Dabam Brunsvigae, 12 Febr. 1701.

LXXVI.

Acceperis schedam a me, quam Dno
M. Wagnero offerendam Tibi credideram.
Idem ample narrauerit de nouo et miro
Phosphori genere mihi communicati, quem
adhuc intra nos stare aequum, nec inuito
auctore cuiquam communicari. Experi-
mentum peto urgeri, sed ubi confectum
erit, aliis non monstrari.

Exspecto notitiam sufficientem Hydra-
contisterii, fauore Tuo et Dni M. Wag-
neri auxilio.

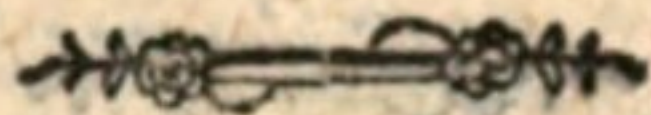
Dn. Lic. Menkenius scribit ad me, Tua
se ope subinde sperare recensiones quorun-
dam librorum Mathematicorum; respon-
deo, id mihi esse gratum, quemadmodum
et mihi gratum futurum sit subinde disce-
re, qui sint tales libri; nonnunquam enim,
praesertim si sint *ΘΕΩΡΗΤΙΚΩΤΕΡΟΙ* et tan-
gant principia mea, me ipsum auxiliatrices
manus afferre posse. Addidi, me a Te di-
dicisse, Parentium de Elementis Mechanicis
apud Te ab ipso esse, et me a Te commu-
nicationem petiisse, quia ille auctor in meo-
rum Dynamicorum argumentum incurrat,

sperare me, si mittas, id ipsi non fore ingratum. Haec ad Dn. Menkenium. Recensionem eius libri absolvam quam primum. Sic satis progressus eram, sed interrompere alia urgentia, et nunc occupor in proluxa responsione ad litteras peramplas, quas Pekino accepi a P. Bouueto, (auctore Iconis Basilicae imperatoris Sinarum,) coactus festinare, ne naues ad Sinas destinatae ante aduentum mearum litterarum iam oram soluant.

Audio in Bibliotheca Augusta quaedam pro Centuriis Magdeburgensibus continuandis reperta esse, quod mihi est gratissimum, et cum Tibi communicatum, scire uelim, in quo consistat, quemadmodum et si quae alia nota sunt pro illo instituto, cuius in gratiam et Dn. de Mastricht Apparatum quandam suum communicatum Tibi, coram dixit, addiditque, ut, si uellem, a Te mutuo peterem, sed distractior hoc beneficium Vestrum in aliud tempus differam.

R. P. Lequien, Ordinis Praedicatorum, qui in Damasceno edendo occupatur, et cuius conspectum operis ad me missum Eckardus meus suis Excerptis mensstruis inferuit, litteras ad me dedit, et de nonnullis sententiam quaesivit. Respondi, et nunc litteras ab ipso nouas accepi. Si quid Tibi
occur-

occurrat, quod ad hunc auctorem faciat, indica, quaeso, in usum Editoris. Petit et quaedam ex Bibliotheca Caesarea, sed puto, nondum aliquem Nesselio esse suffectum.

Quod superest, uale et faue. Dabam
Guelfebyti, 15 Febr. 1701.

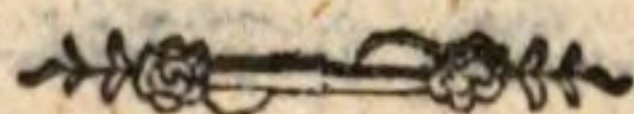
P. S.

Diu nihil audiui de Triumuiris Calendaris et caetera re Calendarum, nec scio, quid Dn. Iunius agat, nisi quod Dn. Reiherus amico scribit, eum ad se inuisurum. Sub exitum septimanae hinc discedere cogito. Dn. D. Reiherus adhuc cyclum suum urget, est sane prae caeteris elegans. Optarem Ratisbonae innotuisse ante conclusum illud in Cyclos omnes asperum.

LXXVII.

Oportet Te oblitum esse chartarum Hydracontisticarum, quas adiicere Te Tuis aiebas.

In Mercurio purgando fortasse non est, cur nimium simus solliciti; suffecerit, credo, sublimatione semel purgari, et tunc per corium transadigi. Quanquam, si particula euaporet in cochleari ferreo, aut aliter, nihilque extranei relinquat, uel hoc

sufficiat ad iudicandum, non esse opus re-
ctificatione per sublimationem.

Litteras Dni de Tschirnhaus etsi sero,
tamen accepi redux et ad eas respondi.
Nihil in illis de societate, de Tubis et Mi-
croscopiis uero non nisi generalia.

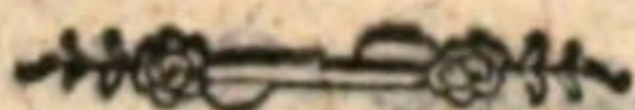
Dn. M. Wagneri figuram et calculum
cum litteris ad Dnos Ministros accepi, et,
ut accipiant, faxo. Recte fecerit, si ad
Dn. Cancellarium Guelfebytanum, etsi Ham-
burgi agentem, scripserit et eadem mise-
rit. Si per amicum Hamburgensem reddi
possent, tanto foret melius; is enim pe-
tere posset a Dno Cancellario, ut in litte-
ris ad S^{mos} suis uellet Dno Wagnero fauere.
Saltem ex responsione eius poterit aliquod
sumi indicium.

Additas reddi peto. Interea uale et faue.
Dabam Hanouerae, 4. Martii 1701.

LXXVIII.

Quoniam apud Vos est Hydracontisterii
specimen, eius delineationem aliquam inte-
riorem et exteriorem per Dn. Wagnerum
spero fauore Tuo.

P. Bouuetus magis sperare communica-
tiones iubet, quam communicat aliquid.
Spero aliquam notitiam eorum, quae P.
Fontenay Parisios attulit. Scripsi ad Dn.
M. Wag-

M. Wagnerum, qua ratione experimentum Mercuriale mihi uideatur sumi posse sine ambagibus ualuulae, quae nec bene aerem excluderet.

Temporis breuitas nunc finire iubet. Vale et faue. Dabam Hanouerae, 15 Martii 1701.

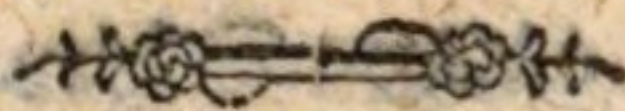
LXXIX.

Non satis memini, an gratias egerim pro transmissis Primitiis Iunianis. Vir mihi uidetur dignissimus ope et fauore. Res Societatis Regiae paulo tardius procedunt, tum quod Aula diu absens fuit, tum quod talia solent tractari lentius. Rogo interea, Dno Iunio me commendes, eique meo nomine salutem et gratias dicas.

Recensionem Parentii ¹⁾ per Forsterum nostrum misi Dno Menkenio, qui ipsum librum cum nonnullis aliis mihi transcribit.

Cogitandum erit paulatim de Paschate anni 1704, ubi uidemur differre debere a Gregorianis. Res igitur digna maturo examinatione, de quo rogo sententiam et amicorum.

Scripsi etiam nunc ad Dn. Abbat. Fabricium ²⁾, quod Tibi quoque uolui proponere, ut coniunctis consiliis cogitetis de duobus sequentibus capitibus ad Academiae decus et commodum pertinentibus, 1) ut Edictum proponatur, quod cogat studiosos

Theologiae biennium (an triennium?) apud Vos agere, si in Scholis et Ecclesiis operam suam in regionibus nostris adhiberi uelint, 2) deinde publica a mensis discrimina, multis ad Vos alias uenturis displicentia, tollantur.

Ego mox ero Guelfebyti, Deo uolente, itaque scripsi Dno M. Wagnero, litteras ad me esse ad Dn. Polich Brunswigam dirigendas.

Vbi Guelfebytum uenero, inquiram de causa Professionis Mathematicae. Credo, utile foret, ex Aula illa Academiam consuli; ita enim puto melior pars fauebit digniori. Vale et faue. Dabam Hanouerae, 29 April. 1701.

1) Recensio. u. in Act. Erud. Lips. 1701. p. 252. f.

2) Epistola legitur Vol. I. Epp. Leibnit. cit. n. XLIII. p. 72. cf. in hac nostra collectione Ep. LXXXI. et XCV.

LXXX.

Multas ago gratias pro transmissis litteris fasciculoque. Vix huc delatus hoc ipso uespere statim ad Te scribo. Transii apud Salzdahlum, ibique S^{mo} Duci, Antonio Virico, locutus, non omisi commendare causam Hamaxobii¹⁾ nostri. Visum est Serenitati suae, hunc non male facturum, si denuo supplices litteras quam maturrime huc mittat, iisque

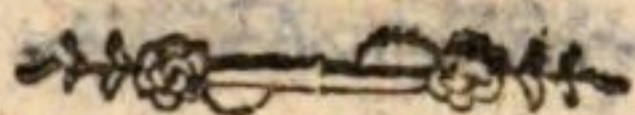
iisque inferat, spem sibi firmam iam dudum in hac Aula factam esse. Quod etiam de ipso S^{mo} Duce accipi poterit, quoniam meminuit ipsemet, mihi amicum commendanti fauens aliquando responsum dedisse. Hanc machinam spero successuram; sin minus, urgendae erunt litterae ex Aula ad Academiam. Scribit Dn. Wagnerus, se huc venturum proximo Mercurii die. Quod si faciet, et tempore bene utetur, poterit sequenti die Sabbati redire domum. Quod superest, Vale et faue. Dabam Guelfebyti, 7 Maii. 1701.

In margine. In Annum 1704. dignum est inquiri. Vt Vestra consilia ad me perscribatis, desideravi in nuperis non frustra nec sine spe.

1) Wagneri.

LXXXI.

Cum Serenissimus Dux, Antonius Ulricus, multum se Wagnero nostro fauere dudum ostendisset, ego occasionem ab huius aduentu supplicibusque litteris sumsi, ut denuo aggrederer eius benignitatem. Spondit clementissime, ita ut sperem, omnia bene processura; et nisi aliqua se uis maior opponat, confectum tandem negotium iri. Sane aemulum non facile sperata obtinere

posse ostendi, secutura haud dubie contradictione aliarum Aularum.

Pro suppeditatis monitis ago gratias, quibus utar, urgeboque ante omnia, Edictum de biennio Helmaestadiensi, cui annecti poterit clausula generalis, cogitatum iri de tollendis iis, quae iuvenes illo loco abstertere possent, contrariisque promouendis. Ea res deinde ad haec aditum dabit. Ostendi sententiam meam Dno Wagnero, quam scilicet ratione sine Epistomio uasculum luciferum confici possit. Vale et faue. Dabam Guelfebyti, 13 Maii 1701.

Schedam Tuam spectante Dno M. Wagnero aboleui.

LXXXII.

Vbi huc iterum appuli, intellexi, Dn. M. Wagnerum nuperrime hic affuisse ac statim iterum Helmaestadium rediisse. Non dubito, quin receperit, quam ei ante abitum meum miseram, supplicationem suam, cui S^{mi} Duces manu sua propria subscripserant FIAT. Suaeram etiam aliis statim literis, ut noua supplicatione Ducibus S^{mis} ageret gratias, peteretque Clementissimae Voluntatis executionem. Haec igitur facta, et rem uel confectam, uel fini optato

to propinquam spero. Idque uelim ab ipso Dno M. Wagnero proximo cursore intelligere, quoniam tota adhuc septimana ista et sub initium sequentis Guelfebyti ero, poteroque fortasse, si opus, conferre aliquid ad eius uotum.

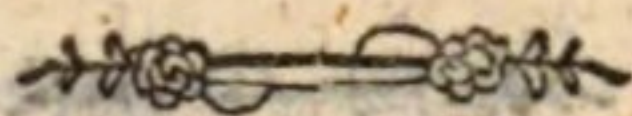
Spero etiam intelligere eadem opera, quid egerit artifex in Machina Arithmetica, nam coram Dno Wagnero de ea re locutus ostendi ipsi fundamenta difficultatis, et quid potissimum sit attendendum.

Spero, et meas nuperas Tibi redditas, quibus S^{morum} Ducum responsum fauens Wagnero propria manu datum significauit.

An pergis in praeclaro consilio Historiae Ecclesiasticae restituendae? Quae litterarium cum amicis commercium attulerit, intelligere gratum subinde erit. Quod superest, uale et faue. Dabam Guelfebyti, 14 Iunii 1701.

LXXXIII.

Occasione usus praesentiae Ampl^{mi} Dn. Abbatis Fabritii has ad Te do litteras, quibus simul respondeo Tuis nouissimis, et ut inclusas cures, peto. De causa Wagneriana iterum cum S^{mo} Duce, Antonio Vlrico, locutus sum, cui durat prior sententia, et dixit, mandaturum se, ut litterae expedi-
antur,

antur; quod spero aliquando tandem futurum. Cum cras mane hinc discedam, non uacat nunc scribere Dno. M. Wagnero, quem peto interim ut a me salutes, et quae dixi, ei significes. Alias plura, nunc uale et faue. Dabam Guelfeby, 21 Iunii 1701.

LXXXIV.

Pro Lesnensi communicatione multas ago gratias. Si qua mitteretur acicula, melius iudicares de specie metalli.

Vellem etiam discere specialiora de prolatione Consensus Sendomiriensis ac sublationis modo et tempore.

Schlichtingii quaedam MSta Algebraica, sed imperfectis fragminibus constantia, mihi olim partim monstraui, partim dedit Dn. de Fleming, Brandenburgicus, postea Campimareschallus; calculabat methodo Pelliana, sed nihil ibi continebatur, quod lucem nouam praeberet scientiae. Interim operae pretium erit indagare, quorsum eius scripta et instrumenta deuenerint. Ego Berolinum redux aliquando inquiram. Quod superest, uale et faue. Dabam Hanouerae 5 Aug. 1701.

In margine.

Dni M. Wagneri negotium hic expeditum est dudum, et Cellas remissum, unde Guel-

Guelfebytum rediisse spero. Ibi ergo iam finis imponendus.

LXXXV.

Rogo, ut adiunctas curari iubeas; ueniam toties repetitae importunitatis peto.

Sperabam Tibi colloqui in nundinis, et sane ante earum exitum adesse me posse puto; sed quo minus mature illuc eam, Anglorum aduentus prohibet, quibus adesse officii mei est, nam Legationis Capellanus et Secretarius Epistolam Dni Episcopi Sarisberiensis ad me attulere.

Quod superest, uale et faue. Dabam Hanouerae 12 Aug. 1701.

P. S.

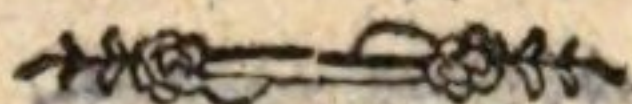
Peto, hoc Dno M. Wagnero significes. Quando adesse potero, scribam ipsi ipsimet. Spero, negotium eius mox ex sententia confectum iri.

LXXXVI.

Hic Te uidere sperabam, sed iam rediisse Helmaestadium, dixit Dn. Praepositus Hartius.

Dn. M. Wagnerum Hanouerae reliquit, aderit hic proximo die Sabbati, causam, cur illic agat, optime noueris.

Suasi,

Suasi, ut contentus Professione Mathematicum inferiorum nihil moueat, ne contradictionis materiam uel morae occasionem praebeat. Si integrum, ut ego quidem non dubito, salarium obtinet, adeo non obest haec limitatio, ut possit aliquando prodesse.

Legistine Dni Eimarti librum de Sole. Eum ego non satis intelligo, neque enim attente legendi spatium fuit. Si uidetur Tibi ex illo aliquam recensitionem pro Dno Menkenio ad Acta parare, et illum et litterariam rempublicam Tibi obstringes.

Quod superest uale et faue. Dabam
Brunsuigae 24 Aug. 1701.

LXXXVII.

Mire distractus fui, ex quo Angli apud nos fuere, itaque ferius expedio, quod debebam, eoque nomine a Te ueniam peto, similes ad Dn. Abbatem Fabritium misi. Inclusas peto, ut ad Dn. Praep. Mullerum curare uelis. Mihi enim ignotum est, Ienae, an Magdeburgi agat.

Miror, Dn. M. Wagnerum non festinare in capienda Professionis possessione, ut frui mature emolumentis possit. Ego intra paucos dies, et credo ante exitum septimanae, (quippe digressis iam Anglis,) Guelfebyti ero, inde excurram Berolinum.

Dn.

Dn. Menkenius scribit, Te relationem de Sole Dn. Eimarti misisse ¹⁾, et spem recensio-
nis Mantissae meae facere, mihi tamen
prius eam communicaturum. Eo nomine
Tibi sum non mediocriter obstrictus. Si
quid in re litteraria ad Te peruenit, aut a
Te agitur, id fac, quaeso, subinde ut sci-
am, nec dubito quin Societas nostra frui-
tura sit subinde praeclaris laboribus, con-
siliis, studiisque Tuis.

* Est P. S. cuius epistola interiit.

1) quae legitur in A&A. Erud. Lips. 1701. p. 387. ff.

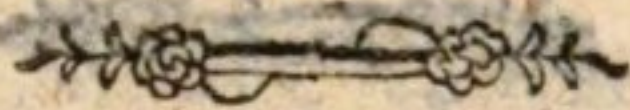
LXXXVIII.

Non dubito, quin Diploma Societatis
Regiae Nouae pro Te pariter ac Dno Prae-
posito Mullero acceperis, una cum litteris
meis, quarum contenta non repeto.

Ego hinc Berolinum proficiscar; et di-
scedam mane die Lunae proxima, Deo uo-
lente. Circa meridiem Schönningae ero,
nam utor equis, quos suppeditabunt prae-
fecturae Brandenburgicae, itaque hac uice
Helmaestadio transire non licebit.

Si quid a Te ueniat mihi destinatum,
rogo, ut Berolinum mittas sub tegumento,
quod inscriptum sit Dno Iablonskio, Se-
cretario Regio et Regis Societatis.

Ignor-

Ignosce, quod toties beneuolentia Tua utor, et uereor, ne abutar. Vellem eam aliqua porro ratione demereri. Itaque si quid Berolini curatum uelis, fac, quaeso, ut sciam.

Angli exsecuti sunt tandem, quod dudum suasi, ut delinearentur Chartae Geographicae uel Hydrographicae, ubi lineis designarentur loca, in quibus magnes eandem habet declinationem. Talem chartam accepi, et curabo transferri in globum.

Inclusam Dno. M. Wagnero ut reddi cures, peto. Vale et faue. Dabam Guelfebyti, 23 Sept. 1701.

LXXXIX.

Cum Dnus Eckardus nunc apud Vos sit, et aliquid pro me expendere debeat, rogo, ut ipsi sex uel octo Thalers meo nomine exsoluas. Curabo reddi proximis nundinis Brunswicensibus.

Olearii specimen Brunswicensium uidere gratum erit.

Genealogiam Tuam Blankenburgensium Comitum uidere non memini. Quaedam de iis notata habeo in schedis, sed confusum est chaos schedarum, quod in eo sum, ut digeram, soleo enim, quae forte occurrunt, scribere in exiguis chartis, omniaque coniicere in unam massam, donec digere

rere uacet. Interea uale et faue. Dabam
Hanouerae, 16 Iul. 1703.

P. S.

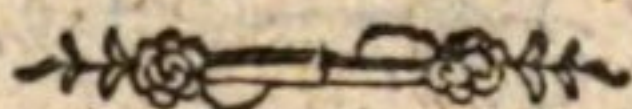
Dnus Prof. Wagnerus sciet, ubi agat
Dn. Eckardus, si forte ignoras.

1) cf. quae de Murr notauit in *Journal zur Kunst-
gesch.* etc. T. VII. p. 210. ff.

XC.

Pro exemplo Numismatum Brunswicen-
sium gratias ago. Videntur notae non ma-
lae, etsi nihil doceant noui; diligenter ta-
men expendere non uacauit.

Vellem, Numismatographiam Mediam
tractari, ita et Geographiam. Nam quae
Cl. Paulinus dedit, sunt notiora. Dioece-
sium fines apud nos, ni fallor, satis defi-
niti habentur, non aeque Comitatum et
pagorum. Et turbat, quod Comitatus mo-
do latiores, modo strictiores pagis, etsi ori-
gine, credo, coaequarentur. Ex Diplo-
matibus sic satis passim accedi posset ueri-
tati; sed desideraret hoc studium uirum agri
nostri penitioris cognitione instructum, si-
mulque in hac antiquitate diligentem. Ne-
mone Tibi notus, qui ad haec studium ac-
uires libenter afferat? Spero, siue in nun-
dinis, siue post nundinas colloqui. Inte-

rea Vale et faue. Dabam Herrehusae, 7.
Aug. 1703.

XCI.

A Domino Iablonskio Berolino acceperam exemplaria tria scripti irenico-polemi, si sic loqui licet, Helmaestadium mit tenda, unum Tibi, alterum Dno Abbati Fabritio, tertium Dno Praeposito von der Hart. Fabritiano litterae accesserant, quas ipsi cum suo misi proximis ¹⁾. Nunc Tuum accipis. Fortasse Dn. Abbas Fabritius, quae scripsi, Tecum communicauerit; optarem, moderatius agi ab iis, qui pacem Ecclesiae se promouere uelle profitentur. Proxime suum quoque accipiet Dn. Praepositus de Hart, nolo enim nimium una uice grauare tabellarium.

Quod superest, annum, quem iniimus, Tibi cum multis secuturis faustum et felicem precor. Vale et faue. Dabam Hanouerae, 3. Ianuar. 1704.

¹⁾ cf. Epp. Leibn. Vol. I. n. LXI. p. 92. f.

XCII.

Scriptum Berolinense recte ad Te perlatum puto. Suasi Max. Reuerendo Dno Fabritio, ut, ubi respondebit Dno Iablonskio,

kio, paucis et bona cum gratia insinuet, optandum esse, ne ex irenicis eristica fiant, si talibus scriptis saepe certetur; idem ego quoque significabo.

Ab ipso Dno Reimmanno litteras accepi eruditas.

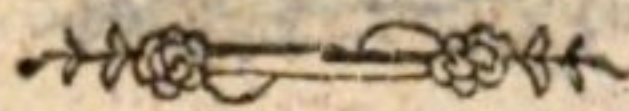
Adiectas litteras rogo, ut ad postam mitti cures. Quod superest, uale et faue. Dabam Hanouerae, 8. Ianuar. 1704.

XCIII.

Quotidie hinc discedo, et tamen absoluerere me non possum; et superuenit malum exulcerato non nihil pede sinistro, ut mihi Chirurgi opera sit opus; spes tamen est, malum mox cessurum.

Quae R. P. Longus ex Congregatione Oratorii Parisina ad me scripserit de ea, quam molitur, Bibliotheca Scripturae Sacrae, et Dn. de Hart Tibi ex litteris meis, opinor, indicauerit, et nunc leges in Actis Lipsiensibus Iunii mensis: Ex eo tempore idem Longius speciminis loco ad me misit indicem Bibliorum Germanice editorum, quem collegit et suppleri petit. Ex eo apparet non spernenda uiri diligentia. Ecce litteras a Dno Fratre Tuo Augusta ad me missas.

Rogo etiam, adiunctas ad Dn. Reimannum cures, quem nunc paulatim turbatas

mutatione res ad tranquillitatem reduxisse,
et cum laboribus litterariis in gratiam rediisse
puto. Vale et faue. Dabam Hanouerae,
30. Iunii 1704.

XCIV.

Mitto Tibi, quae a Dno D. Behrens acce-
pi. Vides plumbum filo traiectum, sed
filum rubrae cerae incorporatum.

Quaerenti mihi denuo et uerba Mabillo-
nii transmittenti nouam notitiam ex amico
suppeditauit Dnus D. Behrens, quae ita
habet: Wegen des annuli piscatoris ¹⁾ habe
endtlich bey einem, der zu Rom gewesen,
und guthe adresse gehabt, dieses vernom-
men, daß der Pabst, wenn er an hohe Po-
tentaten und vornehme Orthe mit eigner
Hand schreibe, oder schreiben lasse, würden
solche Briefe mit dem rechten sigillo annuli
piscatoris versiegelt, in welchem Petrus frum
gebücket und mit ausgebreiteten Armen ein
Netz zu sich ziehend exprimirt wird; in den
gemeinen Briefen aber stünde zwar sub sigillo
annuli piscatoris, der Actuarius aber nehme
nur gemein roth Wachs und drücke es in
forma rotunda darunter.

Non dubito, reperiri posse tales litteras
ad defunctum Epum Hildesemensem scriptas,
nel

uel ad alium Principem Romanae partis, itaque a Dno D. Behrens porro quaeram.

Librum Dni Reimanni tantum dimidium accepi, res mature finiri potuisset, si uoluisset aut potuisset unum exemplum Tibi commodato dare, sancte haud dubie reddendum.

Quod superest uale et faue. Dabam Hanouerae, 20 Nou. 1705.

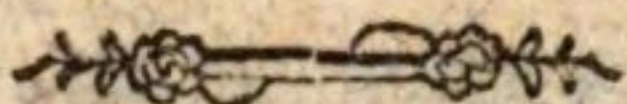
- 1) Accuratam iam de Annulo Piscatoris notitiam dedit V. Cl. Willius, Praeceptor pie colendus, in peculiari de eo dissertatione, Altorfii, 1787. edita, in cuius fronte eētypon huius annuli conspicitur.

XCV.

Pro doctis dissertationibus gratias ago, quas non lego, quin doctior abeam. De praecclaro consilio Tuo Centuriarum Ecclesiasticarum renouandarum quid expectandum sit, discere uelim. Inclusas peto curari. Vale et faue. Dabam Hanouerae, 10 April. 1708.

P. S.

Meam semper sententiam fuisse, non ignoras, ut, qui in his regionibus in posterum in Ecclesiis aut scholis munera quaerent, saltem Helmaestadii fundamenta studiorum iacere cogerentur. Cum maxime Guelfe-byta-

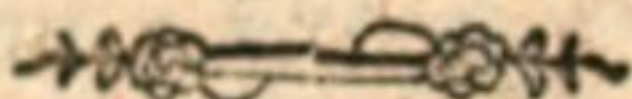

bytanae aulae interfit, eam huic consilio inprimis fauere, aequum esset. Itaque Dni Cancellarii in eam rem propensione opus foret. Hac semel habita assisti ab aliis posset.

XCVI.

Semper mihi uisum est, ex quo strepitus nuperi, excitati sunt, opus esse, ut nomine Academiae prodeat Apologia, quibus sententiam suam et maiorum, Calixti inprimis et Horneii, summorum uirorum, tueatur ac uindictet, simulque exponat grauissimos abusus et errores periculosos in Romana communione passim regnantes, ita tamen, ut non ideo fundamentum fidei saluificae aut spes salutis omnibus in ea uersantibus adimatur. Eandem R^{mi} Molani sententiam comperi, ut tale quid a Vobis praestetur; eumque in laborem utilissimam operam a Te conferri posse putem. Vale et faue. Dabam Brunsvigae, 3. Nou. 1708.

Addenda

ad

Epist. XXI. pag. 28.

Lato Vera) sine dubio intelligit Leibnitius librum:
Du Royaume de Siam par M. de la Loubère Envoyé
extraordinaire dy Roy auprès dy Roy de Siam en 1687
et 1688. à Paris. 1691, 12. Voll. II. cuius notitiam u. in
Biblioth. Histor. Struio - Buderiana, a Meuselio, V.
Cl. aucta, Vol. II. P. II. p. 93. f.

ad pag. 38.

P. S. istud rectius forte ad a. 1701. post n. LXXIX.
p. 120. inseritur.

* * *

Negotii Irenici, passim in his epp. memorati, noti-
tiam accuratam dedit V. Cl. Schlegel, in *Mosheims K.*
Gesch. B. 5. p. 909. ff. et B. 6. p. 250. ff.

Corrigenda.

P. 51. lin. 4. obfolutis, lege: absolutis.

—— lin. 17. Lipsienses, lege: Lipsiensis.

P. 83. lin. 4. LVI. lege: LIV.

adp. Cl. Br.

p. 16. x.

1800.

Leibniz, Gottfried Wilhelm,

Epistolae ad D. Jo. Andr. Schmidium

Norimberga 1788

Epist. 430 d

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10403205-0

VD18 14822059-001